

Evangelio según San Marcos

Rupuko'a jũjerimaji, Juan imaekaki, ɸo'imajare wãrõekaki

(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9,15-17; Jn 1.19-28)

¹ Ikuɸaka sime Jesús, Jã'merũkika Tuɸarãte wã'maekaki majaroka. Tuɸarã Maki kime. ã'mitirikõrĩ je'e: jĩtakaja ima sime kimajaroka.

² Ikuɸakaja simaroyireka're ãrĩwa'ri Tuɸarãro'si bojaĩjirimaji Isaías wãmeiki imaekakite o'oeka, Tuɸarãte Kimakire jaika mirãka:

“Miruɸubaji aɸika yirika bojarimajire yĩɸũatarãñu. Suɸa imarĩ meyarũki ruɸu yirika bojaweirimaji kimarãñu, ba'iaja nabaika naja'ataokaro'si.

³ Po'imajamatorã kimarãñurõ'õrã kire ã'mitirirĩ etarãñurãte jãjirokapi ikuɸaka kërĩrãñu: 'Imatikaja, suɸabatirã jia ɸuɸajoekaja mija imabe, Maiɸamakire ikuɸarõ'õɸiji etarãka simamaka. Ba'iaja baabekaja jia oyiaja ɸuɸajoabaraka mija imabe', kërĩrãñu, Tuɸarãte ãrĩka”, ãrĩwa'ri Isaías imaroyirekakite o'oeka.

Juanre baarũkia ɸuɸajoaweibaraka i'suɸaka Isaías imaroyikakite o'oeka.

⁴ I'suɸaka kio'oeka be'erõ'õ, ñoaka sajaritikarã Juanre etaeka ɸo'imajare imaberikarõ'õrã. Suɸa imarĩ, ɸo'imajare ruɸuko'a jũjebaraka, ikuɸaka nare kijaika: “Ba'iaja mija baaika

ja'atagirã Tuḡarãrika bojariroka añũ uḡakaja mija baabe. I'suḡaka mija baamaka ãawa'ri, ba'iaja mija baakoḡeikareka ye'kariabaraka Tuḡarãte mijare wayuãarãũ. I'suḡaka mija baarãka be'erõ'õḡi ruḡuko'a mija jũjerũjebe", Juanre nare ãrĩka. ⁵ Rĩkimarãja Judeakarã, suḡabatirã Jerusalenkarãoka ḡo'imajare kiḡõ'irã etarijarika kire ã'mitiyaokaro'si. I'suḡaka netamaka ritaja ḡo'imajare imaeka wãjitãji, "Ikupaka ba'iaja baaiki ñime", ãrĩwa'ri Tuḡarãte nabojaroyika be'erõ'õḡi Jordán wãmeiriarã Juanre nare ruḡuko'a jũjeroyika.

⁶ Ruḡuko'a nare jũjerimaji camello ḡoyapi kĩkeka jariroiki kimaeka. Suḡabatirã wa'ibikirãwẽko ajeakaka kiwa'eyoka imaeka. I'suḡakajaoka eorã ñimia, mumiokoḡitiyika ba'arijayuka kimaeka.

⁷⁻⁸ –Yibe'erõ'õḡi ḡuri ḡika etarãki. Yi'i ḡuri, i'suḡakamarĩka ñime. Yire tẽrĩwa'ribaji õñuka kimamaka, yi'i ḡuri marãkã'ã baatirã kiũ'ḡuko'a kuterã yuruḡaberijĩki ñime. Tuḡarãte mija ã'mitiripẽamaka ãawa'ri, okoḡitakaja mijare ruḡuko'a yijũjeyu. Yibe'erõ'õḡi etarãki ḡuri Espĩritu Santo mijare ña'ajããrãki. I'suḡaka mijare kibaarãka simamaka, Tuḡarãte yapaika uḡakaja jia baarijayurã mija imarãũ, – ãḡaraka Juanre nare wãrõroyika.

*Juan ḡõ'irã eyatirã "Ruḡuko'a yire mijũjebe",
Jesũre ãrĩka*

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹ I'sia ḡoto Galilea ka'iaḡi Nazaret wãmeika imaekarõ'õrã Jesũre a'rika. Toḡi a'ririjari Juan

þō'irā keyaeka. Torā keyaeka þoto Jordán wāmeiriarā ruþuko'a Juanre kire jūjeka.

¹⁰ Riakaþi Jesúre marĩrĩkaekarō'ōjĩte wejeþemarā yu'awa'ri, kĩaeka þoto, wejeþema wiritaeka. I'suþaka sabaaka þoto okoiþakoa uþaka imaekarā ña'rĩjãitirā Espĩritu Santore kireka ña'rĩro'ika.

¹¹ I'suþaka sabaaka be'erō'ōjĩte wejeþemarō'ōþi, ikuþaka Tuþarāte ārĩka:

—Mi'i imaki Yimaki wātaka ñoñuka. Jia jĩjimaka ñime mika,— kire kēĩka.

*Satanáre korikoþeka Jesúre ba'iaja baarika
iaokaro'si*

(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹² Toþi mae þo'imajamatorā Jesúre ke'ewa'rika Espĩritu Santo.

¹³ I'suþaka kire kibaaka þoto ĩ'þarā þo'imajarakarĩmi Jesúre torā imatapaeka. Torā kimaeka þoto, “¿Yaje ritaitaka Tuþarāte takaja yi'yuka kime?”, ārĩwa'ri kire korirĩ Satanáre kipō'irā þemakotowirika. I'suþaka kire kibaako'omakaja ba'iaja baaberikaki Jesús. Suþabatirãoka þo'imajamato imaekarō'ō simamaka, werika wa'iro'sitakaja imaekarō'ō simako'omakaja ángelrãkare kire ĩarĩrĩroyika.

Galilea ka'iarā mamarĩtaka Jesúre wãrōũ'mueka

(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

¹⁴ Juanre wēkomaka imariwi'iarā Herodete tarūjeka be'erō'ō Galilearā Jesúre a'rika. Torā keyaeka þoto, “Ikuþaka Tuþarãrika bojariroka ima”, ārĩwa'ri þo'imajare kiwãrōeka.

¹⁵ Torãjĩrã mae,

—Mae sarã seyarũkia, koyiaja sajariwa'yu, mamarokaꝑi Tuᵑarãte ꝑo'imajare jã'meũ'murũkia. I'suᵑaka simamaka ba'iaja mija baaika i'yoꝑiᵑaraka saja'atatirã, Tuᵑarãrika bojariroka takaja mija ã'mitiripẽabe kirirã mija imaokaro'si,—ãriwa'ri nare kiwãrõeka.

Wa'ibaarimaja imaekarãte Jesúre akaeka kika wãrũrimaja nimaokaro'si

(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶ I'tojirã mae, Galilea ꝑa'warijeꝑi a'ririjaᵑaraka, Simón, suᵑabatirã kibe'erõ'õkaki Andrés wa'ibaarimaja imaekarãte Jesúre ãtõᵑoeka. I'suᵑakaja ꝑa'warã wãᵑua taabaraka nimaekarõ'õrã naᵑõ'irã keyaeka.

¹⁷ Naᵑõ'irã eyatirã,

—Dajoa yika. Wa'ibaarimaja imariᵑotojo, mae ꝑuri yire ã'mitiripẽawa'ri, ꝑo'imajare yiro'si rëarimaja mijare ñimarũjerãñu,— nare kërĩka.

¹⁸ I'suᵑaka nare kërĩka ᵑotojo sarãja nawãᵑua yiatatirã kika na'rika.

¹⁹ Toꝑi ate sa'riwa'ribaji a'ririjaᵑaraka, Santiago, kibe'erõ'õkaki Juanka nimaeka ᵑoto Jesúre nare ãtõᵑoeka. Írã í'ᵑarã nimaeka Zebedeo makarã. Kũmuarã wãᵑua jiebaraka nimaeka.

²⁰ I'suᵑaka imaekarãte ãtõᵑotirã nare kiakaeka. I'suᵑaka nare kẽᵑakã'ã kika na'rika naro'si mae. I'suᵑaka simamaka nakũmuarã naᵑaki Zebedeore tuika, kire jeyobaarimajaᵑitiyika.

Satanãrika ima ña'rĩjãikakite Jesúre jieka

(Lc 4.31-37)

²¹ Galilea ꝑa'warõ'õᵑi a'ritirã Caᵑernaúm wejearã kika wãrũrimajaᵑitiyika Jesúre eyaeka.

Judíotatarâte jěrĩtaroyikarĩmi simaeka poto narěrĩriwi'iarã Jesúre kãkaeka. Torã kãkatirã mae p̄o'imajare kiwãrõũ'mueka.

²² Tuparâte kire ārĩrijayu upakaja jia nare kiwãrõeka ã'mitiritirã, “Kiwãrõika upaka wãrõirâte ã'mitirikoribeyurã yija ime. Jia wãjitãji p̄upajoaiki imarĩ těrĩtaka wãrõrimaji kime”, narĩp̄upajoaeka.

²³⁻²⁴ I'supaka nimaekarõ'õrã ĩrĩka Satanárika ima ña'rĩjãikakite imaeka.

—Jesús, Nazaretkaki, ¿dako a oka mika yijareka imamaka, yijare mijo'ayu? ¿Kopakaja yijare ri-atatiyarĩji mi'tayu bai je'e? Mire ñiawãrũyu, Tuparâte p̄ũataekaki mima imarĩ, ba'iaja baakoribeyuka mime,— Jesúre kěrĩka akaserebaraka.

²⁵ I'supaka kēpakã'ã,

—Mijaia'si. Kire mija'atabe,— Jesúre kire ārĩka.

²⁶ I'tojĩte mae p̄o'imajire taratatirã jãjia akasererikapi ikipi Satanárika kireka ima p̄orika.

²⁷ I'supaka ima ĩakoriberikarã imarĩ, ritaja torã imaekarâte marãkã'ã baawãrũberijĩka najarika. I'supaka imawa'ri, natiyiaja ikupaka narĩbu'aeka:

—¿Marãkã'ã kibaayu? Mamaka wãrõrimiji simarijiyu. I'supakajaoka kijã'meika upakaja Satanárika ima p̄ariji kire yi'yua,— p̄o'imajare ārĩka.

²⁸ I'supaka kibaekarõ'õjĩte ritaja Galilea ka'iakarãre sõrĩpataeka.

*Pedro mañeko wãmarĩa imaekakote Jesúre tããeka
(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)*

²⁹ I'supaka baaweatirã Jesúre p̄oriwa'rika narěrĩriwi'iareka kimaekarõ'õpi. Santiago, Juan Jesúka a'rikarã Simón, Andréka ĩ'parãrika wi'iarã.

³⁰ Torã neyaeka poto ikupaka Jesúre narĩka:

—Simón mañeko wāmarītaka imako. Suḡa imarī koḡeyurūkiareka takaja ḡeyuko koime,— narīka.

³¹ Topi koḡō'irā eyatirā koḡitakarā ñi'atirā kore kibaimi'mataeka. I'suḡaka kore kibaaeka ḡotojo wāmarīa koimakoḡeka koreka o'rika. I'suḡaka jariwa'ri, nare ba'ariji'abaraka koimaeka mae.

Rīkimarāja risirika nareka imamaka wāmarīa imaekarāte Jesúre jieka

(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

³² I'sirīmi aiyate ka'raeka be'erō'ō rīkimarāja jīñurā, Satanárika ima ña'rījāikarāteoka Jesús ḡō'irā ne'eyaeka.

³³ Nimaḡatiji i'sia wejeakarā rērīkarā kimaeka wi'ikoḡerekarā.

³⁴ I'suḡaka nabaamaka, ritajakaka risirika nareka imaekarāte kijieka. Suḡabatirāoka Satanárika ima ña'rījāikarāte jiebaraka, “Tuḡarā Maki mime”, kire ārīwārūrūkirā nimako'omakaja, sakijairūjeberika.

Galilea ka'iarā tuḡaraka, judíorākare rērīriwi'iarā Jesúre wārōroyika

(Lc 4.42-44)

³⁵ Topi ate, bikitojo ñamiji ḡo'imajamatorā Jesúre a'rika, Tuḡarāka jairī.

³⁶ I'suḡaka baarī ke'rika be'erō'ō kimabeḡakā'ā ĩawa'ri, Simón kijeyomarāḡitiyika kire mo'arī na'rika.

³⁷ Suḡa imarī, kimaekarō'ōrā eyatirā,

—Ritaja ḡo'imajare mire mo'ayuma,— kire narīeyaeka.

³⁸ I'suḡaka kire narīko'omakaja ikuḡaka nare kiyi'rika:

—Dajoa, aḗewejaarã Tuparãrika mabojataparĩ, i'supakaro'siji yi'taeka simamaka,— nare kērĩka.

³⁹ I'supaka nare kērĩka be'erō'ōḗi Galileaka'ia ritatojo kijeyomarāpitiyika kituritapaeka mae. I'supaka tuparaka torã narērĩriwi'ia imaekarō'ōrã rakakaja kiwārōroyika. I'supaka baatapabaraka Satanarika ima ña'rĩjãikarãteoka kijieka.

*Kiḗo'iarã kãmia ḗo'ijirikakite Jesúre jieka
(Mt 8.1-14; Lc 5.12-16)*

⁴⁰ I'supaka turitapabaraka kimaeka ḗoto kiḗo'iarã kãmia ḗo'ijirikakite* Jesús ḗō'irã etaeka. Kiḗō'irã etatirã, kiwãjitãji kiñukurupaeka kire jiyiḗupayeewa'ri. I'supaka baatirã ikupaka kire kērĩka:

—Yire mijeriyapaye'e, yire mijiebe.—

⁴¹ I'supaka kēpakã'ã, Jesúre kire wayuñaeaka mae. Supa imarĩ kire rabetirã ikupaka kire kērĩka:

—Ãã yiyapaika sime. I'supaka simamaka jia mijape mae,— kire kērĩka.

⁴² I'supaka kire kērĩkarō'ōjĩteje kãmia kireka imakoḗeka yayaeka.

⁴³⁻⁴⁴ I'supaka imakoḗekakite a'rirã baeaka ruḗu ikupaka Jesúre kire arĩka:

—Mia'mitipe. Mire yibayaika majaroka ritaja ḗo'imajare bojapibabekaja, wãrũaja a'ritirã miḗo'ia mibeape kurarãkakakite. Kire samibeawearãka ḗoto Moisés imaekakite nare jã'meroyika upakaja mibaabe. I'supakajaoka jia miḗo'ia jayua imarĩ, jĩjimaka imawa'ri i'parã wĩ'ñaka wēkoakaka Tuparãro'si kurare joeĩjirã kire mijibe. I'supaka kibaarãka be'erō'ōḗi, “Kãmika

* **1:40** Leproso

rataki imakoꝑeroiyirapakiji jia kiꝑo'ia jayu mae", ꝑo'imajare mireka ãrĩwãrũrãñu,— kire kërĩka.

⁴⁵ I'supaka kire kërĩko'omakaja ritaja ꝑo'imajare sakiboꝑaꝑibapataeka. I'supaka kēñua ã'mitiritirã, Jesús ꝑõ'irã rĩkimarãja ꝑo'imajare rērĩka kire ãarika yaꝑawa'ri. I'supaka nimaeka simamaka, wejeñe'metãjirã ꝑuri kituriberiroyika. I'supaka simako'omakaja rĩkimarã ꝑo'imajare imabeyurõ'õrã ꝑuri kituritaparoꝑoyika. I'supaka kimaroꝑoyika simako'omakaja ritaja wejeakarã rĩkimarãja ꝑo'imajare kiꝑõ'irã etaeka.

2

Ritaja kiꝑo'ia rĩ'meꝑatabeyuka imariꝑotojo õñia imaekakite Jesúre jieka

(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

¹⁻² I'supaka ñoapañaka kimatapaeaka be'erõ'õ, Capernaúm wejearã Jesúre ꝑe'rietaeka ate. I'supaka simamaka ã'mitiritirã, rĩkimarãja ꝑo'imajare kiꝑõ'irã rērĩka mae. I'supaka baawa'ri wi'ia ꝑurutērĩbakarãja nimaeka. I'supakajaoka simaeka ꝑēteꝑē'rõtopioka koꝑereka wã'ta. I'supaka nimamaka nare kiwãrõeka mae.

³ I'supaka baabaraka kimaeka ꝑoto botarakamarãre kiꝑõ'irã etaeka. Ritaja kiꝑo'ia rĩ'meꝑatabeyukate* kiꝑeyurũki ꝑemaꝑi ne'era'aeka.

⁴ Rĩkimarãja ꝑo'imajare imaeka imarĩ marãkãã baatirã kãkawãrũberiwa'ri, wi'ipema ãrãtiji imaekarõ'õrã kire ne'emirĩwa'rika. Topi mae, Jesúre imaeka ko'aꝑito wi'irupututua naꝑoaeka.

* 2:3 Paralítico

I'supaka baatirã kipeyurũkiapi Jesús pō'irã kire naja'aruetaeka.

⁵ “Jia yire yi'riwa'ri, i'supaka nabaayu”, nareka kērĩpupajoaeka. I'supaka pupajoabaraka,

—Yijeyomaki, mae ba'iaja mibaaikareka mireka sayijieyu,— ritaja kiṑo'ia rĩ'mepatabeyukate kērĩka.

⁶⁻⁷ I'supaka kire kērĩka poto, ikupaka pupajoabaraka Moiséte jā'meka wārōrimajare rupajiyeka: “¿Dako baaerã i'supakataka ĩ'ire jaiyu je'e? I'supaka āṑaraka ‘Tuṑarã upakatakaja ñime’, kiōrĩkoṑeyu ruku bai je'e. Tuṑarã ĩ'rĩkaja imaki ba'iaja mabaaika jūjewārūrimaji”, narĩpupajoaeka.

⁸ I'supaka pupajoabaraka nimaeka Jesúre ōrĩwārũeka.

—¿Dako baaerã supa mija pupajoayu?

⁹⁻¹⁰ ¿Diroka kire ñarĩjĩkareka jia mija ṑuparijĩñu ruku? “Ba'iaja mibaaikareka jia mijayu mae”, kire ñarĩjĩka, “¿Yaje rita kire kērĩtiyayu?”, ni'ioka ārĩwārūberijĩka sime. “Mi'mitirã, miṑeyurũkia me'ewa'ṑe”, kire ñarĩjĩka ṑuri ñañu upakaja simamaka ĩatirã “Rita kēñu”, yireka mija ārĩrãñu. ṑo'imaja Ma'mi ñimamaka, Tuṑarãte yire ṑūataeka ika ka'iareka ba'iaja ṑo'imajare baaika yijūjeokaro'si. Supa imarĩ “Rita, i'supaka kibaaokaro'si Tuṑarãja kire jā'meiki”, yireka mija ārĩwārūerã, ikupaka mijare yibeaeerã baayu,— nare kērĩka.

Torãjĩrã mae, ritaja kiṑo'ia rĩ'mepatabeyuka imaekakite ikupaka kērĩka:

¹¹ —Mi'mirĩkatirã miṑeyurũkia me'eṑe'riwa'ṑe miwi'iarã,— kire kērĩka.

¹² Supa kērĩka ṑotojo kimi'mirĩkaeka. ṑo'imajare rĩkimarãja ĩaeka wãjitãji mi'mirĩkatirã,

kiṕeyurũkiṕitiyika kiṕoriwa'rika. I'suṕaka nare kibaabeamaka ĩatirã ritaja torã imaekarã ṕo'imajare jĩjimaka jarika. Suṕa imarĩ Tuṕarãreka jia ṕuṕajoawa'ri ikuṕaka narĩka:

—Jiitakaja Tuṕarãte baaika maekaka ṕuri samaiyu. Ikuṕaka kibaaika ĩakoribeyurã maimaroyirape ruṕu,— narĩka.

Levíre, “Dajoa yika wãrũrimaji mimaerã”, Jesúre ãrĩka

(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

¹³ Torãjĩrã ate, Jesúre ṕa'warijerã a'rika. Rĩkimarãja ṕo'imajare kiṕõ'irã etamaka, Tuṕarãrika nare kiwãrõeka.

¹⁴ Suṕa nare baaweatirã, toṕi o'riwa'rikõrĩ Levĩ, Alfeo makire kĩatõṕoeka. Romatatarã ĩṕarimarãro'si niñerũ† jẽñeĩjirũkirõ'õrã ruṕaki. Naro'si i'suṕaka baarimaji imarĩ, ritaja ṕo'imajare imṕuesto kĩjirũjerijarika. Kire ĩatõṕotirã ikuṕaka Jesúre ãrĩka:

—Dajoa yika.—

I'suṕaka kẽṕakã'ã ã'mitiritirã, Levĩre Jesúka a'rika mae.

¹⁵ Kika ke'rika simamaka kiwi'iarã eyatirã Jesúre kika ba'aeka. I'suṕakajaoka rĩkimarãja Romawejeekarã ĩṕarimarãro'si nañu uṕakaja wṕa jẽñeĩjirimajare, suṕabatirã aṕerã “Ba'iaja baarimaja nime”, ṕo'imajare ãrĩroyikarã ṕariji Jesúka ba'aekarã. I'suṕaka nabaaeka kire ã'mitirĩṕeairã jariwa'ri. Suṕabatirã kika wãrũrimajaoka imaekarã naka.

¹⁶ Jesúre i'suṕaka baabaraka imaeka ṕoto fariseokaka ṕuṕajoairã imariṕotojo, Moiséte

† 2:14 Impuestos

jã'meka wārōrimajare nare ãaeka. Nare ãatirã, ba'iaja baarimajaka imarika yaḅabeyurã imarĩ, Jesúka wārūrimajare ikupaka narĩka:

—¿Dako baaerã ba'iratarãka mijare wārōrimajire ba'ayu?— narĩka.

¹⁷ I'supaka naḅakã'ã ã'mitiritirã, ikupaka Jesúre nare yi'rika:

—Jia dako risiriji'yumarĩaja imarã ḅuri ãkobaarimajire yaḅabeyurã. Wãmarĩa imarã ḅuri ãkobaarimajire nare ãkobaarika yaḅairã. I'supakaoka sime yiro'si. “Ba'iaja baabeyurã yija ime”, ãñurãte jeyobaaokaro'simarĩa yi'taeka. “Ba'iaja yija baarijauareka i'yoa yija ime”, ãñurãte ba'iaja baaika naja'ataokaro'si yi'taeka. I'supaka simamaka naka ñimarijaju,— nare kērĩka.

“¿Marãkã'ã simamaka, ba'abekaja imatirã Tuparãka jairika sime?”, ãrĩwa'ri Jesúre najērĩaeka (Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸ Ĩ'rãkuri, Juan ruḅuko'a jũjerimajika wārūrimaja, supabatirã fariseokaka ḅupajoairã ĩ'rãrĩmi Tuparãte takaja ḅupajoabaraka ba'abekaja imaroyikarã. I'supaka nimarijajua ãairã imarĩ, ikupaka Jesúre najērĩaeka ĩ'rãrimarã:

—Juanre wārũekarã Tuparãte takaja ḅupajoabaraka nimarĩmi ba'abeyurã. I'supakajaoka fariseokaka ḅupajoairãte ime. ¿Dako baaerã mika wārũirã ḅuri i'supaka baabeyurã je'e?— kire narĩka.

¹⁹ I'supaka naḅakã'ã ikupaka nare kērĩka:

—Ikupaka sime. Naḅitañi'aika niaerã no'yibojairã ḅuri sãawa'ri jĩjimaka imarã. Kika nimarõ'õjĩte takaja jĩjimakaḅi kika naba'ayu ruḅu.

I'supakajaoka imarã nime yika wãrũrimaja. Yika wãrũbaraka nima pototakaja j̄jimaka ba'abaraka nime ruðu.

20 Yire nañi'arãñurĩmi þuri, yika nimabesarãka simamaka, ba'iaja þuþayurã nima imarĩ, ba'abekaja nimarãñu.

21 Aþeroka ã'mitirikõrĩ je'e: Saya bikijakaka, mamakaþi mapãijĩ'aberijĩka. Mamaþãipi samapãijĩ'ajĩka, samajũjeika þoto, baie'ewa'ri bikijakato beriwa'ri jã'rĩbaji sajarijĩka simamaka. Ikuþaka ãrĩrikopakaja sime saya bikijakakaþi mijare yiþojawãrõika: Mamakukukaka majaroka mijare yiwãrõika mamarĩ imara'aekakuku þitiyika mija þuþajoarukea'si.

22 ã'mitirikõrĩ je'e: Iyaokoa mamaka ima wa'ibikirãwẽko ajea bikijaka baaeka wajorã mapãaberijĩka. Bikijaka wajorã samapãamaka berijĩka simamaka.‡ I'supaka simako'omakaja i'supakarãja samapãajĩka, sarãja saririjĩñu. I'supaka simamaka, mamaka ima iyaokoa wa'ibikirãwẽko ajeakaka baaeka mamawajorã samapãajĩkareka jia simajĩñu. ã'mitirikõrĩ je'e: mamakukukaka majaroka mijare yiwãrõika ã'mitiripẽatirã, bikija mamarĩ mija baaroyika upakatakaja baabekaja mija imabe,— nare kërĩka.

Jẽritarirĩmi simako'omakaja Jesũka wãrũrimajare trigo rika e'etirã ba'aeka
(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

‡ 2:22 En el proceso de fermentación, vino nuevo hace inflar la bolsa de cuero. Si el cuero de la bolsa es viejo y no flexible, puede reventarse.

²³ Judíotatarāte jērītarojikarīmi rioa imaekarō'ōpi Jesúre tērīo'rika kika imaekarāka. Torā a'ririjaparaka kika wārūrimajare ōterikia e'etirā naba'aeka.

²⁴ I'supaka sanaba'amaka ĩatirā, fariseokaka pūpajoairā ikupaka Jesúre najērīaeka:

—Yaje. Jērītariirīmi ba'iraberika imabeyua. Mika wārūrimaja ōterikia e'etirā naba'aika, ba'irabeirā upaka nabaayu. Irīmi i'supaka baarika jājika maro'si sime,— fariseokaka pūpajoairāte ārīka.

²⁵ I'supaka kire narīko'omakaja ikupaka nare kiyi'rika:

—Davidka imaroyikarā ba'arika naro'si imabepakā'ā kēsia imawa'ri, marākā'ā nabaaka ɔyaje mija ōñu je'e?

²⁶ Ā'mitirikōrī je'e: Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'ia ajeakaka baaeka imaroyika poto, kurarāka ĩpamaki imatiyaiki Abiata wāmeiki kimaeka. Kēsirabawa'ri Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'iarā kākatirā pan imatiyaika Tuparāte jia baawa'ri napāāroyikakaka Davidre ba'aeka. Moisés imaroyikaki kurarāka imarātakaja “Sanaba'arū”, kērīka simako'omakaja i'supaka kibaaeka. Sakiba'aeka poto kijeyomarāteoka Davidre saji'aeka. I'supaka nare kiruputamaka ĩatirā, Tuparāte kire boebariberika,— nare kērīka.

²⁷ I'supaka nare ārīweatirā, ikupaka Jesúre nare ārīka ate:

—Jia pō'imajaro'si simaerā Tuparāte jērītariirīmi baaeka. “Jērītariirīmi nimarūkiakaka takaja yi'paraka pō'imajare imarāñu”, ārīwa'rimarīa Tuparāte nare pō'ijiaeka.

28 Suḗa imarĩ Po'imaja Ma'mi ñimamaka, jērĩtarirĩmi imarikakaka Tuḗarāte yire jā'mewārūrũjeka. I'suḗaka ñima simamaka, “Ikupaka irĩmi mija baabe, ika ḗuri jiamarĩa ima”, ārĩwārũiki ñime,— nare kērĩka.

3

Kiḗitaka baikōkotaeka imaekakite Jesúre jieka (Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

1 I'sia be'erō'ō narērĩriwi'iarā Jesúre kākaka ate. Torā ĩ'rĩka kiḗitaka baikōkotaekakite imaeka.

2 Jesúre torā kākamaka ĩatirā ikupaka fariseokaka ḗuḗajoairāte ikupaka ḗuḗajoaeka: “Jērĩtarirĩmi ba'irabebeyurā maima simako'omakaja, ¿kiḗitaka baikōkotaekakite Jesúre jierāñu ruku?”, kireka narĩḗuḗajoaeka. “I'sirĩmi i'suḗaka kibaarākareka, kire mokabaarāñu. ‘Tuḗarāte Moisés imaekakite o'orũjeka yi'riberiwari ba'iaja kibaayu', marĩrāñu”, narĩḗuḗajoaeka.

3 I'suḗaka napuḗajoako'omakaja ikupaka Jesúre ārĩka kiḗitaka baikōkotaekakite:

—Po'imaja wājitāji mimi'mirĩkabe.—

4 I'suḗaka kire ārĩweatirā, ikupaka Jesúre ārĩka torā imaekarāte:

—¿Marākā'ā jērĩtarirĩmi nimarijarirũ ārĩwari Tuḗarāte i'sirĩmi maro'si ḗo'ijiaeka je'e? ¿Jía, ba'ia, suḗabatirā ḗo'imajare tārĩka, nare jāarĩka, diba'ĩ jiiḗaji ima je'e?— nare kērĩka.

I'suḗaka nare kērĩko'omakaja okamarĩaja kire na'mitirika.

5 I'suḗaka nimamaka boebakapi nare ĩabaraka, ba'iaja kiḗuḗarika simauḗakaja kiḗitaka

baikōkotaekakite nawayuīabepakā'ā. I'supaka imariṗotojo mae ikupaka kire kērīka:

—Mipitaka mitīpatabe.—

I'supaka kire kērīka ṗotojo kipitaka tīṗatatirā jia kijarika mae.

⁶ I'sia kibaamaka ĩatirā fariseokaka ṗupajoairāte ṗoriwa'rika Herodes ṗo'imajapitayika jaiokaro'si. “¿Marākā'ā baatirā Jesúre majāājīñu?”, ārīokaika naka najaibu'aeka.

Rīkimarāja ṗa'warijerā Jesúre imaekarō'ōrā ṗo'imajare kipō'irā etaeka

⁷ I'sia be'erō'ō kimaekarō'ōṗi ṗoriwa'ritirā Galilea ṗa'warijerā Jesúre a'rika kika wārūrimajapitayika. Torā ke'rika ṗoto tokarā ṗariji rīkimarāja ṗo'imajare kika a'rika.

⁸ Torājīrā mae, “Jiitaka Jesúre baabearijayu”, ṗo'imajare āpakā'ā ā'mitiriwa'ri, rīkimarāja ṗo'imajare kipō'irā etaeka. Judea, Jerusalén, Idumea, Jordánria i'sipē'rōtorā, Tiro supabatirā Sidónkarā nimaeka. I'siaraka wejekarā ñoakurirā imarā imariṗotojo kire ĩarī netaeka.

⁹⁻¹⁰ I'supaka netaeka imarī, rīkimarāja jīñurāte tāārijayuka kimamaka, “Kire yija rabejikareka, jia yija jarijīñu”, ārīṗupajoawa'ri kire naraberiyaṗaeka. I'supaka simamaka kika wārūrimajare ikupakā'ā kērīka: “Kūmua mija mo'abe, ṗo'imajare rīkimarāja yire rabewā'imarīrijitoika simamaka. Yire natērītajikareka kūmuarā yijāijīñu”, nare kērīka.

¹¹ Supabatirā Jesúre ĩatirā Satanárika ima ña'rījāikarā ĩ'rīka upakaja kiwājītāji ñukurupatirā ikupaka nakasereroyika:

—Tuṕarā Makitakiji mime,— kire narīka.

¹² I'suṕaka naṕakā'ā,

—Po'imajare samija bojaṕiba'si,— jājirokapi nare kēĩroyika.

*Īṕoũ'ṕuarāe'earirakamarā kika wārũbaraka
imarũkirāte Jesúre wā'maeka
(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)*

¹³⁻¹⁵ I'sia be'erō'ō ĩmimaṕemarā mirĩwa'rirā kibaaeka ṕoto, kire jiyuekarakamakire kiakaeka. ĩmimaṕemarā kika neyaeka ṕoto ĩ'ṕoũ'ṕuarāe'earirakamarāre kiwā'maeka kijeyomarāro'si. I'suṕaka nare baatirā, “Yirika ṕo'imajare wārōtapaĩ mijare yipũatarāñu. Suṕabatirā Satanárika ima ña'rĩjāirāte ṕo'imajareka ‘Mija ṕoṕe’, mija ārĩrāka upakaja naṕorirāñu”, nare kēĩka.

¹⁶ Īṕoũ'ṕuarāe'earirakamarā kiwā'maekarā ikuṕaka nawāmea imaeka: Simón wāmeikiteje ĩ'ṕaroka wāmeiki kimarika yaṕawa'ri, Pedro Jesúre kire wāmejĩ'aeka.

¹⁷ Aṕerā kijeyomarā wāmea ikuṕaka imaeka: Santiago, kibe'erō'ōkaki Juanṕitiyika, Zebedeo makarā nimaeka. Ī'rā ĩ'ṕarāte Boanerges Jesúre wāmeyeeka. Nokaṕi samarijĩkareka, “Wĩṕo makarā”, ārĩrika simaeka.

¹⁸ Aṕerā imaekarā: Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Alfeo maki Santiago, Tadeo, suṕabatirā imaekaki, Simón, Celotekaka ṕuṕajoaeka mirāki.

¹⁹ Suṕabatirā Judas Iscariote. Iki imaerā baaekaki Jesúre bojajāārimaji.

“Satanárikapi Jesúre ba'irabeyu”, āriwa'ri kire nokabaaeka

(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23)

²⁰ Nare e'eweairā, kika wārūrimajaka wi'iarā ate Jesúre pe'rika. Torā neyaeka poto rīkimarāja po'imajare napō'irā rērīka ate. Supa imarī no'ojiteoka maba'awārūberijīka naro'si simaeka.

²¹ I'supaka kire nabaaika ā'mitiriwa'ri, “Jiamarīa pūpajoaiki kime je'e mae”, kirīrāre kireka ārika. Supa imarī kire akarī netaeka nawi'iarā kire e'ewa'yaokaro'si.

²² Moiséte jā'meka wārōrimaja Jerusalénpi etaekarā ikupaka Jesúreka ārikarā:

—Satanárika ima ipamaki Beelzebú kipupakarā ña'rījāikaki kime. Supa imarī Beelzeburiapi ba'iaja nareka ña'rījāikarāte kipoatayu,— āriwa'ri ba'iaja kireka najaiika.

²³ I'supaka napakā'ā ā'mitiritirā, “I'supakamarīa sime”, āriwa'ri nare bojaokaro'si Jesúre nare akaeka:

—¿Yaje ikupaka kirikaja Satanáre baajīñu ruku? “Po'imajire ba'iaja jūaerā kireka miña'rījāibe”, āriripotojo ¿marākā'ā baatirā “Kireka miṗope”, āriwa'ri kirikaja kērīwārūjīñu ruku? I'supakamarīa sime.

²⁴ Ikupaka sime aṗea: Ī'rātata imariṗotojo najāāribu'atirā, jia Ī'rātiji pūparitiirā ni-mawārūberijīñu.

²⁵ I'supakajaoka simajīñu Ī'rāwi'irekaja imarāro'si.

²⁶ I'supakajaoka simajīñu Satanáro'si. Kirika imaka kijīrījīka jājimarīka jariwa'ri dakoa kibaawārūberijīñu,— Jesúre nare ārika.

27 Ikuṣaka aṣeroka nare kibojaeka ate:

—Ĩ'rĩka o'yiokaki wi'iarā kiba'irĩjia ě'marĩ eyajĩkire, “Āja'a, miro'si simarũ”, ārĩwa'ri kire ĩjiberijĩki. I'suṣaka baabeyuka kimamaka, o'yiokakire werika baatirā, kire kipi'pejĩka be'erō'ōpi ṣuri kiba'irĩjia kē'majĩñu. I'suṣakajaoka sime yiro'si. Satanáre tērĩwa'ribaji imaki imarĩ, Satanárika ima ña'rĩjãikarãreka yiṣoatarijayu. I'suṣaka baawa'ri kijã'mekopeirãte kiro'si yikũmuriarijayu. Suṣa imarĩ i'suṣaka yibaaokaro'si yire jeyobaabeyuka kime Satanás,— Jesúre nare ārĩka.

28 Ikuṣaka nare kibojañujuka:

—Rita mijare ñañu. Po'imajare ritaja ba'iaja baarijayua, suṣabatirā ritaja ba'iaja Tuṣarãreka najaika, i'yopi'riwa'ri kire sanaye'kariarũjemaka, ye'kariawārũiki kime Tuṣarā.

29 I'suṣaka simako'omakaja Espíritu Santorikaṣi Satanárika ima ña'rĩjãikarãre yijiemaka ĩtirā, “Beelzeburiṣi nare kijieyu”, āñurãte, ba'iaja nabaaiṣa ye'kariaberijĩki kime Tuṣarā,— Jesúre nare ārĩka.

30 “Beelzebú kipuṣakarā ña'rĩjãikaki imarĩ, i'suṣaka Jesúre baawārũyu”, kireka ĩrãrimakire ārĩka ā'mitiritirā, i'suṣaka Jesúre nare ārĩka.

“Ikuṣaka imarā nime yibe'erō'ōkarā, suṣabatirā yiṣakoarā”, Jesúre ārĩka

(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

31 Torā ṣo'imajaka jaibaraka Jesúre imaeka ṣoto kipakore etaeka, kibe'erō'ōkarãṣitiiyika. Torā eyatirā ṣeterãja natuika. Ṕṣetepi imatirā kire nakarũjeka.

³² I'suṕaka naṕakã'ã Jesús wã'tarã ruṕataekarãte ikuṕaka kire ãrĩka:

—Miṕako, mibe'erõ'õkarãṕitiyika ṕëterã imarã. Mire niariyapayyu nañu,— kire narĩka.

³³ I'suṕaka naṕakã'ã ikuṕaka nare kërĩka:

—¿Mako koime yipako? ¿Nirã nime yibe'erõ'õkarã? Mae mijare yibojaerã baayu.—

³⁴ Suṕa nare ãrĩtirã kiṕõ'irã ruṕaekarãte ãabaraka ikuṕaka kërĩka:

—Yibe'erõ'õkarã, suṕabatirã yipakoarãjaoka mija ime yika imarã.

³⁵ Mia je'e, ikuṕaka sime: Tuṕarãte yapaika uṕaka yi'yurã imarã yibe'erõ'õkarã, suṕabatirã yipakoarã,— nare kërĩka.

4

Õterikia õterimajire õteika ṕuṕajoatirã Jesúre nare bojawãrõeka

(Mt 13.1-23; Lc 8.4-15)

¹ I'sia be'erõ'õ Galilea ṕa'warijerã Jesúre wãrõeka ate. Torã rĩkimarãja ṕo'imajare kiṕõ'irã etaeka. I'suṕaka nimamaka ãawa'ri kũmuarã kijãirupaeka. Ṕo'imaja ṕuri nimaupatiji ṕa'warije ka'iareka oyi-aja imaekarã.

² I'suṕaka nimamaka ãrãba'ikakamarãṕi bojawãrõbaraka ikuṕaka nare kërĩka:

³⁻⁸ —Ã'mitirikõrĩ je'e: Õterimaji õterikiyapea õterĩ ke'rika. Sakiõterũkirõ'õrã eyatirã sakitaaeka ṕoto ãrãri'o ma'arã jũjika wĩ'ñaka ba'aeka. Apea ãa'rĩka ãta watoṕekarã kũṕajĩ ka'ia imarõ'õrã. Torã ãa'rĩka wãrũaja ṕu'ririṕotojo aiyapeka sajoemaka jia rĩkoariberiwa'ri sajĩrĩka. Apea ãa'rĩka

wi'siwatopekara. I'supaka imaekarō'ōrā ña'rīka p̄uri p̄u'ririṗotojo jia jājiberiwa'ri saruiberika. Apea jia ka'ia imaekarō'ōrā ña'rīka. I'suparō'ōrā ña'rīka p̄uri jia jājitirā p̄u'rika. Supa imarī ĩ'rārījūki treinta rakao sarikarika, aṗerijūki sesenta rakao, aṗerijūki p̄uri cien rakao rikarika,— āriwa'ri nare kibojaeka.

⁹ I'supaka simamaka ikupaka nare kērīka mae:

—I'tojirāja sime sakaka majaroka. Samija ā'mitiriwārūye'e jia samija p̄upajoabe p̄uri,— nare kērīka.

*¿Marākā'ā simamaka bojawārōrikakakap̄i p̄o'imajare miwārōyu? āriwa'ri Jesúre najērīaeka
(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)*

¹⁰ I'sia be'erō'ō Jesúre ĩ'rīkaja imaeka p̄oto kipō'irā imaekarā supabatirā kika wārūrimajap̄itiyika rērītirā ikupaka kire narīka:

—¿Marākā'ā āririka mibojawārōyu?—

¹¹ I'supaka naṗakā'ā, ikupaka nare kērīka:

—Bikija p̄o'imajare sōriberika simako'omakaja maekaka p̄uri ritaja kirirāte jā'mebaraka jia mija imaerā Tuṗarāte mijare sōriṗerijayu. Aṗerāte p̄uri kire ā'mitiriṗēabeyurā nimamaka bojawārōrikakakap̄i yibojarijayu.

¹² Ā'mitirikōri je'e, bikija Tuṗarā majarop̄ūñurā no'oeka ikupaka āñua: “Saniaika simako'omakaja ĩabeyurā upakaja nimarijayu. I'supakajaoka yibojaika ā'mitiritiyariṗotojo ā'mitiriṗēabeyurā upakajaoka nimarijayu. I'supaka imabekaja, kire takaja ā'mitiriṗēairā imawa'ri, 'Ba'iaja yibaaika miye'kariabe', āriwa'ri Tuṗarāte jēñeirā

nimajããeka. I'supaka ãñurã nimarikareka sareka nare kiwayuñajããeka”,— Jesúre nare ãrïka.

“Ikuþaka ãrïrika sime õterikia õterimajire sõteika majaroka”, ãrïwa'ri Jesúre nare sabojawaþu'ataeka (Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

¹³ Supabatirã mae ikupaka Jesúre nare ãrïka ate: —¿Yaje õterikia õterimaji majaroka mija õrïwãrübeyu bai je'e? I'supaka mijare yimajarobojako'a mija õrïþũabesarãkareka, aþea mijare yibojakoþerãkaoka mija õrïþũabesarãñu je'e,— nare kërïka.

¹⁴ I'supaka ãrïtirã ikupaka nare sakibojajiika: —Õterikia õterimaji ãrïwa'ri mijare yibojako'a Tuparãrika bojataþarimaji upakaja sime. Supa imarï Tuparã majarouþakaja sime õterikiyapea.

¹⁵ Ì'rãrimarã þo'imaja imarã ma'arã õterikiyapea ña'ataeka upaka imarã. I'supaka imarã nimamaka Tuparãrika na'mitirikopeika be'erõ'õ Satanãre nareka saye'kariayu, kũþajïji sanorïkopeikareka.

¹⁶ Aþerã þo'imaja imarã, ãta watoþekarã kũþajï ka'ia imarõ'õrã õterikiyapea ña'rïka upaka imarã. Tuparãrika ã'mitiritirã jïjimaka nimakoþeyu.

¹⁷ I'supaka nimako'omakaja Tuparãrika jia nare ña'rïjãibeyurã imarï, nayi'yuapi ãrïwa'ri oka nare imamaka, supabatirã saþareaoka aþerãte nare ïariþe'yomaka, ñojimarïji Tuparãrika na'mitirikopeika naja'atayu.

¹⁸⁻¹⁹ Aþerã þo'imaja imarã wi'siwatoþekarã õteriki yapea ña'rïka upaka imarã. Tuparãrika ã'mitiriripotojo naþupakarãja jïitaka oyiaja imarika jitoirã nime. I'supakajaoka “Rïkimakaja niñerũ yija rikarãka jia yija imarãñu”, ãþaraka

wapuju napupaka nare pakiyu. I'supaka imawa'ri, sareka takaja puparibaraka imarijayura imari, Tupararika naye'kariyu. Supa imari saye'kariyura imari kiyapaika upakaja baabeyura nime.

²⁰ Apera puri Tupararika jijimakapi a'mitiririjayura. Ikuapaka nime: Jia ka'ikirõ'õra õterikiyapea ña'rïka jia jãjia pu'riwa'ri rikimakaja saruika. Ìrãrijũki treinta rakao sarikarika, aperiũki sesenta rakao, aperiũki puri cien rakao rikarika. I'sia rikarika upaka imara nime Tupararika jia a'mitiripeairã. Jia kire yi'yura imari, kiyapaika upaka oyiaja baairã nime,— nare kërïka.

Peria yaaboaike upaka pupajoatira, Jesure nare bojawãrõeka
(Lc 8.16-18)

²¹ Ikuapaka nare kërïka ate:

—Peria mawããyu, jia yaaboairõ'õ imarika yapawa'ri. I'supaka simamaka jotorokara mu'apããrũkimarã sime.

²² I'supakajaoka sime ika mijare yibojaika jia po'imajare õrĩpũabeyua simako'omakaja Tuparaja "Ikuapaka sime", kërïrãka poto sanorĩrãnu.

²³ Mijare yibojaika jia mija õrĩwãrũriyapaye'e, jia samija pupajoabe puri,— nare kërïka.

²⁴ I'supakajaoka nare kërïka:

—Mijare ñãnuua mija a'mitiripeabe. Samija a'mitiripeaika ko'apitoraja, "Ikuapaka simekã'a", mija arĩwãrũokaro'si Tuparãte mijare jeyobaarãnu. I'supaka pemawa'ribaji kibaarãnu juitakaraja mijare jeyobaarũkika imari.

25 I'suṣakajaoka jībaji ōrīrika yaṣawa'ri sā'mitiyukate saṣemawa'ribaji sak-iōñaokaro'si Tuṣarāte kire jeyobaarāñu. Sā'mitiripēariyaṣabeyukate ṣuri kūṣajī kiōrīkopeika, Tuṣarāte kireka saye'kariarāñu, — nare kērīka.

26-27 I'suṣaka ṣuṣajoatirā ikuṣakaoka Jesúre nare ārīka:

—Maiṣamaki Tuṣarārirā jīikuku kio'arūjerūkiakaka mijare yibojaerā baayu mae. Ōterikiyaṣea jia ṣu'yu uṣaka nime. Īakōrī je'e: Ōterimajire ōterikia ōteika be'erō'ō ñamiareka, ĩmiarekaoka, kikāñu ṣoto, kārībeyuka kima ṣotooka sakiṣu'rirūjemakamarīa ṣu'ritirā, saṣu'riweiyu. I'suṣaka sime “Sōñu uṣakaja saṣu'yu ikuṣaka sime”, kērīberiko'omakaja.

28 Jia ka'ia imawa'ri, sōñu uṣakaja jājia sa-jayurō'ōrāja ṣu'ririjayua sime ōterikia. Mamañi saṣu'yu ṣoto ritabijīkaja sime. I'suṣaka sima be'erō'ō jo'babajijūki jariwa'ri saṣūñuayu. Torājīrā kopakaja saruiyu mae.

29 Ōterikia boṣakā'ā ĩatirā, “Saye'eye'e”, ārīṣuṣajoatirā saba'ipite se'erī a'yu. Ōterikia ṣu'ririjayua uṣakajaoka sime Tuṣarārirāro'si. “I'suṣaka sime”, narīwārūberiko'omakaja, Tuṣarāte yaṣaika uṣaka jia baairā nare kijarirūjerijayu, — nare kērīka.

*“Ōterikia mostaza wāmeijūki yaṣe uṣaka sime”,
āṣaraka Tuṣarāte jā'merūkiakaka Jesúre wārōeka
(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)*

30 Aṣeroka ikuṣaka nare kibojaeka ate:

—Tuṕarāte ritaja kirirā imarāte jā'merūkiakaka jiiḃaji mija ōñaokaro'si, ikuṕaka majaroka mijare yiwārōerā baayu.

³¹ Ōterikia mostaza yaṕea moteika uṕaka nime Tuṕarārirā. Ritaja aṕea ōteriki yaṕea kūṕajībajirījiaka sime mostaza yaṕea.

³² I'suṕaka simako'omakaja saṕi ṕu'ritirā aṕea ōteriki tērīwa'ribaji īmirā saṕu'riweiyu. I'suṕaka imawa'ri rīkimakaja űoaka sarīṕia imamaka ijia jājia yaaika ṕoto wī'ñaka sarā ru'yu. Ā'mitirikōrī, i'suṕakajaoka nime Tuṕarārirā naro'si. Mamarī rīkimamarīrāja kire ā'mitiripēairāte imako'omakaja, sabe'erō'ōbaji ṕuri rīkimarāja kire ā'mitiripēairāte imarījarirāñu,— nare kērīka.

³³ Norīwaṕu'ataekarō'ōjīrā, i'suṕaka rīkimaka majarobojarikapi ṕo'imajare kibojawārōroyika.

³⁴ I'suṕakapi oyiaja ṕo'imajare kiwārōroyika. Suṕa simako'omakaja ī'rīkaja kika wārūrimajapitiyika kimaroyika ṕoto ṕuri, bojawārōrirokakaka jia nare kibojawaṕu'ataroyika.

*Werika wejea nare baaeka Jesúre o'ataeka
(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)*

³⁵ I'sirīmiji na'irā simaeka ṕoto ikuṕaka kika wārūrimajare Jesúre ārīka:

—Dajoa, ṕa'wa mawaata'riwa'rīrā.—

³⁶ I'suṕaka kēṕakā'ā, ṕo'imajare a'ribojaweatirā, Jesúre jāmaeka kūmurā najāika. Suṕa imarī saṕi naka ke'rika mae. Aṕea kūmuareka imaekarāoka nabe'erō'ō tērīwa'rikarā.

³⁷ Torā natērījarika ṕoto jājia wīrōa baeū'mueka. Sabaemaka jājia ṕakuwa'ri kūmuarā jimarīa okoa jāika. Suṕa imarī kūmuarā okoa ṕurueka mae.

38 I'supaka simako'omakaja kirupuko'a ñu'takarã peatatirã kũmui'topearã Jesúre kãrĩjãmaeka. I'supaka kimamaka ĩatirã, kika wãrũrimajare kire tũrũeka.

—Mia'mitipe wãrũrimaji. Maña'mirã baayu. ¿Jia bai miro'si sime je'e?— kire narĩka.

39 I'supaka napakã'ã ã'mitiriwa'ri, mi'mirĩkatirã ikupaka kũrĩka:

—Mibaea'si wĩrõa, i'supakajaoka pakuri,— sakẽpakã'ã so'rika mae.

Wĩrõa baetiyika, supabatirã okoa pakurimarĩa jarika

40 Torãjĩrã mae,

—¿Dako baaerã mija kĩkiko'o je'e? ¿Jia yire yi'riberowa'ri “Yijare ĩarĩrĩwãrũiki kime”, yireka ãrĩbeyukajirã mija ime bai?— nare kũrĩka.

41 I'supaka kũrĩko'omakaja jimarĩa pupatawa'ri, “¿Maki kime ruku ĩĩ? Wĩrõa, okoa pariiji kire yi'yua”, ãparaka najẽrĩabu'aeka.

5

Gerasa ka'iareka Satanãrika ima ña'rĩjãikaki majaroka

(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

1 I'supaka simaeka be'erõ'õ Jesúre kika imaekarãpitiyika Gerasa ka'iarã tẽrĩeyaeka.

2 Tẽrĩeyatirã Jesúre marĩwa'rika poto ĩ'rĩka Satanãrika ima ña'rĩjãikakite kire torika. Majaka ãta wi'iarã nataroyikarõ'õpi Jesús pũ'irã ketaeka.

3 Torã kimaeka wejabiritika upaka oyiaja imaroyikaki imarĩ. Perumijiaپی kire napĩperoyika

simako'omakaja ñojimarĩji pi'peberikaki upaka kijariroyika.

4 Ī'rākurimarĩa kiāñaraka, kipitakaoka kire napi'peko'omakaja sakitūrūtataroyika. I'supaka kimamaka po'imajare marākā'ā kire baawārūberiroyika.

5 I'supaka imaki imarĩ, ĩmi, ñamioka, ĩmima watopekarā, majaka nataroyikarō'orā akaseretaḡabaraka kituritaḡaroyika. I'supaka imataḡabaraka tĩmarĩji āṡapi kiḡo'ia kiwa'etaḡaroyika.

6 I'supaka kimaekarō'ōpi Jesúre ĩatirā kiḡō'irā kirĩrĩra'aeka. Kiḡō'irā eyatirā kiwājitāji kiñukurupaeka, “Marākā'ā yibaaberijiki kime”, kiḡupaka kire ārĩka simamaka.

7-8 I'supaka kimamaka, ikupaka Jesúre kire ārĩka:
—Mia'mitipe Satanárika ima. Ī're kiḡupakareka mimarō'ōpi miḡope,— kire kērĩka.

I'supaka kēpakā'ā,

—Jesús, Tuḡarā tērĩrikaja imatiyaiki Maki mime. ¿Marākā'ā yire mibaaerā baayu mae je'e? Tuḡarāte ĩaika wājitāji, “Ba'iaja mibaaika ḡarea ba'iaja mire baabesarāki yi'i mae', yire meḡe”,— akasererikaḡi Satanárika ima ña'rĩjāikakite ārĩka Jesúre.

9 I'supaka kēpakā'ā ikupaka Jesúre kire ārĩka:

—¿Marākā'ā miwāmea?—

I'supaka kire kēpakā'ā,

—Legiōn ñime, rĩkimarā ba'irā yija ima simamaka.—

10 Suḡabatirā “Ika ka'iaḡi yijare miḡoata'si”, jimarĩ Jesúre kērĩrĩjarika.

11 I'supaka simaeka ḡoto nakoyikurirā rĩkimakaja ba'abaraka jējewēkoa ḡa'itaeka ĩmimajā'āreka.

12 I'supaka simamaka ikupaka Satanárika ima kire áriika:

—Kireka yijare miþoataye'e, “Jējēwēko þupakarā mija ña'rījāibe”, yijare meþe,— áþaraka kire na-jēñeka.

13 I'supaka naþakā'ā,

—Torā mija a'þe,— nare kērīka.

Toþi mae ĩmirĳireka ña'rĳāitiirā imakoþekarāre þorika, jējewēkoa imaekarā ña'rĳāiokaro'si. Supa imarĳi jējewēkoa dos mil rakamaki imaekarā Satanárika ima nare ña'rĳāimaka jājia narĳrĳwa'rika. Rĳrĳwa'ritirā þusipemarā eyatirā toþi naña'rĳka þa'warā. I'supaka baawa'ri nimaupatiji naña'miþataeka.

14 I'supaka sabaamaka sĳarĳrĳrimaja rĳrĳwa'ritirā, wejearā, wejematorāoka þo'imajare sanabojaeka. Toþi mae “¿Dakoa supa baaika?”, áriwa'ri þo'imajare ĳarĳ a'rika.

15 Jesúre imaekarō'ōrā eyatirā, ikupaka Satanárika ima kireka ña'rĳāika imakoþeroyikakite imamaka niaeka: “Jariroaka jāāekaki, i'supakajaoka kimaroyika upakamarĳaja, jia kiþupaka jaþakā'ā, ña'rĳyaaekaja ruþaki kime mae”, þo'imajare áriþupajoaeyaeka. I'supaka kimamaka ĳatirā, jimarĳa Jesúre nakĳkika “Tērĳritakiji kime”, áriwa'ri.

16 Supabatirā Satanárika ima kireka Jesúre þoataekakaka, supabatirāoka jējewēkoa baaekakaka ĳāekarāte bojaeka aþerāte.

17 I'supaka kibaaika ā'mitiritirā Gerasakarā Jesúre kĳkiwa'ri nawejeþi kiþe'ririka nayapaeka.

18 I'supaka nimamaka topi pe'rira'aerã kũmuarã kijãika poto ikupaka Satanárika ima kireka poritapekakite kire ãrĩka:

—Mika a'ririka yapatiyarĩji yiyapeyu yi'ioka,— kire kērĩkopeka.

19 I'supaka kērĩko'omakaja ikupaka Jesúre kire ãrĩka:

—Yika a'pekaja, miwi'iarã mi'pe'riwa'pe. “Yire wayuñaike imarĩ, jia Mai'amakire yire baayu”, ãrĩwa'ri mirĩrãre mibojaokaro'si,— kire kērĩka.

20 I'supaka kērĩka yi'riwa'ri kipe'rika. Pe'riwa'ritirã Decápolireka imaeka wejearã Jesúre kire baaeka majaroka kibojatapeka. I'supaka kibaaeka ã'mitiritirã marãkã'ã po'imajare ãrĩwãrũberika, i'supaka ima ã'mitirikoriberikarã imarĩ.

Jairo makore Jesúre tããeka

(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

21 Torãjirã kũmua ke'rikapiji Jesúre pe'rira'aeka ate. Sapi pe'rietatirã pa'warijerã kirĩkamarika poto, rĩkimarãja po'imajare kipe'irã rērĩka.

22 I'supaka nimaeka poto judiorãkare rērĩriwi'i ipamaki, Jairo wãmeikite Jesús pe'irã etaeka. Supabatirã kiwãjitãji kiñukurupeka.

23 Supabatirã ikupaka kire kērĩka:

—Yimakore puparirirã baayu. Mipitaka kope'iarã mija'apearika yiyapatiyayu kojãjiokaro'si,— kire kērĩka.

24 I'supaka kire kēpakã'ã, Jesúre kika a'rika mae. Topi kopakaja rĩkimarãja kĩirika po'imajare kika a'rika.

25 Na'rika nawatopekapi ĩ'rãko wãmarĩa imaekakote torã imaeka. ĩ'poũ'puarãe'earirakakuri

wejejë'rāka koeyawa'rika ꝑu'uriweoko jīsia ka'wisijūabaraka.

26 Ī'rīkaremarīa ĩkobaarimajare kore nikobaarūjekoꝑeroyika. I'suꝑaka nabaaika wꝑa koniñerū imakoꝑeka ritaja nare kōjīꝑataroyika. I'suꝑaka baariꝑotojo jā'rībaji kojaririjarika.

27 I'suꝑaka baabaraka koimaeka ꝑoto “Wāmarīa imarāte jimarīa Jesúre bayayu”, ārīrika koā'mitiroyika. I'suꝑaka simamaka koimaeka wā'tarā Jesúre etamaka ĩatirā, rīkimarāja ꝑo'imajare imaeka watoꝑekaꝑi kīꝑēterō'ōrā koeyaeka.

28 Jesúre imaekarō'ōrā eyatirā “Kijariroaka yiraberākareka jia yijarirāñu”, kōrīꝑuꝑajoeka koꝑuꝑarō'ōꝑi. I'suꝑaka ꝑuꝑajoawa'ri kijariroaka korabeka mae.

29 I'suꝑaka kobaeka ꝑotojo koreka so'rika mae. “Risirika yireka imakoꝑeika o'yua mae”, kōrīwārūeka.

30 Kijarījoaka korabeka be'erō'ō, “Tērīrika ñimꝑi ĩ'rīkate tāñu”, kīꝑuꝑakaꝑi Jesúre ārītika. Suꝑa imarī jorowa'ritirā ikuꝑaka ꝑo'imajare kērīka:

—¿Maki yijariroaka rabeko'oka?—

31 I'suꝑaka kēꝑakā'ā kika wārūrimajare ikuꝑaka ārīka:

—Mīꝑō'irā rīkimarāja imarā mire rabeirā. ¿Marākā'ā simamaka “¿Maki yijariroaka rabeko'oka?”, meñu?—

32 I'suꝑaka kire narīka simako'omakaja ꝑo'imajare ĩabaotabaraka kire rabekakite kimo'arījarika.

33 I'suꝑaka kimaeka ꝑoto “Yi'i, risirika ñima yire o'yaokaro'si mire rabeko'oko”, ārīꝑuꝑajoawa'ri kīꝑō'irā koeyaeka. I'suꝑaka koꝑuꝑaka

imako'omakaja kire kīkiwa'ri tarariṗotojo kiwājitāji koñukurupaeka. I'supaka baatirā kobaaeka upakaja kire kobojaeka.

34 I'supaka kōṗakā'ā, wayuīarimaji imarī, ikupaka kore kērīka:

—Mae mia'mitipe yiwāyuīaiko. Yire yi'riwa'ri, jia mijayu mae. “Yirisirika yire o'yua”, ārīwa'ri jījimaka miṗe'riwa'pe mae,— kore kērīka.

35 I'supaka kore kērīka ṗoto judiorākare rērīriwi'i īṗamaki Jairo wi'iakarāre etaeka. Torā eyatirā ikupaka Jairote narīka:

—Mimako ṗupaririko'oko. “Yimakore mibayape”, wārōrimajire merīa'si mae,— kire narīka.

36 I'supaka narīko'omakaja,

—Ba'iaja ṗuparibekaja, yire miyi'pe,— Jesúre kire ārīka.

37 Pedro, Santiago, supabatirā Santiago rī'ī Juan maekarakamarā tarāreje Jesúre akawa'rika.

38 Naka a'ritirā, rērīriwi'i īṗamaki wi'iarā jimarīa oṗaraka nimaekarō'ōrā keyaeka.

39 I'supaka nimamaka, ikupaka nare kērīeyaeka:

—¿Dako baaerā mija oyu? Puparibeyuko me'rōre ime. Kārīkako koime,— kērīka oṗaraka imaekarāte.

40 “Kopakaja ṗupariritiyaekako koime”, ārīwa'ri Jesúre neeka. I'supaka nimamaka itirā, nare kiṗorirūjeka. Supabatirā ṗuparirikakote imaeka kurarakarā kopakiarā, supabatirā kika imaekarā maekarakamarāṗitiyika kikākaeka.

41 Naka kākaturā kopitakarā kore ñi'atirā ikupaka kore kērīka:

—Talitá cum,— kore kērīka. (Mokarokapi marījīkareka, “Me'rō, mimi'mibe, mire ñañu”, ārīrika sime i'siroka).

⁴² I'supaka kērīka potojīji mi'mirīkatirā, kojaarīkawa'rika. Ī'pōū'puarāe'earirakakuri wejejē'rāka eyawa'yuko koimaeka. Ōñia kojaripe'pakā'ā ĩawa'ri, marākā'āoka ārīwārūberijīka najarika kika imaekarā, i'supaka ima ĩakoriberikarā imarī.

⁴³ I'tojīte,

—Aperāte samija boja'si,— nare kērīka.

Supabatirā ba'arika koro'si nare ke'era'arūjeka.

6

Nazaretwejearā Jesúre a'rika

(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

¹ Torājīrā mae, kika wārūrimajaḗitiyika Jesúre a'rika, kime'rārī kimaeka wejearā.

² Torā eyatirā jērītarirīmi simaeka poto po'imajare kiwārōū'mueka judíorākare rērīriwi'iarā. Kire ā'mitiritirā, “Jiitakaja ōñuka kime”, ārīwa'ri marākā'ā narīwārūberika, i'supaka jaikite ā'mitirikoriberikarā imarī. I'supaka kibaamaka ikupaka po'imajare kireka ārīka:

—¿Marākā'ā baatirā jiitakaja ĩ'ire ōrīpūayu? ¿Maki kire wārōekaki ruku? Maikoribeyua pariĵi ritaja baabeaiki kime,— narīka.

³ Supabatirā ikupaka narīka aḗea:

—María maki, ō'ōrā yaḗua yi'yerimaji kime. Supabatirā Santiago, José, Judas, Simónḗitiyika nama'miji kimema. Iki kima simamaka kibe'erō'ōkarā rōmijāoka ō'ōrā makaja imarā,— torā imaekarāte ārīka.

I'supaka simamaka “Yija upakaja imaki imarĩ imatiyabeyuka kime”, ārĩwa'ri kire na'mitiripēariyapaberika.

⁴ I'supaka napupajoamaka, ikupaka nare kērĩka:

—Tuparāro'si bojaĩjirimajire “Jitaka mare kibojayu”, ritaja po'imajare kireka āñuka kime. I'supaka simako'omakaja kiṑo'ijirika wejeareka, kitā'omajataka puri i'supaka ārĩbeyurā,— kērĩka.

⁵ Supa imarĩ jia kire nayi'ribepakā'ā, maikoribeyua nare kibeawārũberika. I'supaka imariṑotojo ĩ'rārimarāre takaja kiṑitaka ja'aṑeatirā wāmarĩa nimaeka nareka kijieka.

⁶ Kitā'omajare kire ā'mitiripēabepakā'ā marākā'ā ārĩwārũberijika Jesúre jarika. I'supaka imariṑotojo aṑea wejearā po'imajare wārōtṑarĩ ke'rika mae.

*Jesúre kika wārũrimajare Tuparārika
nawārōtṑaokaro'si mamarĩ kiṑũataũ'mueka
(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)*

⁷ Ĩ'ṑoũ'ṑuarāe'earirakamarā kika wārũrimaja imaekarāte Jesúre akaeka. Supabatirā kirika nare ja'ajiyetirā,

—Satanārika ima po'imajareka ña'rĩjāikarāte mija ṑoatabe mijaro'sioka,— nare kērĩka.

I'supaka nare ārĩweatirā ĩ'ṑarimaki oyiaja Jesúre nare ṑũataeka aṑea wejeareka imaekarāte wārōtṑaokaro'si.

⁸ —Torā mija a'rirāka ṑoto ṑan, yaiṑi'ia, niñerũoka mija e'ewa'ria'si. I'supaka simako'omakaja mija tu'ua takaja mija e'ewa'ṑe.

⁹ Supabatirāoka ũ'ṑuko'a, jariroaka mija jāāika takapiji mija a'ṑe,— nare kērĩka.

¹⁰ Ikuṑakaoka ate nare kērĩka:

—Wejearã yirika bojarĩ mija eyaũ'murãñu, wi'itakarãja mija imabe, aþe wi'i, aþe wi'irã baabekaja. Aþea wejearã mija a'rirãka þoto takaja toþi mija þope.

¹¹ Mija eyarijarirãka wejerakakaja mijare e'etoriberiwa'ri, Tuþarãrika ã'mitiripëarika nayapabesarãkareka, jãjiapi nare jaika ka'wisijũabekaja nare mija ja'atabe. Toþi a'rirãka þoto, ikupaka mija baabe: Mija ũ'þuko'arã ka'ia uyua eika mija þajepatebe “Yijare mija ã'mitiripëabeyua simamaka, Tuþarãte mijare ba'iaja mijare baarãñu”,— ãrĩwa'ri kika wãrũekarãte kërĩka.

¹² I'supaka nare kërĩka be'erõ'õ þo'imajare wãrõrĩ na'rika mae. Suþa imarĩ naþõ'irã eyatirã ikupaka nare narĩka: “Ba'iaja mija baaika ja'atagirã Tuþarãte mija ã'mitiripëabe”, neyaekarõ'õrã imaekarãte nabojarijarika.

¹³ I'supakajaoka Satanãrika ima ña'rĩjãika imaekarãte nareka sanajieroyika. I'supakajaoka rĩkimarãja wãmarĩa imaekarãte iyebakaþi yo'yebaraka, narisirika nareka ima no'ataroyika.

Ikupaka sime Juanre reyaekakaka

(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴ Ritaja maikoribeyua Jesúre baabearoyika ã'mitiritirã þo'imajare sabojaþibaeka. Þo'imajare i'supaka añua ïþi Herodesoka sõrĩkaki. I'supaka þo'imajare añua ã'mitiritirã ikupaka i'rãrimarãre ãrĩka:

—Juan, þo'imajare ruþuko'a jũjerimajiji kime je'e aþeyari. Reyariþotojo ate õñia jarijĩki imarĩ, maikoribeyua kibeayu je'e aþeyari,— narĩka.

¹⁵ Aþerã ikupaka ãrĩkarã:

—Tuṕarãro'si bojaĩjirimaji imaroyikaki Elías kime je'e aṕeyari,— narĩka.

I'suṕaka narĩko'omakaja aṕerimarã ṕuri ikuṕaka ãrĩkarã:

—Bikija Tuṕarãro'si bojaĩjirimaja imaroyikarã uṕaka kime je'e aṕeyari,— narĩka.

¹⁶ I'suṕaka najaimaka ã'mitiritirã, ikuṕaka Herodete ãrĩka kiro'si:

—Juan bikija kiruṕuko'a yita'terũjekaki imariṕotojo õñia jariṕe'ritirã i'suṕaka kibaabearijayu je'e aṕeyari ate,— kěrĩka.

¹⁷⁻¹⁸ I'suṕaka kēṕakã'ã, Juanre najããerã baaeka ruṕu, kirĩ'i Felipe rũmu Herodías wãmeikore ĕ'matirã Herodete koka imaeka. I'suṕaka kibaamaka, ikuṕaka Juanre kire ãrĩka:

—Herodías mirĩ'i rũmure me'maeka ba'iaja mibaayu, Tuṕarãte jã'meika yi'riberiwari,— ãrĩwari kire kibojakoṕeroyika.

I'suṕaka kēṕakã'ã, koka jia imarika yaṕawa'ri Herodete kire ñi'arũjeka kisurararãkare. Kire ñi'atirã ṕerumijiaṕi ṕi'ṕetirã, wēkomaka imariwi'iarã kire natarika.

¹⁹⁻²⁰ “I'suṕaka kijaika waṕa kire jããrika sime”, ãrĩṕuṕajoaekako imarĩ, Herodíare kire jããrũjerika yaṕaeka. I'suṕaka koṕuṕajoako'omakaja, Herodes ṕuri “Tuṕarãte yaṕaika uṕakaja jia wãjia baaiki Juanre ime”, ãrĩwari jia jiyiṕuṕaka kireka õrĩkaki. Suṕa imarĩ Juanre kojããrũjeriyako'omakaja kiyapaberikoṕeka. I'suṕakajaoka Juanre bojaroyika jĩjimakaṕi ã'mitirikaki imariṕotojo “Kibojaike uṕakaja yiyi'riye'e”, ãrĩriṕotojo, sareka ña'rĩyaarĩ kimawãrũberika.

21 I'supaka Juanka kimako'omakaja “Ikupaka yibaajikareka, yipupajoaika kitá'tewārūberijĩñu je'e”, Herodíasre ārĩpupajoaekarĩmi seyaeka. I'supaka kōrĩpupajoaekarĩmi Herodete po'ijirika wejejē'rāka sarākutorika. Supa imarĩ kiro'si ba'irabeĩjirimaja ĩparimarāre, supabatirā surararāka ĩparimarāreoka, Galilea ka'iakarā imatiyarimajareoka kiakaeka, “Mabayaarirā”, ārĩwa'ri.

22 Ritaja kiakaekarāte rērĩkarō'ōrā kākatorā Herodías makore nare bayatāābeaeka jĩjimaka nimaokaro'si. “Jiitaka mare kobaabeayu”, Herodes kijeyomarāpitiyika ārĩpupajoaekarā. I'supaka imawa'ri ikupaka kore kērĩka:

—¿Dakoa mire ñijirika miyapayu maekaka jikitakaja mibaaika wapa? Miyapaikaja mire ĩjirā i'supaka ñañu.

23 Mire pakibeyuka yi'i, ika ka'iakaki ĩpi imarĩ, ritaja yiba'irĩjia wapajā'rĩakaka ñe'metājirō'ōjĩrā mire ĩjijiki imarĩ supa mire ñañu, — Herodías makore kērĩka.

24 I'supaka kore kēpakā'ā, kopakore jērĩarĩ ko'rika mae.

—¿Dakoa kire yijēñerāñu ruku, ma'i?— kore kōrĩka.

I'supaka kōpakā'ā,

—“Juan po'imajare rupuko'a jũjerimaji rupuko'a yiyapayu”, kire mepe,— kore kōrĩka.

25 I'supaka kore kōpakā'ā, jajuaja a'ritirā koĩpamaki Herodes pō'irā koeyaeka. Kipō'irā eyatirā ikupaka kire kōrĩka:

—Juan ruḡuko'a yiyapayu. I'suḡaka simamaka kimarō'ōrā a'ritirā, sata'tetirā, seroarā saḡeatatirā yire samijibe maekakaja,— kire kōrīka.

²⁶ I'suḡaka kōḡakā'ā jimarīa Herodete ba'iaja ḡuḡarika. Juanre jāārika yaḡaberiripotojo, mamarīji kore kērīka kijaita'ariyaḡaberika. Po'imajare ā'mitirika wājitāji, “Miyapaikaja mire nījirāñu”, kērītika simamaka, kojēñeikaja kore kījirā baaeka.

²⁷ I'suḡaka simamaka ñojimarīji ī'rīka kisurarate Juan ruḡuko'a ta'terī kiḡūataeka.

²⁸ Torā eyatirā Juan ruḡuko'a ta'tetirā, seroḡemarā saḡeatatirā sake'era'aeka. I'suḡaka baarī ke'rikarō'ōḡi ḡe'rietatirā Herodías makore sakījika. Suḡa imarī iko mae koḡakore sījikako.

²⁹ I'suḡaka Juanre nabaaeka ā'mitiritirā, kika wārūeka mirārāte kiḡo'imirāka e'erī etaeka sayayeokaro'si.

*Cinco mil rakamarā imaekarāte Jesúre ji'aeka
(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)*

³⁰ I'suḡaka simaeka be'erō'ō Jesúka wārūrimaja kirika bojataḡarī turikarāte ḡe'rietaeka. Suḡa imarī kiḡō'irā etatirā nawārōḡapaeka majaroka kire nabojaeka.

³¹ I'suḡaka simaeka ḡoto torā rīkimarāja ḡo'imaja i'tarijayurā, ḡe'ririḡayurāoka imaekarā. I'suḡaka simamaka kika wārūrimajaka no'ojīteoka maba'awārūberijīka Jesúro'si simaeka. Suḡa imarī ikupaka kika imaekarāte kērīka:

—Dajoa, ḡo'imajamatorā kūḡajī majērītaerā, — nare kērīka.

³² I'suḡaka nare kērīka be'erō'ō, kūmuḡapi ḡo'imajamatorā naka ke'rika mae.

³³ Na'rirā baaeka ruᵑu rīkimarāja ĩawārũekarā. I'suᵑaka nabaamaka ĩatirā, ritaja wejeakarāre rīrīwa'rika Jesúre a'rikarō'ōrā. I'suᵑaka baaekarā imarī, kijeyomarāᵑitiyika torā keyabeyukajiji torā neyaweitika jājia rīrīwa'rikarā imarī.

³⁴ I'suᵑaka nabaakea simamaka waata'rieyatirā marīwa'rikōrī rīkimarāja ᵑo'imajare imamaka Jesúre ĩaeka. Torā eyatirā, ovejawēkoa nare ĩarīrīrimajire imabeyurā uᵑaka ᵑo'imajare imamaka kīaeka. I'suᵑaka nimaeka Tuparārika nare wārōrimajire imaberika simamaka. I'suᵑaka imaekarā nimamaka “Jia ōrīwārũbeyurā nime. Suᵑa imarī marākā'ā baawārũberijĩñurā nime”, ārīwa'ri wayuĩaekaki imarī, ritajakaka nare kiwārōũ'mueka mae.

³⁵ Aiyate ka'rawa'rirā baaeka ᵑoto kika wārũrimajare kika jairī etaeka. Ikuᵑaka kire narīka:

—Na'irā sajaritiyu mae. ᵑō'imamato sime ō'ō. Suᵑa imarī ba'arika imabeyua.

³⁶ Suᵑa imarī wejekoyikurirā ba'arika waruᵑaraka ᵑo'imajare imarō'ōrā sawaᵑājiba'arī na'rirũ,— kire narīka.

³⁷ I'suᵑaka naᵑakā'ā ikuᵑaka nare kērīka:

—Mijaja ba'arika nare mija ji'abe.—

I'suᵑaka kēᵑakā'ā ikuᵑaka kire narīka:

—¿Pan yija wapañjirāñu bai je'e wapañj'rītaka simako'omakaja? Rīkimarāja ᵑo'imajare imamaka, dosciento rakato denario sawaᵑa simarāñu,— kire narīka.

³⁸ I'suᵑaka naᵑakā'ā ā'mitiritirā, ikuᵑaka nare kērīka:

—¿No'ojĩrãrakato þan mija rikayu je'e? Mija ãbe ruþu.—

I'suþaka kēþakã'ã,

—Ĩ'rãþitarakatojĩkaja sime. Suþabatirã wa'iaoka ĩ'þarãjĩkaja ima,— kire narĩka.

³⁹ I'suþaka naþakã'ã ikuþaka nare kērĩka:

—“Ritario'ro jia taya imarõ'õrã mija ruþabe”, þo'imajare mija ãþe.—

⁴⁰ I'suþaka kēþakã'ã, kērĩka uþakaja þo'imajare nabaarũjeka. Suþa imarĩ nare najã'meka uþakaja nimaekarõ'õrã ĩ'rão'roreka cincuenta, aþerio'roreka cien rakamarã nimaeka.

⁴¹ Suþa imarĩ þan ĩ'rãþitarakato imaeka, wa'ia ĩ'þarã imaekaoka Jesúre e'erikaeka. Suþabatirã wejeþemarã yu'ayoitirã, “Jia mibaayu a'bi”, ãrĩweatirã, þan kiña'kata'ruika mae. Suþabatirã “Po'imajare samija þibabe”, ãrĩwa'ri kika wãrũrimajare sakĩjika mae. I'suþakajaoka kibaaeka ĩ'þarã wa'ia imaeka ritaja þo'imajaka sanaþibaba'aerã.

⁴² I'suþaka kibaamaka ritaja þo'imajare ba'aeka, jia ña'þirika najarikaõ'õjĩrã.

⁴³ Sabe'erõ'õ, ĩ'þoũ'þuarãe'earirakaþi'i þururika kika wãrũrimajare rēaeka naña'þika þiyia.

⁴⁴ Cinco mil rakamarã ĩmirĩja nimaeka saba'aekarã.*

Okopeþemaþi Jesúre turika

(Mt 14.22-27; Jn 6.15-21)

⁴⁵ I'suþaka baaweatirã kika wãrũrimajare ikuþaka Jesúre ãrĩka:

* **6:44** Tal vez la cifra fuera mucho más que cinco mil que comieron, si hubiera contado las mujeres y los niños.

—Kūmuarā jāitirā i'sipē'rōtorā mija waata'riwa'pe. Suḡabatirā Betsaida wejearā yire mija ta'abe.—

Kika wārūrimajare waata'riwa'rika ḡoto ḡo'imajare a'yaokaro'si kimajaroka bojabaraka kimaeka ruḡu.

⁴⁶ I'suḡaka baaweatirā, ĩmimakarā kimarīwa'rika, Tuḡarāka jairī.

⁴⁷ Aiyate ka'raeka be'erō'ō Galilea ḡa'wa ñe'metājirāja kūmua eyawa'rika, sarijeḡi rīkamaritirā Jesúre ĩamaka.

⁴⁸ Wīrōa jājia baemaka jājia nawē'āko'omakaja sa'ribepakā'ā kīaeka. Suḡa imarī bikitojo ñamiji okoḡemaḡi turitirā nakoyikurirā keyaeka. Nare kio'riwa'rirā baatīkarā kire niatōḡoeka.

⁴⁹⁻⁵⁰ Okoḡemaḡi kituḡakā'ā ĩatirā, jimarīa nakasereka, “ḡo'imaja oḡirekoa sime je'e”, ārīḡuḡajoawa'ri. I'suḡaka nimaeka jērāko'atirā, ikuḡaka nare kērīka:

—Rikitubaka mija jaḡe, kīkibekaja. Yi'iji ñime,— kērīka.

⁵¹ Suḡa nare ārītīrā naḡō'i kūmuarā kijāika mae. Sarā kijāika ḡoto wīrōa o'rika mae. Suḡa imarī i'suḡaka kibaamaka ĩatirā marākā'ā ārīwārūberijīka najarika, i'suḡaka ĩakoriberīkarā imarī.

⁵² Saruḡubaji, ḡan kūḡajī imako'api ḡo'imajare Jesúre jī'amaka ĩako'omakaja, “Tērīwa'ribaji imaki Jesúre ime”, ārībeyukajirā nimaeka, ōrīwārūberīkarā imarī.

*Genesaretka'iakarā jīñurāte Jesúre tāāeka
(Mt 14.34-36)*

⁵³ ḡa'wa waata'riwa'ritirā Genesaret wāmeika ka'iarā neyaeka.

54 Waata'rieyatirā nakūmua ji'apāātirā namarīwa'rika potojiteje torā imaekarāte Jesúre ĩawārūeka.

55 Kire ĩatirā jajuaja na'rika aþerāte bojarī. Sā'mitiritirā wāmarīa imaekarāte naþeyurūkiapi ne'era'aeka kipō'irā.

56 Ke'riroyikarō'ōrāja kūþajīriwejerā, jo'bariwejerā, wi'imatorāoka, kipō'irā neyaroyika. Suþabatirā rīkimarāja ba'irījia ĩjibaraka þo'imajare imaekarō'ōrā, jīñurāte naþāājiyeroyika nare kitāāokaro'si. Kijariroaka kūþajīji nare kiraberūjerika yaþawa'ri jimarīa jīñurāte kire akaeka. Kijariroaka rabekarakamarāreje narisirika o'riþataeka mae.

7

“Mañekiarāte baaroyika upakaja yi'yurā imarī, Tuþarāte jā'meka yi'ribeyurā nime”, ārīwa'ri Jesúre bojaeka

1 Fariseokaka þuþajoairā, suþabatirā judíotatarāte jā'meka wārōrimajaoka Jesús þō'irā etaekarā, Jerusalénrō'ōþi i'tatirā.

2 Kipō'irā eyatirā ĩ'rārimarā kika wārūrimajare þitajūjebekaja ba'amaka niaeka. I'suþaka nabaamaka ĩatirā “Mañekiarā þitajūjetirā oyiaja mare ba'arūjekarā. Kika wārūrimaja þuri ba'iaja baawa'ri þitajūjebekaja ba'airā”, narīþuþajoaeka.

3-4 (Ikuþaka nime, fariseokaka þuþajoairā, suþabatirā aþerā natā'omaja judíorākaoka: Nañekiarāte baaroyika upakaja yi'yurā imarī, “Tuþarāte jia yijare ĩajiyurūkiaro'si sime”, ārīwa'ri naba'aerā baaika ruþu naþuriakaja þitajūjerioyiaja nabaayu. I'suþakajaoka nabaarijayu ba'arika

wapañijipe'rietatirã. Suḅabatirã ko'a, jotoa, seroa peruakaka baaeka najũjerijayu.* I'suḅakajaoka nabaayu naba'awearijayu rakakaja ĩrãtiji naruḅarikũmua jia najũjerijayu. “Mañekiarãte yijare wãrõeka yija yi'riberirika yaḅabeyuka Tuḅarã. Suḅa imarĩ kĩaika wãjitãji ba'iaja baairã yija imakoreka nawãrõeka uḅakaja yija baayu”, ãriḅuḅajoawa'ri, i'suḅaka nabaakoḅeyu).

⁵ Suḅa imarĩ Jesúka wãrũirãte ḅitajũjebekaja ba'amaka ĩatirã,

—¿Dako baaerã mika wãrũrimaja ḅuri mañekiarãte jã'meka yi'ribeyurã? Miabe, ḅitajũjebekaja naba'ayu,— kire narĩka fariseokaka ḅuḅajoairã, suḅabatirã judíorãkare jã'meka wãrõrimajaoka.

⁶ Sã'mitiritirã ikuḅaka Jesúre nare ãrĩka:

—“Tuḅarãte yaḅaika uḅakaja jia baairã yija ime”, ãrĩriḅotojo mija ḅuḅajoaika uḅakamarĩa mija ime. I'suḅaka mija imakaka ḅuḅajoaweibaraka, Tuḅarãro'si bojañjiokaro'si Isaías imaekakite o'oeka: “Ikuḅaka ika ḅo'imajareka Tuḅarãte ãñu: ‘Yire jiyiḅuḅaka õñurã uḅaka najaiko'omakaja, naḅuḅarõ'õḅi yire jiyiḅuḅayeebeyurã nime.

⁷ Suḅabatirã ḅo'imajare jã'meka uḅakaja nawãrõikakakaja “Tuḅarãte jã'meka sime”, narĩrijayu. Suḅa imarĩ dakoa waḅamarĩaja

* **7:3-4** Marcos explica que según las tradiciones de sus antepasados, si algo o alguien no aceptable a Dios, hubiera tocado el objeto, el objeto se quedaría mal frente a los ojos de Dios. Así que cualquier persona que utilizaría el objeto después también se pondría mal en los ojos de Dios. Entonces, lavaban todos los artículos para evitar la posibilidad de ser mal (o impuro) en los ojos de Dios.

yire najiyipupayeekoøeyu' ", kio'oeka,—
nare kērīka.

8 Topi mae, ikupaka Jesúre nare ārīka ate:

—Tuøarāte jā'meika ā'mitiripēabeyurā imarī,
mañekiarāte mijare wārōeka øuri jia mija
ā'mitiripēayu,— nare kērīka.

9 I'supakajaoka ikupaka nare kērīka:

—Mañekiarāte wārōeka takaja ā'mitiripēaokaro'si,
Tuøarāte jā'meika ja'atarika øuri jiitakaja õnurā
mija imema.

10 Ikupaka Moiséte ārīka mija ĩabe: “Mipakire,
mipakoreoka yi'riwa'ri jia nare mibaabe”,
ārīwa'ri kio'oeka. I'supakajaoka, “Īrīka
kipakire, kipakoreoka ba'iaja baarijayukate
majāãkoøejĩnu”, ārīwa'ri kio'oeka.

11 Mija øuri “Mañekiarāte ikupaka mare
wārōeka”, ārīwa'ri sayi'yurā imarī, ikupakakakapi
jā'merijayurā: “Yipakire, yipakoreoka
jeyobaaberijiki yi'i. Ritaja yirikaika Tuøarāro'si
oyiaja ima. Iki ĩrīkateje øapi yijeyobaarāñu”,
añurāteje, “Jia nabaayu”, mija añu.

12 “I'supaka øupajoairāro'si, kipakiarāte
kīarĩrĩberikoøejīka marā imabeyua”, mija ārĩrijayu.

13 I'supaka mija jaiyu, mañekiarāte baaroyiroka
yi'yurā imarī, Tuøarārika yi'ribeyurā mija jayu.
Suøabatirāoka aøea rīkimakaja ima i'supaka mija
baarijayua,— nare kērīka.

14-16 I'supaka nare ārītirā øo'imajare kiakaeka
ikupaka nare añaoakaro'si:

—Mae mija imauøatiji yire ā'mitiritirā mija
õrĩøũabe. Ba'arika mija ba'aikamarīa sime ba'iaja
mijare baarũjeika Tuøarā ñakoareka. Mija øupakapi
“Ikupaka yibaaye'e”, ārĩøupajoatirā ba'iaja mija

baariṗarea Tuparāte mijare ĩariṗe'yoyu,— nare kērĭka.

17 I'suṗaka nare ārĭweatirā wi'itōsiarā kika wārūrimajapitiyika Jesúre nare kākataṗawa'rika mae. Wi'itōsiarā kika kākaturā,

—Po'imajare miwārōko'akaka yijare mibojajiibe,— kika wārūrimajare kire ārĭka.

18 I'suṗaka naṗakā'ā ikuṗaka nare kērĭka:

—¿Yiwārōko'a jia mija ā'mitiriwārūberiko'o bai je'e mijaro'sioka? “Po'imajare ba'aikamarĭa ba'iaja nare baarūjeika Tuparā ñakoareka”, ñarĭko'ojĭkaja ¿mija ōrĭwārūberiko'o bai je'e?

19 Maba'aika maṗuṗaka ña'rĭjāibeyua. Maba'aika mañe'mearā takaja ña'rĭjāirijayua. Suṗabatirāoka maṗo'iaṗi ṗorirūkiaja sime,— nare kērĭka.

(Suṗa imarĭ “Ritaja maba'aika jājibaarimajimarĭka Tuparāte ime”, ārĭwa'ri i'suṗaka nare kērĭka).†

20 Ikuṗakajaoka nare kibojajiika ate:

—Ba'iaja ṗuṗajoairā imarā ba'iaja baarijayurā. I'suṗaka imarā nimamaka, Tuparā ñakoareka ba'iaja nare sabaarūjerijayu.

21 I'suṗaka imarā imarĭ, ba'iaja ṗuṗajoairā najayu. Suṗabatirā “Yirūmumarĭko iko, yitĭmimarĭka ĩĭ”, ārĭrimarĭaja ba'iaja naka nabaawā'imarĭrijayu. Suṗabatirā karee'erimaja, jāārimaja, rōmikirā imariṗotojo aṗerā rōmijāka ba'iaja baarijayurā, rōmijā tĭmiairā imakoṗeirāoka i'suṗakaja baarijayurā naro'si.

22 I'suṗakajaoka aṗikate ba'irĭjia rikaika oakiyurā, ritaja dika jariwa'ririmarĭaja ba'iaja baarijayurā, ṗakirimaja, suṗabatirā nayapaika

† 7:19 Esta frase es una explicación o comentario de Marcos, el escritor.

uᵑakaja i'yopipekaja ba'iaja baarijayurā, aᵑerā jia kiro'si imarijayurāte ā'mijīairā imarā. Supabatirā aᵑerāte ba'iaja jaijairibiyaokaro'si ᵑakirika nareka jairijayurā, “Aᵑerāte tērīwa'ribaji imatiyairā yija ime”, āñurā, i'suᵑakajaoka Tuᵑarāte yaᵑaikakaka ᵑuᵑajoabekaja, waᵑuju naᵑuᵑaka nare āñu uᵑakaja baarijayurā nime.

²³ Naᵑuᵑarō'ōᵑi ba'iaja ᵑuᵑajoairā imarī, i'suᵑaka ritaja nabaarijaju. I'suᵑaka imarā nimamaka Tuᵑarā ñakoareka ba'iaja nimarijaju,— nare kērīka.

*Judíotatamarīko imariᵑotojo Jesúre ā'mitiriᵑēaekako
(Mt 15.21-28)*

²⁴ I'suᵑaka kibojaeka be'erō'ō a'ritirā Tiro‡ wāmeika wejewā'tarā Jesúre eyaeka. Torā keyaeka ᵑoto kareaja wi'iarā keyariyaᵑakoᵑeka. I'suᵑaka kiᵑuᵑajoaeka imako'omakaja ᵑo'imajare sōrītika.

²⁵ I'suᵑaka simamaka sā'mitiritirā ikuᵑarō'ōᵑiji ī'rākote kiᵑō'irā etaeka. Satanárika ima ña'rījāikako ᵑako koimaeka. I'suᵑaka komakore imamaka, kore kiwayuñarika yaᵑawa'ri kiwājitāji koñukurupaeka.

²⁶ Sirofeniciaka'iakako, judíotatamarīko koimaeka. Toᵑi mae ikuᵑaka kire kōrīka:

—Yire mijeyobaabe. Yimako Satanárika ima ña'rījāikako koime. I'suᵑaka simamaka koᵑuᵑakareka simakoᵑeika miᵑoatarika yiyayayu mae,— kire kōrīka.

²⁷ I'suᵑaka kōᵑakā'ā ikuᵑaka kore kērīka:

—Mae judíotatarā, yika wārūrimajaka takaja ñimarāñu ruᵑu. Suᵑa imarī mimakore jierī

‡ 7:24 Una región de gente no judío

nare ya'ritapajika, jiamarĩa naro'si simajĩñu. Īakōrĩ je'e: I'supaka mire yibaajikareka puri me'rāka ña'pibeyukajirā ba'arika ē'matirā nayaiwēkorĩjāka§ yiji'aika upaka nare yibaajĩñu,— kore kērika.

²⁸ I'supaka kēpakā'ā, ikupaka kire koyi'rika:

—Rita meñu, ñipamaki. I'supaka simako'omakaja ba'arika peatarũkia rokarā me'rāka ba'aña'ruika saba'ayu yaiwēkorĩjāka, — kōrika. (Ikupaka ārika i'supaka kire kōrika: “Mika wārūrimajare wārōbaraka mimako'omakaja, kũpajĩ yire mijeyobaarāka jia yiro'si simarāñu”).*

²⁹ I'supaka kōpakā'ā ikupaka kore kērika:

—Jia mipupajoaika simamaka, i'supaka yire miyi'yu. I'supaka simamaka Satanārika imakopeika poyua mimakoreka mae. Supa imarĩ miwi'iarā mipe'riwa'pe,— kore kērika.

³⁰ Kowi'iarā pe'riyatirā kopayurũkipemarā jia jājiko komakore peyumaka kōieyaeka. Kopakaja Satanārika ima koreka porikako.

Ā'mitiribeyuka imarĩ jaiwārūbeyukate Jesúre jieka

³¹ I'tojĩrā ate Tirowejeapi Jesúre o'rika. Toṗi o'riwa'ritirā Sidón wāmeika wejearā keyaeka. Toṗi ke'rika, Decápolisṗi kio'rika. Supabatirā toṗi o'ritirā Galilea pa'warā keyaeka.

³² Torā kimaeka ṗoto ā'mitiribeyuka, jaiwārūbeyuka kipō'irā ṗo'imajare e'eeyaeka.

§ **7:27** Los judíos nombraron a los no judíos perros. En una manera más tierna, a ellos Jesús les refirió como perritos en este ejemplo.

* **7:28** Esta frase es información añadida para ayudar los lectores entender la respuesta de ella.

Kire e'eeyatirã “Mipitaka kipo'iarã mija'aþeabe kijiiokarosi”, kire narika.

³³ I'tojite ã'mitiribeyukate kire takaja aþerõ'õrã ke'ewa'rika. Torã mae kika takaja kimaekarõ'õrã ã'mitiribeyuka ã'mukoþea i'þapë'rõtowã'tarãja kipitawãjoa kikãkataeka. Suþabatirã kipitawãjoapi rijo'kaka e'etirã kirerõkakarã kirabeka.

³⁴ Suþabatirã weþeþemarã yoimiatatirã, kire wayuãawa'ri Jesúre yiataeka. I'suþaka baatirã ikuþaka kire kërika mae:

—Eþatá,— kire kërika. (Kiokapi þuri “Sawiritarũ”, ãrrika simaeka).

³⁵ I'suþaka kërika þotojo ã'mitiribeyuka imakoþekakite ã'mitiyuka jarika. I'suþakajaoka jia jaiwãrübeyuka kimakoþekareka jia jaiki kijarika mae.

³⁶ I'suþaka kire baaweatirã, þo'imaja þõ'irã etatirã ikuþaka Jesúre nare ãrika:

—Aþerãte samija boþapiba'si.—

I'suþaka nare kërrijarika simako'omakaja, jãjibaji aþerãte sanabojarijariroyika.

³⁷ I'suþaka kibaamaka jãjimaka imawa'ri, ikuþaka narika:

—Ã'mitiribeyurã, jaiwãrübeyurãte þariji jieiki kime. I'suþaka simamaka ritaja kibaaika jïitakaja sime,— narika.

8

Cuatro mil rakamarã imaekarã þo'imajare Jesúre ji'aeka

(Mt 15.32-39)

¹ Torãjirã ate rikimarãja þo'imajare kipõ'irã rërika. Kika nimekã'ãja naba'arika þurika mae.

I'supaka simamaka kika wārūrimajare akatirā ikupaka nare kērīka:

² –Īrāre wayuoka ñoñu, maekarakarīmi sajari-tiyu yika nima. Supa imarī naba'arika puyua mae.

³ Naba'arika puyua simamaka, “Mija pe'pe”, nare ñarījīkareka, ma'a ñe'metājirāja nakēsirabaña'rījīñu yoeḽi i'taekarā pariḽi nima simamaka. I'supaka simamaka nare yiji'ariyaḽayu ruḽu, ba'aweatirā nape'yaokaro'si,— kika wārūrimajare kērīka.

⁴ I'supaka kēpakā'ā, ikupaka kire narīka:

—Po'imajare imabeyurō'ō simamaka, marākā'ā baatirā ba'arika nare maji'awārūberijīka sime,— kire narīka.

⁵ I'supaka napakā'ā ikupaka kērīka:

—¿No'ojirā ba'arika mija rikayu je'e?—

I'supaka kēpakā'ā,

—Ī'potēñarirakato sime ḽan,— narīka.

⁶ Topi mae ḽo'imajare ka'iarā kiruḽarūjeka. ḽan e'erikatirā ikupaka kērīka: “Jia mibaayu Tuḽarā”, kire kērīka. Supabatirā ḽan ña'kata'ruitirā kika wārūrimajare sakījika. Ī'rā ritaja ḽo'imajare sapibaekarā mae.

⁷ Supabatirāoka wa'imakarāka kūḽajī imaeka. Wa'ia e'erikatirā, “Jia mibaayu Tuḽarā”, kērīka ate. Supabatirā kika wārūrimajare sakīḽibarūjeka.

⁸ Nimaeka uḽatiji ḽo'imajare ba'aeka, jia ña'ḽirika najarīkarō'ōjīrā. Sabe'erō'ō, Ī'potēñarirakapī'i ḽururika kika wārūrimajare rēaeka naña'ḽika ḽiyia.

⁹ Cuatro mil rakamarā eyaerā baakōrī nimaeka saba'aekarā. Naba'aweaeaka be'erō'ō nare ke'ribojaeka.

10 I'sia be'erō'ō kika wārūrimajaka kūmuarā kijāika ate. Saṗi Dalmanutaka'iarā na'rika.

“Maikoribeyua yijare mibaabeabe”, Jesúre narīkoṗeka

(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

11 Torā keyaeka ṗoto kire korirā kipō'irā fariseokaka ṗupajoairāte eyaeka. “Majēñerāka upakaja kibaawārūbesarākareka “Tuparāte ṗūataekakimarīka kime marīye'e'”, narīka. I'supaka simamaka ikupaka kire narīka:

—“Tuparāte ṗūataekaki kime”, mireka yija ārīrā, yija ĩakoribeyua yijare mibearika yija yaṗayu,— kire narīka.

12 I'supaka naṗakā'ā ā'mitiritirā, ba'iaja ṗupariwa'ri jājia kiyiataeka kire yi'riberikarā nimamaka. I'supaka imawa'ri ikupaka nare kērīka:

—¿Dako baaerā maikoribeyua nare yibearika maekukukarāte yaṗayu je'e? Ritama sime, mija ĩakoribeyua mijare beabesarāki yi'i,— nare kērīka.

13 Supabatirā Galilea ṗa'wa i'sipē'rōtorā kika wārūrimajapitiyika nare kiwaata'ritapawa'rika.

Levadura upaka sime fariseokaka ṗupajoarika

(Mt 16.5-12)

14 Torā Jesúka a'rikōrī wārūrimajare naba'arika ye'karirika. Supa imarī ĩ'rātojīkaja ṗan narikaeka kūmuarā.

15 I'supaka simamaka mae ikupaka Jesúre nare ārīka:

—Fariseokaka ṗupajoarika levadura upaka sime. Supa imarī samija rakajebe. I'supakajaoka Herodere imakakaoka mija rakajebe,— kika wārūrimajare kērīka.

16 I'supaka nare kērīka, norīwārūberika. I'supaka kēpakā'ā natiyaja jaibu'abaraka ikupaka narīka:

—Pan marikabepakā'ā, supa kēñu,— narīka.

17 I'supaka najaika Jesúre ōrīka. Sōrītirā ikupaka nare kērīka:

—¿Dako baaerā, “Pan imabeyuakaka”, mija jaiyu? ¿Yire ōrībeyukajirā mija ime ruku bai je'e? I'supakajaoka, ¿pupajoarika ōrīpūberitiyairāja mija ime bai?

18-19 Mija ñakoa imako'omakaja mija ĩawārūbeyu. Supabatirā ā'mukoŕea mijareka imako'omakaja mija ā'mitiriwārūbeyu. ¿Ī'rāpitarakato pan cinco mil rakamarā imarā po'imajare yiji'arapakakaka mija ye'kariritiyu bai je'e? ¿Naba'arapaka be'erō'ō, piyia dikarakapi'i sajariwa'rapaka mija rēarape je'e?— nare kērīka.

I'supaka kēpakā'ā, ikupaka narīka:

—Ī'poū'puarāe'earirakapi'i yija porotarape.—

20 —Ī'potēñarirakato pan, cuatro mil rakamarā po'imajare yipibarapaka, naba'arape piyia saro'si, ¿dikarakapi'i sajariwa'rape je'e?— nare kērīka.

—Ī'potēñarirakapi'i sapiyia yija porotarape,— kire narīka.

21 I'supaka napakā'ā ikupaka nare kērīka ate:

—I'supaka yi'riwārūirā imariŕotojo, ¿dako baaerā “Pan marikabeyuakaka mare kibojabeyu”, ārīwārūbeyurā mija ime ruŕu bai je'e?— nare kērīka.

Betsaidawejeakaki ñakoātimarīka imaekakite Jesúre jieka

22 I'sia be'erō'ō kika wārūrimajaka Betsaida wejearā Jesúre eyaeka. Torā neyaeka ŕoto

ñakoãtimarĩkate þo'imajare e'eetaeka kiþõ'irã. Torã kire e'eeyatirã kire kijierika yaþatiyawa'ri “Kire mirabebe”, ãþaraka kire najẽñeka.

²³ I'supaka napakã'ã Jesúre kire tĩtiwa'rika weje a'riwa'ri þañakarã. Torã kire e'eeyatirã, rijo'kakapi kiñakoa wi'etirã, kiþitaka kire kija'apeaeka. Supabatirã ikupaka kire kẽrĩka:

—¿Yaje miyoiyu?—

²⁴ I'supaka kẽrĩka be'erõ'õ kũþajĩ kĩaũ'mueka. Supa imarĩ ikupaka kiyi'rika mae:

—Mae þuritaka kũþajĩ yiyoiwa'tawa'yu. I'supaka simako'omakaja þo'imajare ñiakopemaka, yaþua rĩ'meika upaka oyiaja simamaka ñiaju,— kẽrĩka.

²⁵ I'supaka kire kẽþakã'ã kiñakoarã Jesúre kiþitaka ja'apeaeka ate. I'supaka kire kibaape'aeka be'erõ'õþi þuri, ĩ'rãkõ'rĩmatorãja ñakoþaraka jia warioyiaja sõipataeka kiro'si mae.

²⁶ I'supaka kijapakã'ã ikupaka Jesúre kire ãrĩka:

—Miwi'iarã miþe'riwa'þe, wejeapi o'þekaja þuri,— kire kẽrĩka.

“Jã'merũkika Tuþarãte wã'maekaki mime”, Pedrote ãrĩka

(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷ I'sia be'erõ'õ Jesús kika wãrũrimajapitiyika a'ririjarikõrĩ, Cesarea de Filiþo wãmeika wejekoyikurirã neyarijarika. Torã ma'api na'ririjarika þoto, kika wãrũrimajare ikupaka kijẽrĩaeka:

—Yireka þupajoatirã, “¿Maki kime”, þo'imajare yireka ãñu?— nare kẽrĩka.

²⁸ Topi,

—Ikuṣaka ṣo'imajare mireka añu: “Juan ṣo'imajare ruṣuko'a jũjerimaji kime”, aṣerã ṣuri, “Elías imaekaki kime”, añurã. Aṣerã imarã, “Bikija ĩrĩka Tuṣarãro'si bojaĩjirimaji imaekaki kime”, mireka nañu,— narĩka.

I'suṣaka naṣakã'ã ikuṣaka nare kijẽrĩaeka:

²⁹ —Mija je'e, “¿Maki kime”, yireka mija añu?—

Topiji ikuṣaka Ṣedrote kire yi'rika:

—Mi'iji mime Jã'merũkika Tuṣarãte wã'maekaki,— kire kẽrĩka.

³⁰ I'suṣaka kire kẽṣakã'ã,

—I'suṣaka aṣerãte mija bojaṣiba'si ruṣu,— nare kẽrĩka.

“Najããrũkikaro'siji ñime”, Jesúre ãrĩka

(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹ I'tojite ikuṣaka Jesúre nare wãrõũ'mueka:

—Yi'iji imaki Ṣo'imaja Ma'mi. Bikija i'suṣakaja yireka Tuṣarãte ṣuṣajoatika simamaka, ba'itakaja jũarũkikaro'si ñime. I'suṣaka simamaka kurarãka ĩṣarimarã, Moiséte jã'meka wãrõrimaja, suṣabatirã judíorãka ĩṣarimarãte yire ĩariṣe'yotirã yire najããrũjerãñu. Suṣa yire nabaako'omakaja maekarakarĩmi be'erõ'õjo õña yijariṣe'rirãñu,— nare kẽrĩka.

³² I'suṣaka nare sakibojaeka jia sanoñaokaro'si. I'suṣaka Jesúre ãṣakã'ã ã'mitiritirã, aṣerõ'õrã Ṣedrote kire e'ewa'rika. Torã mae,

—“I'suṣaka simarãñu”, yijare meñua mibojarika yaṣabeyuka yi'i,— Ṣedrote kire ãrĩkoṣeka.

³³ I'suṣaka kẽṣakã'ã, jorowa'ri kika wãrũrimajare Jesúre ĩaeka. I'suṣaka nare ĩatirã ikuṣaka Ṣedrote kẽrĩka:

—Yika wārūrimaji mima simamaka, yibe'erō'ōrā imarūkika mime. I'supaka simamaka, marākā'ā baatirā yire jā'merimajimarīka mime. Supa imarī, Satanāre jaika upakaja mijaiyu. Tuṗarāte yapaika upaka ṗuṗajoarikopakaja waṗuju ṗo'imajare yapaika upakaja ṗuṗajoaiki mime, — Pedrote kērīka.

³⁴ I'supaka kire ārīweatirā aṗerā kika wārūrimajare, supabatirā ritaja aṗerā torā imaekarāte kiakaeka. Nare rērākū'atirā, ikupaka kērīka:

—Ī'rīka yiriki imarika yaṗarākiro'si, kiyapaikakaka, supabatirā kirikarākakaka ṗuṗajoabekaja yire yi'ririṗareaja ba'iaja kijūarāñu. Ikupaka sime: Ba'iaja jūabaraka yaṗua tetaeka kōkeiki kiyapaika upakaja baawārūbeyuka. I'sirokapi ṗuṗajoaiki imarī, yika a'rirūkika kime.

³⁵ Ba'iaja jūabaraka reyarika yaṗaberiwa'ri “Jesúre yapaika upakaja baabesarāki yi'ī”, āñuka ōñia imajiparika tōṗobesarāki. Yire ā'mitiriṗēaiki imawa'ri, yirika bojariroka kibojaika ā'mitiriṗe'yowa'ri najāārāki ṗuri ōñia imajiparika tōṗorāki.

³⁶⁻³⁷ Ī'rīka ōñia kima ṗoto ba'irījiareka takaja ṗuṗariwa'ri ritaja tōṗoiki ṗuri, kireyarāka ṗoto ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā a'rirāki. Ritaja ba'irījia tōṗoeka mirāki imariṗotojo, dakoa imabeyua saṗi ōñia imajiparika kiwapañjirūkia. Supa imarī ba'irījia kitōṗokopeka, dako waṗamarīja kiro'si sajarirāñu.

³⁸ Ikupaka sime ĩakōrī je'e: Maekaka ṗo'imaja ba'iaja baarijayurā nima simamaka, Tuṗarāte ja'atairā nime. Mia, i'supaka imarāte ĩaika wājītāji, yire yaṗaberiwa'ri “Jesúrikimarīka ñime,

supabatirã kiwãrõikaoka ã'mitiriyapabeyuka ñime”, ãñurãte þuri yiþe'rietarãñurĩmi i'supakajaoka naka ñimarãñu yiro'sioka. I'supaka naka ñimarãka simamaka “Yirirãmarĩrã mija ime”, nare ñarĩrãñu yiro'sioka. I'sia þoto Þo'imaja Ma'mi imarĩ, Yiþaki Tuparãrika yaaboarikapi yiþe'rietarãñu. Supabatirãoka jirã ángelrãka yika etarãñurã,— Jesúre ãrĩka.

9

¹ Ate ikupaka Jesúre nare ãrĩka:

—Rita sime, tẽrĩwa'ribaji kirikapi Tuparãte jã'merũkia eyarãñu. I'supaka simamaka õñia nimañujuju, I'rãrimarã õ'õrã yika imarãte sãrãñu, — nare kẽrĩka.

Kika wãrũrimajare ãaeka wãjitãji aþeaja ãoika Jesúre jarika

(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

² I'rõtẽñarirakarĩmi be'erõ'õ Pedro, Santiago, Juan maekarakamarãre Jesúre þusipemarã akawa'rika. Torã neyaeka þoto aþea ãoika Jesúre japakã'ã ni-aeka.

³ Kijarirooka boitakaja ya'tarika sajarika, samajũjekopemakaoka þemawa'ribaji boiya'tarika sajarika.

⁴ I'supaka Jesúre jarika þoto, torã Elías, Moisés imaroyikarã kipõ'irã þemakotowirikarã. I'supaka baatirã kika najaimaka maekarakamarã kiakawa'rikarãte sãaeka.

⁵⁻⁶ I'supaka sima ãatirã napupataeka. I'supaka simamaka þupatawa'ri, marãkã'ã ãrĩwãrũberiwa'riji ikupaka Þedrote ãrĩka:

—Mia'mitipe wārōrimaji, ō'ōrā maimajika jītaka sime. Mijaro'si maekarakawi'i pēsivi'ia yija baarāñu. Miriwi'i, Moisériwi'i, supabatirā Elíariwi'ioka yija baarāñu,— kire kērīka.

⁷ I'supaka kimaeka poto oko ūmakaka upaka ruirā'atirā nare sarubu'ataeka. I'supaka baatirā ikupaka nare sajaika sawatopekapi:

—Ī'i, kime Yimaki. Yiwātaikiji kime. Supa imarī jia kire mija ā'mitiripēabe,— sārīka.

⁸ I'supaka nare sārīka be'erō'ō, ĩabaotaerā baakōrī ĩrīkaja Jesúre rīkakamapakā'ā niaeka mae.

⁹ Īmimapemarā nimaekarō'ōpi kika torā a'rikarāpitiyika Jesúre tu'ara'aeka ate. Natu'arijarika poto ikupaka nare kērīka:

—Mija ĩako'a aperāte mija boja'si. Yi'i, Po'imaja Ma'mire reyarāka simako'omakaja ōñia yijaripe'rirāka be'erō'ō aperāte samija bojarāñu,— nare kērīka.

¹⁰ I'supaka kērīka jia yi'rikarā imarī, aperāte san-abojaberika. I'supaka simako'omakaja natiyiaja puri ikupaka narību'aeka:

—¿Marākā'ā ārīwa'ri “Reyaripotojo ate ōñia yijaripe'rirāñu”, kērīko'o ruku?— narīka.

¹¹ I'supaka ārīkarā imarī ikupaka kire najērīaeka:

—¿Dako baaerā, “Po'imajare jā'merūkika”^{*} Tuparāte pūātaerā baarāka ruḡu Elías imaki mamarī etaū'murāki”, Moiséte jā'meka wārōrimajare āñu?— narīka.

¹² I'supaka napakā'ā,

—Rita sime supa nañua. Elías imaekakite baaeka upaka baarimaji etarāki mamarī. Etatirā, ritaja imatikaja nimaokaro'si ikupaka

* 9:11 Mesías

po'imajare kērĩrãñu: “Koyiaja sajariwa'yu Tuparãte pũatarãkire etarũkia. I'supaka simamaka Tuparãte yapaika upakaja baabaraka, kire ta'atikaja mija imabe.” Ikuþaka ñañua òrĩripotojo “Ketarãka þotorã jia kire mabaaye'e”, po'imajare ãrĩþupajoakoþeyu. I'supaka napupajoaika simako'omakaja, ikuþaka kijũarãñu ãrĩwa'ri Tuparãrika bikija o'ora'aekarãte yireka ãrika: “Po'imaja Ma'mire ba'iaja ã'mika jũarãñu. Supabatirã ‘Tuparãte pũataekakimarĩka mime’, ãþaraka po'imajare kire þe'yorãñu.”

¹³ Rita sime. Elías imaekaki upaka baarimaji etatirapaki mae. I'supaka simamaka nayapaika upakaja ba'iaja po'imajare kire baarape. I'supaka kijũarũkia upakaja añua Tuparãrika no'oeka pũñurã,— nare kērĩka.

Me'rĩ þupakareka Satanãrika ima ña'rĩjãikakite Jesúre þoataeka

(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

¹⁴ Torãjĩrã mae aþerã kika wãrũrimaja þõ'irã Jesúre þe'rieyaeka ate. Torã keyaeka þoto kika wãrũrimaja þõ'irã rĩkimarãja po'imajare imaeka. Supabatirã Moiséte jã'meka wãrõrimajare kika wãrũrimajaka okabojibu'abaraka nimamaka kĩaeyaeka.

¹⁵ “Ikuþarõ'õþiji Jesúre etarãñu je'e”, ãrĩþupajoabekaja imaekarã imarĩ, ketamaka ãawa'ri, jĩjimaitakaja po'imajare jarika. Jĩjimaka jariwa'ri kipõ'irã narĩrĩwa'rika kire jẽñarĩ.

¹⁶ I'supaka po'imajare imaekarõ'õrã eyatirã ikuþaka kika wãrũrimajare kijẽrĩaeka:

—¿Dakoakaka naka mija okabojiko'o?— nare kērīka.

17 I'supaka kēpakā'ā, ikupaka ĩrīkate po'imaja watopekapi kire yi'rika:

—Mia'mitipe wārōrimaji. Yimaki kipupakarā Satanárika ima kireka ña'rījāika imaki, supabatirāoka okamarīka kime. I'supaka imaki kimamaka, miḡō'irā kire ye'era'ako'o.

18 Ikuḡaka kire sabaarijaju: Yimakire ba'iaja sabaaika rakakaja jājia kire saña'atarijaju. I'supaka kire sabaaika ḡoto kirijeapi jōḡotakaja ḡoririjaju. Supabatirāoka kioḡia kā'rīḡaatabaraka ritikaja kijiyirijaju. I'supaka kimamaka “Yimaki ḡupakarā Satanárika ima ña'rījāikakite mija ḡoatabe”, ñarīkoḡeko'o mika wārūrimajare. Supa ñarīko'omakaja sanapoatawārūberiko'o,— kire kērīka.

19 I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, ikupaka Jesúre ārīka ḡo'imajare:

—Yika ñoaka yibaarijajua ĩarijajurā imariḡotojo, “¿Yaje rita Tuparārikapi yijare kijeyobaatiyajīñu ruku?”, āñurā mija ime bai je'e ruḡu. I'supaka imarā imarī, yire mija ā'mitiriḡēaokaro'si ¿no'ojīrā takaja mijare yiwārōrāñu je'e? Mae, yiḡō'irā me'rīre mija e'era'abe,— nare kērīka.

20 I'supaka kēpakā'ā Jesús ḡō'irā kire ne'ewa'rika. Jesúre ĩawa'ri, ikuparō'ōḡiji me'rīreka imaekakire kire tarataeka. I'supaka kire sabaamaka, jīrīña'rītirā kitūrūeka. I'supaka baabaraka jōḡoaja kirijokoḡea jarika.

21 I'supaka kibaamaka ĩatirā ikupaka kipakire kijērīaeka:

—¿Dikarakakuri wejejē'rāka mimakire eyawa'yu i'supaka kima?— kire kērīka.

I'supaka kēpakā'ā, ikuṣaka kiya'rika:

—Kūṣajīka kimaeka ṗotorāja i'supaka yimakire imaũ'mueka.

²² Īrākurimarīa ṗekaō'toarā Satanárīka ima kire ña'atarape, supabatirā okoarāoka kire saña'ataroyirape kire riatarīyapawa'ri. I'supaka simamaka sakaka jiewārūiki mimaye'e, yijare miwayuñarākareka yijaro'si kire mijiebe,— kire kērīka.

²³ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiriwa'ri, ikuṣaka kire kērīka:

—¿Dako baaerā, “Jiewārūiki mimaye'e”, yire meñu je'e? Yire ā'mitirīṗēaiki mimarākareka, “Dakoa ka'wisika imabeyua miro'si”, yire merīrāñu,— kire kērīka.

²⁴ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, ikuṣaka kipakire ārīka:

—“Yimakire kijiejīñu je'e aṗeyari”, ārīwa'ri mire ña'mitirīṗēayu. Suṗa imarī jībaji mire ña'mitirīṗēaokaro'si yire mijeyobaabe,— akasererikapī kire kērīka.

²⁵ I'supaka jaibaraka Jesúre imaeka ṗoto rīkimabaji ṗo'imajare naṗō'irā rīrīra'amaka kīaeka. Rīkimarāja ni'tamaka kīaekarāre kipō'irā etabeyukaji ikuṣaka Satanárīka ima kērīka:

—Mia'mitipe, ṗo'imajare okamarīa imaerā, ā'mitiribeyurā nimaokaro'sioka nare imarūjeiki mimamaka me'rī ṗupakareka mire yīṗorirūjeyu. Suṗabatirā aṗekurioka kireka miña'rījāibesarāñu, — sakērīka.

26 I'supaka kēpakā'ā ā'mitiriwa'ri tīmarīji akasererikapī, tararikapītiyika kire sariaña'taeka. Supa kire baatirā kipupakareka ña'rījāikakite porika mae. Kiporitapaeka be'erō'ō puparirikaki upaka me'rīte jarika. Topi kire ĩatirā, “Kopakaja jīrika kimajaka ime”, þo'imajare ārīka.

27 I'supaka narīko'omakaja kipitakapī kire ñi'atirā Jesúre kire baimi'mataeka. Ikuþaka kire kibaaeka þotojo jia rīkamañuka kijarika mae.

28 I'sia be'erō'ō wi'iarā Jesúre kākawa'rika. Torā kika wārūrimajaka takaja kimaeka þoto ikuþaka kire narīka:

—¿Dako baaerā yija þuri Satanárīka ima þoatawārūberiko'orā je'e?— kire narīka.

29 Topi ikuþaka nare kiyi'rika:

—Tuþarāte takaja jēñetirā, i'supaka ima mija þoatawārūrāñu. Ikipi takaja sime i'supaka baawārūrika, dakoa imabeyua aþea,— nare kērīka.

“Najāārūkika ñime”, ārīwa'ri Jesúre nare bojaeka ate

(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

30-31 Topi no'rika þoto Galilea ka'iarā a'ririþaparaka kiwārūrimajare kiwārōrijarika. Nare wārōbaraka kimaekarō'ō þo'imajare ōrīrika kiyapaberika. Ikuþaka nare kiwārōeka:

—Ī'rīka imaki yire bojajāārūkika þo'imajare yire ñi'aokaro'si. Þo'imaja Ma'mire ñi'atirā, najāārāñu. Supa yire nabaako'omakaja maekarakarīmi be'erō'ō ōñia yijariþe'rirāñu,— nare kērīka.

32 I'supaka nare kijaibojarījarika kika wārūrimajare ōrīwārūberika. Sōrīwārūberiripoþotojo, “ Ōrīþūawārūbeyurā mija ime ruþu bai je'e”,

mare kērĩjĩñu aḗeyari”, ārĩḗupajoawa'ri kire sanajērĩaberika.

*“¿Maki imaki makaki maro'si imatiyarũkika?”,
ãḗaraka natiyiaja Jesúka wārũrimajare jaibu'aeka
(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)*

³³ Topi no'riwa'rika Capernaúm wejearã neyaeka. Torã eyatirã wi'iarã nakãkaeka. Wi'itõsiarã nimaeka ḗoto, ikupaka nare kijērĩaeka:

—Ma'aḗi mai'tarijariko'o ḗoto ¿dakoakaka mija jaibu'arijariko'o?— nare kērĩka.

³⁴ I'supaka kērĩko'omakaja, kire nayi'riberika. “¿Maki imaki ruku imatiyaiki?”, ārĩwa'ri ma'aḗi i'tarijaparaka najaju'arijarika kire nabojaribi'aeka.

³⁵ Kire nayi'ribepakã'ã, yurupatirã kika wārũrimajare kiakaeka.

—Ĩ'rĩkate imatiyaiki imariyaparãka, “Yiḗemawa'ribaji imarã aḗerã”, ārĩwa'ri dako okamirãmarĩaja ritaja ḗo'imajaro'si ba'irabejirimaji kimarãñu,— nare kērĩka.

³⁶ Supa imarĩ nawatopekarã imaekaki me'rĩre e'erikatirã ikupaka nare kērĩka:

³⁷ —Ĩ'ĩ me'rĩ imatiyaikimarĩka kime. I'supaka kimako'omakaja, yire yi'riwa'ri ĩ'rĩkate jia kire baajĩka, jia yire baarika kopakaja i'supaka kire kibaayu. Supabaawa'ri yire ḗũataekakiteoka i'supakaja baaike kime,— nare kērĩka.

*“Ba'iaja maka imabeyuka ḗuri majeyomaki
kime”, Jesúre ārĩka
(Mt 10.42; Lc 9.49-50)*

³⁸ Ikupaka Juanre kire bojaeka:

—Wārōrimaji, miwāmeapi Satanárika ima þoatarapakire yija ĩarape. Maka imakoribeyuka kimarape. Satanárika ima þoatarika mijā'meberikaki kimamaka, “I'supaka mibaa'si”, kire yija ārāpe,— Juanre kire ārīka.

³⁹ Supa kire kēpakā'ā, ikupaka kiyi'rika:

—Jia kibaarape. I'supaka baakite mija jājibaa'si. ĩrīka yire ā'mitiripēawa'ri maikoribeyua kibaabeaika be'erō'ō ba'iaja yire jaiyuyebeyuka kime.

⁴⁰ Ba'iaja mare baabeyuka imarī, maka imatikaki upakaja kime.

⁴¹ Rita mijare yibojayu. Yirirā mija imamaka ĩawa'ri mijare jeyobaaikika jia jĳimaka Tuþarāte imarāñu. Okoa kūþajĳi kisĳarāka ārĳwa'ri þariji “Jiika kime”, Tuþarāte kireka ārĳrāñu. I'supaka kibaaika wapa jia Tuþarāte kire jeyobaarāñu,— nare kērīka.

“Ba'iaja baarika rakajekaja mija imabe”, ārĳwa'ri Jesúre nare wārōeka

(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

⁴² Me'rĳre ĩatirā ikupaka nare kērīka:

—Me'rārĳjaka ima upaka yire yi'yurāte imarijayu. Supa simamaka, ba'iaja nare baarĳjeikite jimarĳa ba'iaja Tuþarāte kire baarāñu. I'supaka kijĳakoreka apikate ba'iaja kibaarĳki ruþubaji, āta jo'baka kiwāmuarā ji'abaatirā kire naña'metarikareka jia simajāāeka kiro'si.

⁴³⁻⁴⁴ Ba'iaja baarika mija ja'atabe. ĩakōrĳ je'e: Mija þitakapi ba'iaja mija baarijariye'e samija toata'tabe saþi ba'iaja mija baakoreka. Mija þitaka ĩrāþē'rōto imabepakā'ā jiamarĳa mijaro'si simakoþeko'omakaja Tuþarā þō'irā mija a'rĳrāñu.

Ī'pəpē'rōto pītaka mijareka imamaka, ba'iaja mija baaika, tērīwa'ribaji ba'iaja mijaro'si simarāñu ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā mija a'rirūkia. Peka jūrēika yaribeyua ima torā.

⁴⁵⁻⁴⁶ Mija ũ'puaɸi ba'iaja mija baarijariye'e ĩ'rāpē'rōto mija toata'tabe. Mija ũ'pua ĩ'rāpē'rōto imabepakā'ā jiamarīa mijaro'si simakoɸeko'omakaja Tuɸarā ɸō'irā mija a'rirāñu. Ī'pəpē'rōto mija ũ'pua imamaka, ba'iaja mija baaika tērīwa'ribaji ba'iaja mijaro'si simarāñu ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā mija a'rirūkia.

⁴⁷ Mija ñakoɸi ba'iaja mija baarijarirākarekaoka samija e'etabe. Mija ñakoa ĩ'rāpē'rōto imabepakā'ā jiamarīa mijaro'si simakoɸeko'omakaja Tuɸarā ɸō'irā mija a'rirūkirā mija jarirāñu. Ī'pəpē'rōto mija ñakoa imamaka, ba'iaja mija baaika tērīwa'ribaji ba'iaja mijaro'si simarāñu ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā mija a'rirūkia.

⁴⁸ Peka jūrēika yaribeyua ima torā. Suɸa imarī jimarīa naɸo'ia bekoa ba'arijarirāka.

⁴⁹ Mae imarā ɸo'imaja ba'iaja jūaɸatarūkirā nime. “Pekapi mooika be'erō'ō rakajekaja maimaye'e”, ārīwārūrā mija ime. I'suɸakajaoka ba'iaja jūakoritirā, ba'iaja baarika mija ja'atarāñu, jībaji Tuɸarāte ā'mitiripēaokaro'si.

⁵⁰ Mija ĩabe. Ba'arika yukiraika simamaka jia sajayu. I'suɸaka simako'omakaja okaka sima sawayu ɸoto ɸuri, marākā'ā baatirāoka okaka samabaawārūbeyu ate.† I'suɸaka simamaka

† **9:50** Frecuentemente, la sal de la región no era pura, sino que fue mezclada con otros minerales. Si la sal se derretiría por la humedad, los minerales sin sabor que se quedarían, no servían para la comida.

sataarikaja sime i'tojĩrã. Yukira p̄upajoatirã, yukira majããmaka jia maba'arika jayu upaka jia mija baabu'aikap̄i ãrĩwa'ri jiiibaji imarã mija jarirãñu. Supa imarĩ Tuparãte yapaika upakaja baarija'atabekaja mija imarijape dakoa okamirãmarĩaja mija imaokaro'si,— nare kẽrĩka.

10

“Mija rõmia taabekaja”, ãrĩwa'ri Jesúre nare wãrõeka
(Mt 19.1-12; Lc 16.18)

¹ Capernaúm wejeape imatirã Judea ka'iarã Jesúre a'rika. A'ririarijãkõrĩ, torã eyatirã Jordán wãmeiria kiwaata'rika. Apepẽ'rõtorã keyaeka p̄oto, rĩkimarãja p̄o'imajare kipõ'irã rẽrĩka ate. Neyairõ'õrãja, nare kiwãrõriariroyika upakaja nare kiwãrõeka.

² Po'imajare wãrõbaraka kimaeka p̄oto fariseokaka p̄upajoairãte kipõ'irã etaeka. “Jia kiyi'riwãrũberirũ”, ãrĩwa'ri ikupaka kire najẽrĩaeka:

—¿Imirĩji kirũmure kija'ataika, ba'iaja baarika sime bai?— kire narĩka.

³ I'supaka napakã'ã ã'mitiritirã ikupaka nare kiyi'rika:

—¿Marãkã'ã Moiséte mijare jã'meka je'e?—

⁴ I'supaka kẽpakã'ã ã'mitiritirã, ikupaka kire nayi'rika:

—Ikupaka simaeka Moisés imaroyikakite bojaeka: “Ĩ'rĩkate kirũmure taarika yapajĩka, p̄apera kio'ojĩñu. ‘Mire yitaaerã baayu’, ãrĩwa'ri p̄apera o'oeka kore ĩjiweatirã naja'atabu'ajĩñu”, Moisés imaekakite ãrĩka,— fariseokaka p̄upajoairãte ãrĩka.

⁵ I'supaka napakã'ã ã'mitiritirã, ikupaka nare kërïka:

—Tuparãte ã'mitiripëarika yapaberikarã mija ñekiarãte imamaka i'supaka Moiséte naro'si so'oeka. I'supakajaoka sime mijaro'si.

⁶⁻⁷ I'supaka kibaaeka simako'omakaja po'imajare kipo'ijiaeka potoraña “Ïmirïji supabatirã römoeoka Tuparãte po'ijiaeka. Supa imarï römie'etirã kiro'siji ñmirïjite imarãñu koka. I'supaka simamaka kipakiarãre kõrõtapatirã kipupayariji kimarãñu koka mae.

⁸ I'supaka imaki imarï kirũmuka puri rakakaja pupajoabeyurã najayu mae. Ïparã imariþotojo ï'rika upakaja sime napupaka”, ãrïwa'ri sabojayu Tuparãrika o'oeka þapera þũñurã.

⁹ “I'supaka nimarũ”, Tuparãte ãñua simamaka, mija römia taabekaja mija imabe,— nare kërïka.

¹⁰ Wi'iarã kãkawa'ritirã kijaikakaka kika wãrũrimajare kire jërïaeka.

¹¹ I'supaka napakã'ã ikupaka nare kiyi'rika:

—Mamarï kirũmu imaekakote ja'atagirã aþeko ke'ekopeiko kirũmumarïko koime Tuparã ñakoareka. Kirũmumarïkoteje kiwã'imañua mamarïkako kirũmutakore ba'iuþakaja baawa'ri i'supaka kibaayu.

¹² I'supakajaoka sime rømo kotĩmite ja'atagirã apikaka kotĩmiarikopeiki kotĩmimarïka kime Tuparã ñakoareka. Kotĩmitakimarïkaka kowã'imañua simamaka mamarïkaki kotĩmitakire ba'iuþakaja baawa'ri i'supaka kobaayu,— Jesúre nare ãrïka.

“Me'rãka yiþõ'irã i'tairãte mija jãjibaa'si”, Jesúre

ãrĩka

(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³ Jesús p̄ō'irã me'rãka p̄o'imajare e'era'aeka. “Nare rabebaraka ‘Jia nare mibaabe, Tuḗarã’, ãḗaraka naro'si kijẽñerũ”, ãrĩḗupajoawa'ri kip̄ō'irã me'rãka ne'ewa'rika. I'suḗaka nabaamaka ãtirã, ikupaka Jesúka wãrũrimajare nare ãrĩka:

—Jesúre najo'akoreka, kip̄ō'irã nare mija e'era'a'si,— p̄o'imajare narĩka.

¹⁴ I'suḗaka napakãã ã'mitiritirã Jesúre boebarika. I'suḗaka imawa'ri kika wãrũrimajare ikupaka kibojaeka:

—Yip̄ō'irã me'rãka etarika mija jājibaa'si. Jiḗuparãte jia ã'mitirip̄ẽairã nime me'rãka. Nimaupaka yire ã'mitirip̄ẽairãte jia Tuḗarãte imaruḗutarãñu.

¹⁵ Rita mijare yibojayu. Me'rãrĩjaka jia yi'yuakaka ḗupajoatirã Tuḗarãte jia mija yi'ririjarijĩñu. I'suḗaka yi'ribeyurãte ḗuri Tuḗarãte e'etoribesarãñu kijã'merũkirãro'si imarãñurãte,— kika wãrũrimajare kẽrĩka.

¹⁶ I'suḗaka nare ãrĩweatirã me'rĩre ke'erikaeka. Ke'erikaeka rakamarãre narupuko'arã kip̄itaka ja'apeatirã ikupaka kẽrĩka: “Jia nare mibaabe”, ãḗaraka Tuḗarãte naro'si kijẽñeka.

Ĩrĩka niñerũ ba'ip̄ite Jesúka jairĩ eyaeka

(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

¹⁷ Toḗi Jesúre a'rirã baaeka poto kip̄ō'irã ĩrĩka ĩmirĩjite rĩrĩeyaeka. Jesús wãjitãji ñukurupatirã ikupaka kire kẽrĩka:

—Jiitaki mime wārōrimaji. Tuṣarāka ōñia ñimajipariyaṣayu. I'suṣaka imaokaro'si ʒmarākā'ā yibaañiñu ruku?— kire kērīka.

18 I'suṣaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, ikuṣaka kire kērīka:

—ʒDako baaerā, “Jiitaki mime”, yire meñu je'e? Tuṣarā ñ'rīkaja imaki jiika.

19 Tuṣarāka ōñia imajiparika miyaṣarākareka kijā'meika uṣakaja miyi'ririjape. Ā'mitirikōrī je'e: “Po'imaja jāābekaja. Rōmika imako'omakaja, aṣekoka wā'imarībekaja. Karee'erimarīa sime. 'Ba'iaja kibaarape”, āṣaraka waṣuju aṣerāte bojapakibekaja. Po'imajare ba'iaṣiji ṣakitirā naniñerū mija ē'ma'si. Miṣaki, miṣakoreoka jia mija ā'mitiriṣēabe”, āṣaraka sabojayu Tuṣarā majaroṣñurā o'oeka. I'sia ōñuka mime,— kire kērīka.

20 I'suṣaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, ikuṣakā'ā kire kērīka:

—Mia'mitipe wārōrimaji. Tuṣarāte jā'meika ōrīwa'ri yime'rārīrāja jia sayi'ririjarikaki ñime, — kire kērīka.

21 I'suṣaka kēpakā'ā ā'mitiriwa'ri, Jesúre kire wayuñaeaka mae. Suṣa imarī ikuṣaka kire kērīka:

—Ī'rāba'ikaka mibaarika jariwa'yua ruṣu. Miba'irījia aṣerāte mijipatabe sawaṣa tōṣoerā. Suṣabatirā wayuoka baairāte samijibe. Suṣa mibaarākareka Tuṣarā ṣō'irā eyatirā rīkimabaji sawaṣa mitōṣorañu. Suṣa imarī ñañu uṣakaja miyi'rirāka be'erō'ōṣi yika wārūrimaji imaokaro'si mi'tabe,— kire kērīka.

22 I'suṣaka kire kēpakā'ā ā'mitiritirā, rīkimakaja ba'irījika imaki imarī, ba'iaja kiṣuṣariwa'rika.

23 Ke'rika be'erō'ō kika wārūrimajare ĩtirā ikupaka Jesúre ārīka:

—Rikimakaja ba'irījia rikairāro'si “Tuparāte takaja yi'riwa'ri kiyapaika upakaja yibaarāñu”, ārīpupajoarika ka'wisika sime,— nare kērīka.

24-25 I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, marākā'ā marīwārūberijīka naro'si simaeka. I'supaka nimamaka ikupaka nare kibojaeka ate:

—Mija ā'mitiṗe yijeyomarā. “Ritaja Tuparāte yapaika upakaja yibaaye'e”, ārītirā kirirā najayaokaro'si ka'wisitaka sime ṗo'imajaro'si. Ā'mitirikōrī je'e: Camello jo'baki imarī, ṗerupota kopea kiwapu'ribeyu. I'supakajaoka “Ñīpamaki kimamaka, Tuparāte takaja yapaika upaka yibaarāñu”, rīkimaka ba'irījia rikairāte ārīwārūbesarāñu,— kērīka.

26 I'supaka kēpakā'ā ā'mitirikoriberikarā imarī, natiyiaja jaibu'abaraka ikupaka narīka:

—I'supaka simarākareka maki Tuparāka ōñia imajiparūkika imabeyuka mirākiyu,— narīka.

27 I'supaka nimamaka ĩtirā ikupaka Jesúre nare bojaeka:

—Napuṗayariji tārībeyurā ṗo'imaja. I'supaka simako'omakaja kire yi'yurāte Tuparā ṗō'irā a'rirūkia, ritaja baawārūiki kimamaka,— nare kērīka.

28 Supa kēpakā'ā, ikupaka Pedrote kire yi'rika:

—Jia mia'mitiṗe. Yija ba'irījia ja'ataraparā imarī, mika yija imarijaju,— kire kērīka.

29-30 Topi ikupaka kire kiyi'rika:

—Rita mijare yibojayu. Aṗerāte Tuparārika bojarī a'yurā, narīrāre ja'atawa'rirāñurā.

Nabe'erō'ōkarā, naḗaki, naḗako, namakarā, nawi'ia supabatirā narioaoka naja'atawa'ririjarirāñu, yirika bojariroka bojarī na'ririjarirāka ḗoto. Yirirā imarī yirika bojaokaro'si narīrāre ja'atawa'yurāte, jia Tuḗarāte baarāñu. Maekaka ritaja rikabaraka nima rīkimabaji Tuḗarāte nare ijirāñu. Wi'ia, rioa, nabe'erō'ōkarā, naḗakoarā supabatirā rīkimarāja makarāritiirā nimaerā Tuḗarāte nare ja'atarāñu. I'supaka simako'omakaja yire na'mitiripēaika simamaka ba'iaja aḗerāte nare baarāñu. I'supaka naro'si simarāka simako'omakaja ōñia imajiparika Tuḗarāte nare ja'atarāñu.

³¹ Rīkimarāja maekaka imatiyarimaja imakoḗeirā, Tuḗarā ḗō'irā neyarāka ḗoto imatiyabeyurā najarirāñu. Aḗerā rīkimarājaoka maekaka imatiyarimajamarīrā imarā, Tuḗarā ḗō'irā neyarāka ḗoto imatiyairā najarirāñu,— nare kērīka.

“Najāārūkika ñime”, ārīwa'ri Jesúre nare bojaeka ate

(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³² I'supaka nare kērīka be'erō'ō Jerusalénrā eyairō'ōrā imaeka ma'api na'rika. Torā a'ririjaparaka kika wārūrimajare kiruḗutawa'rika. Kibe'erō'ōḗi a'paraka ikupaka najaibu'arizarika: “¿Dako baaerā kiruḗu wayuḗi'ribekaja Jerusalénrā ke'yu?”, narīka. Kibe'erō'ōḗi i'tarizarikarā ḗo'imaja ḗuri jimarīa ba'iaja ḗuparikopekarā. I'supaka nimamaka iatirā, kika wārūrimajaka takaja jaiokaro'si, ḗo'imajamatorā nare ke'ewa'rika. Torā eyatirā “Ikupaka

simarãñu”, ãrĩwa'ri nare kibojaeka ba'iaja kire nabaariwã'imarĩrã baaekakaka.

³³ —Jia mija ã'mitipe. Jerusalénrã ma'rirã baayu. Torã ĩrĩka imaki Po'imaja Ma'mire bojajãärũkika. I'supaka kibaamaka kurarãka ĩparimarã pŕ'irã, supabatirã Moiséte jã'meka wãrŕimaja pŕ'irãoka yire ne'ewa'rirãñu. Supa imarĩ yire ne'etorirãka poto “Majãärũkika kimarũ”, yireka narĩrãñu. Supabatirã “Åja'a, kire mija jããbe”, ãrĩwa'ri judiotatamarĩrate yire nijirãñu.

³⁴ Supabatirã ba'iaja yire naŕo'imajĩrĩrãñu. I'supakajaoka yire narijo'kapterãñu. Ajeapi yire naŕajerãka be'erŕŕ'ŕ yire najãärãñu. I'supaka nabaako'omakaja, maekarakarĩmi be'erŕŕ'ŕ ŕñia yijariŕe'rirãñu,— nare kërĩka.

*Santiago Juanŕitiyika “Ikuŕaka yija yaŕayu”,
ãrĩwa'ri Jesũre najẽñeka
(Mt 20.20-28)*

³⁵ Toŕi Zebedeo makarã Santiago, Juanŕitiyika Jesũs pŕ'irã eyatirã, ikuŕaka kire narĩka:

—Mia'mitipe wãrŕimaji. Mire yija jẽñeika miyi'ririka yija yaŕayu,— kire narĩka.

³⁶ I'supaka kire naŕakã'ã, ikuŕaka kiyi'rika:

—¿Marãkã'ã mijaro'si yibaarika mija yaŕayu?—

³⁷ I'supaka kẽŕakã'ã ikuŕaka kire narĩka:

—Pemawa'ribaji wejeareka ritaja ŕo'imajare mijã'merãñurĩmi seyarãka poto ikuŕaka yijare mibaarika yija yaŕayu: ĩrĩkate ritapẽ'rŕoto, apikate kãkopẽ'rŕotoŕi yijare miruŕarũjebe mire jeyobaabaraka yija imaokaro'si,— kire narĩka.

³⁸ I'supaka naŕakã'ã, ikuŕaka nare kërĩka:

—Yire mija jēñekopeikakaka jia òrīwārūbeyurā mija ime. Ba'iaja ðo'imajare yire jūarūjerāñu. Yijūarāka upakaja jūaokaro'si ɥyaje mija rakajepāāwārūjīñu je'e mijaro'sioka?— nare kērīka.

39 —Ā'ā, rakajepāāwārūjīñurā yija,— kire narīka.

I'supaka napakā'ā ikupaka nare kērīka:

—Rita mijare yibojayu. Ba'iaja yijūarāka upakaja ba'iaja mija jūarāñu mijaro'sioka.

40 I'supaka simako'omakaja mija yapaika upaka mijare ñimarūjewārūbeyu. Ritapē'rōto, kākopē'rōtorā yika ruḡarūkirāte Yipaki Tuḡarāte wā'marāñu,— nare kērīka.

41 I'supaka kire narīka, aḡerā Jesúka wārūrimaja ĩḡapitarakamarā imaekarāte ā'mitirika. Supa imarī Santiago, Juanre ā'mitiritirā, “ ‘Aḡerāte tērīwa'ribaji yija ime', noñu ruku”, ārīwa'ri naboebarikā.

42 I'supaka nimamaka ĩatirā, nare akatirā ikupaka Jesúre nare ārīka:

—Ritaja wejeakarā ĩḡarimarā napo'imajare jājiapi jā'merijayurā, nayapaika upakaja nare baawā'imaparaka. I'supaka nare nabaaika òñurā mija ime.

43 Mija ḡuri, nupaka imabekaja. Yirirā imarāro'si ikupaka sime: Mija watoḡekarā ĩḡi imariyapaiki, “Ikupaka ðo'imajare yapayu”, ārīwa'ri nayapaika upakaja aḡerāte jia kibaajīkareka jia sime.

44 Imatiyarimaji imarika yapaiki ḡuri, aḡerāte kijeyobaaajīkareka jia sime. I'supaka imawa'ri naro'si ba'irabejirimaji upakaja kiba'iraberijarījīkareka jia sime.

45 I'supaka simamaka, Po'imaja Ma'mi ñimako'omakaja “Yiro'si po'imajare ba'irabeñjirũ”, ãrĩwa'rimarĩa õ'õrã yi'taeka. I'supaka imabekaja po'imajare jeyobaarimaji imaokaro'si õ'õrã yi'taeka. Supa imarĩ ba'iaja nabaaike wapa naro'si reyarĩ õ'õrã yi'taeka,— nare kērĩka.

*Bartimeo ñakoa Jesúre jieka
(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)*

46 Jesús kika wārūrimajapitiyika Jericó wejearã nimaeka be'erõ'õ, topi na'rika rĩkimarãja aþerãpitiyika. Naka ke'rika ma'arierã ñabeyuka Timeomaki, Bartimeore ruþaeka. Wayuoka baaiki imarĩ, niñerũ aþerãte kijēñeroyika.

47 “Jesús Nazaretkaki o'yuka”, napakã'ã ã'mitiritirã jãjia akasererikapi ñabeyukate kire akaeka.

—Mia'mitipe Jesús. Ñpi David imaekaki riparãmi mime. Ritaja po'imajare mijã'meokaro'si Tuparãte wã'maekaki, yire miwayuñabe,— ñabeyukate kire ãrĩka.

48 I'supaka kiakaseremaka ã'mitiriwa'ri, rĩkimarãja po'imajare kire wapeka “Miakaserea'si”, ãþaraka. I'supaka narĩkoþeko'omakaja jãjibaji kiakasereka.

—Mia'mitipe David riparãmi. Yire miwayuñabe,— kire kērĩka.

49 I'supaka kiakasereka ã'mitiritirã, Jesúre tuirĩkaeka mae.

—Kire mija akabe yipõ'irã ki'taokaro'si,— po'imajare kērĩka.

Supa kēþakã'ã ñabeyukate nakaeka.

—Okajãjia mijape. Supabatirã mimi'mirĩkabe. Jesúre mire akayu,— po'imajare kire ãrĩka.

⁵⁰ I'supaka napakã'ã ã'mitiritirã, pemakato kitariroaka e'etaturã, mi'maari ñojimarãji Jesús pō'irã ke'rika.

⁵¹ Kipō'irã keyaeka poto, ikupaka Jesúre kire arika:

—¿Marãkã'ã mire yibaarika miyapayú?—

—Mia'mitipe wãrōrimaji. Jia ñaiki yire mijaripe'rirūjerika yiyapayú ate,— kire kērka.

⁵² I'supaka kēpakã'ã, ikupaka kire kiya'rika:

—Yire ã'mitiripēawa'ri “Jesúre yire jierãñu”, meripupajoamaka, mire yijeyu mae,— kire kērka.

I'supaka kērka potojo ñabeyukate yoiki jarika mae. Supa imarĩ,

—Mipe'ririyaape'e, mipe'pe mae,— Jesúre kire arika.

I'supaka kērko'omakaja Jesús be'erō'ō ñabeyuka imakopekakite a'rika.

11

Jerusalénrã Jesúre eyaeka

(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹⁻² Jerusalén i'tara'arĩ Olivos wãmeika ñimimakarã neyaeka. Torã ñ'paweje wejea imaeka. Betagé, Betania wãmeika simaeka. Jerusalén koyikurirã eyaturã, ikupaka kika wãrūrimaja ñ'parãte kērka:

—Marupurō'orã imawejearã mija a'pe. Torã burrowēko makarãka ñ'rka j'apããeka mija tōporãñu. Ni'ĩ ñ'rkaoka pō'imajire maripikoribeyuka kime ruðu. Kire kuteturã, kire mija e'era'abe.

³ Aperãte mijare jērĩamaka: “¿Dako baaerã kire mija e'ewa'yu?”, narĩrãka, ikupaka mija yi'pe: “Maipamakire kire yapayú. Supa imarĩ sayija

e'ewa'yu. Ñojimarĩji sakiþe'atarãñu ate”, ãrĩwa'ri nare mija bojabe,— nare kërĩka.

4⁵ I'supaka kërĩka ã'mitiritirã, na'rika. Torã eyatirã ma'arã burrowëko makarãka niatõþoeaka. Kõpereka wã'tarã naji'apããekaki kimaeka. Kire tõpotirã kire nakuteka. I'supaka nabaamaka ïatirã torã imaekarãre ikupaka nare jërĩaeka:

—¿Dako baaerã burrowëko makarãka mija kuteyu?— narĩka.

6 I'supaka napakã'ã ã'mitiritirã, Jesúre nare ãrĩrũjeka upakaja nare nayi'rika. Supa imarĩ “Jee, samija e'ewa'þe”, narĩka burrowëko ba'iparã.

7 Supa imarĩ Jesús þõ'irã sane'ewarika. Supabatirã sayapãia nacamisa þemarã natapiaekapi burrowëko makarã þemarã nap'aeka. Sapa'aweatirã ne'eeyaeka þotojo sapemarã kimarĩro'ika.

8 Rĩkimarãja þo'imaja sayapãia þemakato e'etatirã ke'rika wãjitãji sanajitapãþeka. “Yija ïþamaki mime”, ãrĩwa'ri i'supaka nabaaeka jiyipupaka kire õrĩwa'ri. Aþerã wejeripũñua e'etirã ja'apãþekarã ke'rika wãjitãji.

9 Supa imarĩ Jesúre ruþutaekarã, kibe'erõ'õ imaekarãoka jimarĩ najiiwariarika jĩjimaka imawa'ri.

—“jĩitaki kime Tuþarã!”, þo'imajare ãrĩrũ. ¡Mare kijã'meokaro'si Maiþamakite þũataekakire etayu! Jia Tuþarãte kire baarũ ãrĩwa'ri.

10 Mañeki David imaekaki riþarãmite etayu mae. Supa imarĩ jia maro'si sime Tuþarãte maro'si þũataekakipi ãrĩwa'ri. I'supaka kibaamaka “Tuþarã, mabo'ikakuripi imaki, tẽrĩwa'ribaji jiika mime”,

nimaupatiji ɸo'imajare ārīrū, — ārīwa'ri najaiika jījimaka imawa'ri.

¹¹ I'supaka nañuju Jerusalén wejearā Jesúre eyaeka. Torā eyatirā Tuparāte jiyiɸupaka ōrīriwi'iarā kikākaeka. Torā kākatirā ritaja kīapibataeka. I'sia be'erō'ō sarā'irā baamaka, Betaniarā kiɸe'riwa'rika, ī'ɸoū'ɸuarāe'earirakamarā kika wārūrimajapitiyika.

Rikamarījūki simariɸareaja Jesúre higuera kumuɸurika

(Mt 21.18-19)

¹² Aɸerīmi Betaniawejeapi no'riwa'rika. O'riwa'ritirā na'ririjarika ɸoto Jesúre kēsirabaeka.

¹³ Yoepi higuera wāmeika ōteriki ritajūkia ōimaka kīaeka. Jia ɸūñuijūki sōimaka “Rīkimakaja rikaika sime je'e”, kērīɸupajoaeka.* I'supaka simako'omakaja sawā'tarā eyatirā saɸūñutakaja simamaka kīaeka. Rikamarīa simaeka, sarikayu jē'rāmarīa simaeka imarī.

¹⁴ Rikamarījūki simamaka īatirā, ikupaka sakērīka:

—Aɸekurioka mirika ɸo'imajare ba'arūkimarīa mimarāñu, — ārīwa'ri sakikumupurika. I'supaka kijaika kika wārūirāte ā'mitirika.

Tuparāte jiyiɸupaka ōrīriwi'iaɸi waruarimaja supabatirā wapañjirimajare Jesúre ɸoataeka

(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Ate Jerusalénwejearā eyatirā Tuparāte jiyiɸupaka ōrīriwi'ipēte imaekarō'ōrā kikākaeka kika wārūrimajapitiyika. Torā kākaeyatirā

* **11:13** La apariencia de muchas hojas señala que la higuera carga higos no maduros, pero comestibles.

waruaparaka, wapañjibaraka imaekarāte kīaeka. Suḅabatirā aḅetatarārika niñerū o'ae'ebaraka imaekarāte ĩtirāoka nare kiḅoataeka. Niñerū o'arimajare naniñerū ḅeatarūkīrō'ō kituriña'rupateka. Suḅabatirāoka niñerū e'eokaro'si okoiḅakoa† ĩjirimaja ruḅarikūmua kituriña'rūeka.

¹⁶ I'suḅakajaoka, “Tuḅarāte jiyiḅuḅaka ōrīriwi'ipēteḅi koyikuriji sime”, āriwa'ri ba'irījia ne'ewa'riroyikarō'ōḅi nare sake'ewa'rirūjebrika.

¹⁷ Suḅabatirā ikuḅaka ḅo'imajare kiwārōeka:

—Kimajaroḅūñurā o'oekarā ikuḅaka Tuḅarāte bojayu: “Ritaja tatarāte yika jaiokaro'si narērīrūkiwi'i simarāñu yiwī'ia”, āriwa'ri sabojayu Tuḅarārika o'oeka. Suḅa imarī torā ba'irījia ĩjitrā niñerū e'ebaraka mija ima kareba'arimaja wi'i uḅaka samija baayu,— nare kērīka.

¹⁸ I'suḅaka kēḅakā'ā ā'mitiritirā, “¿Marākā'ā baatirā kire majāāññu?”, kurarāka ĩḅarimarāre āriḅuḅajoaeka, Moiséte jā'meka wārōrimajaoka. “Jiitaka kiwārōika”, āriwa'ri ritaja ḅo'imajare jaimaka ā'mitiritirā Jesúre nakīkika.

¹⁹ Na'irā saḅapakā'ā Jerusalénrō'ōḅi kika wārūrimajapitiyika Jesúre ḅe'rika.

Rikamarñjūki higuera jūrīka
(Mt 21.20-22)

²⁰ Aḅerīmi bikitojo na'rika ḅoto higuerañjūki rikamarāña imaeka wā'tarā neyaeka. Torā eyatirā sarīkoa ḅitiyika ritaja jūrīḅataeka simamaka ni-
aeka.

† 11:15 Ellos vendieron palomas para los sacrificios.

21 Topi mae Jesúre jaika mirāka Pedrote p̄upajoatōp̄oeka.

—Miabe wārōrimaji. Samikumupurapaka be'erō'ō sajīrika ime mae,— kire kērīka.

22 I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, ikupaka Jesúre bojaeka kika wārūrimajare:

—Tuparāte mija ā'mitiripēabe. “Kire yija jēñerāka kiyi'rirāñu”, ārīp̄upajoairā mija imabe.

23 Rita mijare ñañu. Tuparāte ā'mitiripēaiki imarī, “Īmimaka riakarā ka'raña'rīrū”, kēñu upakaja kiro'si sabaarāñu. I'supaka “Tuparāte yiro'si baabesarāñu je'e”, ārīp̄upajoabekaja mija jēñebe. “Yijēñeika upakaja kiyi'rirāñu”, ārīp̄upajoabaraka kire mija jēñebe. I'supaka mija p̄upajoarākareka mija yapaika upakaja simarāñu.

24 Supa imarī Tuparāte jēñetirā, “Yijēñeika kiyi'ritiyayu”, mija ārīp̄upajoabe mija p̄upakap̄i. I'supaka mija baarākareka “Tuparāte yi'rirāñu”, ārīwa'ri mijare yibojayu.

25-26 Tuparāte jaibarakaja, mamarī ba'iaja aḗrāte mijare baaika mija ye'karipe. I'supaka mija baabe, Mapaki mabo'ikakurirā imakioka ba'iaja mija baaika mijareka kiye'kariaokaro'si. I'supaka simako'omakaja aḗrāte ba'iaja baaika mija ye'kaririberijīka, Mapaki mabo'ikakurirā imakioka ba'iaja mija baaika ye'kariaberijīki kiro'si,— nare kērīka.

¿Makire mire jā'memaka i'supaka mibaayu? ārīwa'ri Jesúre najērīaeka

(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

27 I'sia be'erō'ō Jerusalén wejearā ke'rika ate kika wārūrimajapitiyika. Torā eyatirā Tuparāte

jiyipupaka òrĩriwi'iarã kikãkaeka poto kurarãka
 ìparimarãre kipõ'irã eyarĩkaeka, Moiséte já'meka
 wãrõrimaja, supabatirã judiorãka ìparimarãoka.

28 Torã eyatirã ikupaka kire najërĩaeka:

—¿Dako baaerã Tuparãte jiyipupaka òrĩriwi'iaپی
 پو'imajare mipoatarape? Supabatirã ¿makire
 já'mekapi i'supaka mibaarape?— kire narĩka.

29 I'supaka napakã'ã, ikupaka nare kiyi'rika:

—Yi'ioka ì'rãba'ikaka mijare jërĩariyapaiki. Yire
 mija yi'pakã'ã ã'mitiritirã, yire já'meiki wãmea mi-
 jare yibojarãñu. Ikuپaka mijare yijërĩariyapayū:

30 ¿Juanre پو'imajare rupuko'a jũjeokaro'si
 maki kire já'mekaki? ¿Tuparã kire já'mekakikã'ã?
 ¿Po'imajaja kire já'mekarã bai? Yire mija yi'پe,—
 nare kërĩka.

31 I'supaka këpakã'ã ã'mitiritirã, natiyiaja na-
 jaika.

—¿Marãkã'ã kire mayi'rijĩñu ruku? “Juanre
 پو'imajare rupuko'a jũjerã Tuparãte kire پũataeka”,
 marĩjĩka, “¿Dako baaerã Juanre bojarapaka mija
 yi'riberape?”, mare kërĩrãñu.

32 I'supaka simako'omakaja, “Po'imajaja
 Juanre já'mekarã”, marĩjĩka, پو'imajare mare
 boebarirãñu. “Tuparã Juanre پũatekaki
 kiro'si bojañirimaji kimaokaro'si”, پو'imajare
 ãrĩپupajoaika simamaka, ¿marãkã'ã Jesúre
 mayi'rirãñu ruku?— natiyiaja najaiibu'aeka.

33 Supa imarĩ,

—Õrĩbeyurã yija,— kire narĩka.

I'supaka napakã'ã,

—Jee, yire já'mekaki wãmea mijare bojabesarãki
 yi'ioka,— nare kërĩka.

12

“Yire mija yi'ribesarãkareka, ‘Aperãte Yimakire yi'rirũ’, Tuparãte ãrĩrãñu”, Jesũre nare ãrĩka (Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

¹ Bojawãrõrikapĩ ikupaka pø'imajare kiwãrõũ'mueka ate.

—Ïakõrĩ je'e: Ïrĩka iyarioa õterimajire imaeka. Sõteweatirã sakiwaeta'teka. Supabatirã iyaka mukerũkia kibaaeka iyaokoa e'eokaro'si. I'supaka baaweatirã ïmipañakarã wi'ia kibaaeka sãarĩparaka nimarũkirõ'õ. I'supaka baaweatirã aperãte ikupaka kãrĩka: “Yirioa mija tuerãkareka iyaka mija e'erãkakaka mijare ñijirãñu.” Supabatirã turitaparĩ nare ke'ritapaeka mae.

² Iyaka rãrĩka poto ïrĩka kiro'si ba'irabejirimajire kipũataeka iyaka kiro'si imaeka ke'eokaro'si.

³ Iyarioarã keyaeka poto kire ñi'atirã rioa tuerimajare kire pajeka, kire iyaka jiriyapaberiwari. Topĩ mae “Me'pe”, kire narĩka. Supa imarĩ dakomarĩaja kipe'rieyaeka kire jã'mepũataekaki pø'irã.

⁴ Iyaka ke'eetabepakã'ã ïatirã, apika ba'iraberimajire kipũataeka iyaka kire e'erũjebataka. Iyarioarã keyaeka poto, kirupuko'arã kire napajeta'ruika. I'supaka kire baatirã tĩmarĩji kire najairiwã'imarĩka.

⁵ I'supaka kire nabaamaka ïatirã, apikate ate rioba'ipite pũataeka. Torã keyamaka, rioa tuerimajare kire jããtorika mae. I'supaka nare nabaawã'imapakã'ã ïawa'ri rĩkimarãre rioba'ipite pũataeka. I'supaka nare kipũatako'omakaja ïrãrimarãre jãjia napajeka, aperãte puri najããeka.

6 Supa imarĩ kimaki ĩrĩkaja jariwa'rikaki mae. Jimarĩa kiwātaki kimaeka. “Yimakire p̄uri ‘Rioba'ip̄i maki kime’, ārĩwa'ri kire nayi'rirāñu je'e”, kēr̄ip̄upajoaeka. I'supaka p̄upajoawa'ri kimakire piyia kip̄ūataeka mae.

7 I'supaka kip̄upajoaeka simako'omakaja rioba'ip̄i makire eyamaka ĩatirā, ikupaka rioa tuerimajare jaibu'aeka: “Ika rioba'ip̄i maki kime. Kip̄akire reyarāka be'erō'ō kiro'si jariwa'rirūkia sime ika rioa. Kire majāāerā ika rioa maro'si sajariwa'yaokaro'si”, narĩka.

8 I'supaka p̄upajoawa'ri kire ñi'atirā kire najāāeka. Supabatirā kip̄o'ia riorijerā nataaeka. I'tojĩrāja sime ika majaroka,— Jesúre nare ārĩka.

9 I'supaka nare bojaweatirā, ikupaka p̄o'imajare kijēr̄iaeka:

—¿I'supaka kiro'si ba'iraberimajare baaekarāte marākā'ā rioba'ip̄ite nare baarāñu ruku? Ikuḡaka nare kibaarāñu: Rioa tuerimajare jāārĩ ke'rirāñu. Supabatirā aḡerāte rioa kīarĩr̄ũjerāñu.

10-11 Mija ā'mitipe. Tuḡarā majarop̄ũñu ĩrākō'rĩmato ikupaka bojaika ḡyaje mija ĩakoyu je'e? Ikuḡaka Tuḡarāro'si bojaĩjirimajire o'oeka:

“Wi'ia baarimajare āta ĩrō taaeka. I'supaka simako'omakaja, aḡika i'sio ātaḡi wi'ia kibaamaka aḡo āta tēr̄iwa'ribaji imatiyaio sajarika. Nayapaberikao imako'omakaja, i'sioḡi ārĩwa'riji maip̄amaki Tuḡarāte jia jiyia wi'ia baaeka. I'supaka baaiki kimamaka, ‘Jiitaka sime’, jĩjimakaḡi marĩp̄upajoayu”,

ãrĩwa'ri kibojaeka Tuparãrika o'oekaki.—*

¹² I'supaka Jesúre ãpakãã ã'mitiritirã, judíotata ãparimarãre kire ñi'ariyapaeka. “ ‘Rioa ba'iraberimaja upaka nime’, mareka ãrĩwa'ri i'supaka majaroka Jesúre mare bojako'o”, narĩpupajoaeka. I'supaka simako'omakaja po'imajare kĩkiwa'ri kire nañi'aberika. Supa imarĩ topi na'rika mae.

“¿Yaje Romawejea ãpamakire impuesto mawaããijĩñu?”, ãrĩwa'ri Jesúre najërĩaeka
(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³ Ìrãrimaki fariseokaka pupajoairã, Herodes jeyomarãoka Jesús pō'irã eyaekarã, nipamarãre nare pũataeka simamaka. “Jesúre jia yijare yi'riwãrũbesarãkareka, kire yija okabaarãñu”, ãrĩwa'ri kipō'irã neyaeka.

¹⁴ Kipō'irã eyatirã ikupaka narĩka:

—Mia'mitipe wãrõrimaji. Rita oyiaja bojaiki mime. Po'imajare mire jaiyuyekoþeika dakoa jo'abeyua mire. Imatiyairã, imatiyabeyurãro'sioka kĩkibekaja Tuparãrikakaka wãrõiki mime. Supa imarĩ ikupaka mire yija jërĩayu: ¿Yaje Romawejeakaki ãpire jã'meika upakaja impuestos kire yija wapaããijĩñu ruku? Kire yija wapaããijĩkareka ¿Moisés imaekakite jã'meka ba'iaja baairã yija jarijĩñu bai?—

¹⁵ I'supaka jiapi kire narĩko'omakaja kire pakirika napakatarikoþeka Jesúre õrĩka. Supa imarĩ ikupaka nare kiyi'rika:

* **12:10-11** Salmo 118.22-23. Estos versículos refieren a Jesús. Así quiere decir: Aunque Jesús fue despreciado por los líderes religiosos de Israel, Dios le hizo la persona más importante; el que salvará a su gente.

—¿Dako baaerã mijare yiyi'yua ã'mitiritirã yire mija okabaariyaþayu? Ì'rãto niñerũ† yiro'si mija e'era'abe ñiaokaro'si,— nare kërïka.

16 I'supaka kēpakā'ã ã'mitiritirã, Ì'rãto niñerũ kiro'si ne'era'aeka. Siatirã ikupaka nare kërïka:

—¿Maki þema sime samija Ìamaka? Supabatirã, ¿maki wãmea sareka o'oeka sime?— nare kërïka.

I'supaka kēpakā'ã ikupaka kire nayi'rika:

—Ìþi César þema upaka sime,— kire narïka.

17 I'supaka napakã'ã ã'mitiritirã, ikupaka nare kërïka:

—Ìþi César rika ima kire samija Ìjibe. I'supakajaoka Tuparãrika ima kireje samija Ìjibe, — nare kërïka.‡ I'supaka Jesúre ãpakã'ã ã'mitiritirã okamarïaja najarika õrïtiyaiki kime ãrïwa'ri.

¿Reyarïþotojo õñia þo'imajare jariþe'rirãñu ruku? ãrïwa'ri Jesúre najërïaeka

(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

18 Supa imarï Ìrãrimaki saduceokaka þupajoairãte eyaeka Jesúka jairï. “Po'imajare reyarãka be'erõ'õ õñia jariþe'ririka imabeyua”, ãñurã nimaeka. Supa imarï Jesúre sakaka jërïaokaro'si kipõ'irã neyaeka.

19 —Mia'mitiþe wãrõrimaji. Ikupaka maro'si Moisés imaekakite o'oeka: “Kima'mi makarãmarïaja rûmure kireyataþajïka, kima'mi rûmu mirãkote kibe'erõ'õkakire e'ejïka marã imabeyua kika komakarãrirã”, ãrïwa'ri Moisés imaekakite o'oeka,— kire narïka.

Supabatirã ikupaka narïka ate:

† 12:15 Denario ‡ 12:17 Denle entonces al rey lo que es debido a un rey. Y denle a Dios lo que es de Dios: servirle a Él con todo.

20 –Īakōrī je'e: Bikija ĩrīkate imaeka. Īrōtēñarirakamarā kibe'erō'ōkarāre imaeka. Marī kirōmie'eū'mueka nama'mi. Makarāmarīaja kirūmure kireyatapaeka.

21 Supa imarī kotīmite reyatapamaka kibe'erō'ōkakite kore e'eka ate. I'supakajaoka makarāmarīaja kireyaeka kiro'si. Supa imarī kibe'erō'ōjitekaki koka imaekaki. Nupakajaoka kireyaeka.

22 I'supakaja oyiaja kirīrāre ritaja koka imakoripatakopeka. Koka makarāririmarīaja nareyapataeka. Nareyapataeka be'erō'ō koreyaeka narūmu imakoperoyikako.

23 “Po'imaja reyariṗotojo ōñia jariṗe'rirāñurā”, āñuka mime. Karemarīa rita bojaiki mimarākareka, ¿ritaja narūmu koimaeka simamaka, ni'ika kotīmiaritiyarāñu ruku ōñia kojariṗe'rirāka ṗoto?— saduceokaka ṗupajoirāte ārīka Jesúre.

24-25 I'supaka kire napakā'ā, ikupaka kiyi'rika:

–Tuparā majaropūñurā o'oeka ōrībeyurā mija ime. Supabatirā “Ritaja baawārūiki kime Tuparā”, ārīwārūbeyurā mija. I'supaka imarā imarī, rukubaka ṗupajoirā mija ime. Ōñia najariṗe'rirāka ṗoto rōmie'ebesarāñurā ṗo'imaja. I'supakajaoka simarāñu rōmijāro'si. Tuparāte imarō'ōkarā āngelrāka upaka ṗo'imajare imarāñu.

26 Mae reyariṗotojo ōñia ṗo'imajare jariṗe'rirūkiakaka mijare yibojaerā baayu. ¿Moisés imaekakite o'oekakaka ĩakoribeyurā mija bai je'e? Yapumakarāka jū'rēika watopekapi Tuparāte ikupaka ārīka Moisés imaekakite: “Mija

ñeki Abraham imaekaki jia yire baarijayuka. I'supakajaoka Isaac supabatirã Jacob imaekarã jia yire baarijayurã”, Tuɓarãte kire ārĩka.

27 “Īrã maekarakamarã jia yire baabaraka imarijayurã”, Tuɓarãte ārĩka, õñia nimamaka. Tuɓarã ɓõ'irã nime, reyaekarã imariɓotojo naririberika simamaka. Supa imarĩ “Õñia ɓo'imajare jariɓe'ribesarãñu”, añurã imarĩ, tērĩrikaja rukubaka ɓupajoairã mija ime,— saduceokaka ɓupajoairãte kērĩka.

Imatiyairokakaka Tuɓarãte jã'meika Jesúre bojaeka

(Mt 22.34-40)

28 Toɓi mae saduceokaka ɓupajoairãte Jesúka jaika ɓoto Moiséte jã'meka wārõrimajire sã'mitiritirã, “Jia Jesúre nare yi'yu”, kērĩɓupajoaeka. Supa ārĩwa'ri Jesús ɓõ'irã ke'rika kire jērĩaokaro'si.

—¿Dika sime Tuɓarãte jã'meika imatiyaika?— ārĩwa'ri Jesúre kijērĩaeka.

29-30 Supa imarĩ ikupaka kire kiyi'rika:

—Tuɓarãte jã'meika imatiyaikakaka ikupaka sabojayu: “Mija ã'mitiɓe Israelka'iakarã. Tuɓarã ĩrĩkaja imaki Maipamaki. Aɓerãte mawayuĩaika tērĩwa'ribaji jia maipamaki Tuɓarãte mayi'ririjarijĩñu. I'supakajaoka ritaja õrĩriɓupakirã maimaɓitiyika jia Tuɓarãte mayi'ririñu. Supabatirã ĩrãmijipiji ɓupajoatirã jia kire mabaarijarijĩñu”, ārĩwa'ri sabojayu imatiyaika Tuɓarãte jã'meika.

31 I'sia rokajitekaka ikupaka bojaika: “Maɓo'ia mawãtaika upakajaoka aɓerãte mawãtajĩñu.” Dika aɓea ika ĩ'pakurikaka Tuɓarãte jã'meika

tērīwa'ribaji imatiyaika imabeyua,— Moiséte jā'meka wārōrimajire kērīka.

³² Supa kēpakā'ā ikupaka Jesúre kiyi'rika:

—Rita meñu wārōrimaji. Īrīkaja kime Tuparā. Maki apika imabeyuka kiupaka imaki. I'supaka meñua rita sime.

³³ “Aperāte mawātaika tērīwa'ribaji jia Tuparāte mayi'ririjarijīñu. Ritaja ōrīripupakirā maimapitiyika jia Tuparāte mayi'rijīñu. Supabatirā ĩrāmijipiji pupajoatirā jia kire mabaarijarijīñu. I'supakajaoka mapo'ia mawātaika upakaja aperāteoka mawātajīñu”, ārīwa'ri mibojaika imatiyaika sime. Moisés imaekakite jā'meka upakaja Tuparāte jia baawa'ri wa'iro'si ri'ia kiro'si majoeļiyu. I'supaka mabaaiika jia ima simako'omakaja Tuparāte mayi'ririjayua, supabatirā aperāte mawātarijayuaoka, tērīrikaja imatiyaika sime,— kire kērīka.

³⁴ Jia kiyi'pakā'ā ā'mitiritirā, ikupaka Jesúre kire ārīka:

—Yire meñua ña'mitiyuareka, “Tuparā, miyapaika upakatakaja yibaarāñu”, ārīwārūrūkika mime. Kirikitaki mimatiyarika kūpajji mire jariwa'yua je'e,— kire kērīka.

I'supaka Jesúre āpakā'ā ā'mitiritirā, ni'i ĩrīkaoka kire jērīaberikaki mae, “Mare tērīwa'ribaji ōñuka kime”, ārīpupajoawa'ri.

“¿Maki riparāmi kime ruku Jā'merūkika Tuparāte wā'maekaki mijareka?”, ārīwa'ri Jesúre nare jērīaeka (Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵ Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'iarā wārōbaraka ki-maekarō'ōpi ikupaka po'imajare kērīka:

—“Jã'merũkika Tuᵑarãte wã'maekakiŠ David imaekaki riᵑarãmi kimarãñu”, nañu Moiséte jã'meka wãrõrimaja. ¿Yaje rita nañu ruku jee? ¿Yaje kiriparãmitakioka kimarãñu je'e mijareka?

³⁶ I'suᵑaka naᵑuᵑajoaika simako'omakaja, kiriparãmireka ïᵑi Davidre jaika ᵑoto, “Ñiᵑamaki mime”, kireka kērĩka. I'suᵑaka simamaka, David imaekaki Espiritu Santore kire jeyobaaekapi ikuᵑaka kio'oeka:

“Ñiᵑamakire ikuᵑaka Tuᵑarãte ārĩka: ‘Ritaja ᵑo'imajare jã'merimaji mimarãñu. Suᵑa imarĩ yiritapē'rõtorã miruᵑabe. I'suᵑaka mimarãka simamaka mimajamarãre yitērĩrãñu mire nayi'yaokaro'si', Tuᵑarãte kire ārĩka”, ārĩwa'ri David imaekakire o'oeka.

³⁷ “Ñiᵑamaki mime”, ïᵑi Davidre kire āᵑakã'ã, ¿yaje ruku kiriparãmitakiji kime je'e? Davidre tērĩwa'ribaji kimema,— nare kērĩka.

Jia nare kiwãrõmaka ã'mitiritirã, rĩkimarãja torã imaekarãte jĩjimaka jarika.

“Moiséte jã'meka wãrõrimaja ikuᵑaka ba'iaja baar-ijayurã”, Jesúre ārĩka

(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Ikuᵑaka ᵑo'imajare kiwãrõeka ate:

—Moiséte jã'meka wãrõrimajare baarijayu uᵑaka mija baakoreka jia mija ᵑuᵑajoabe. Mija ïabe, ikuᵑaka nabaarijayu. “Imatiyairã yija ime”, ārĩᵑuᵑajoairã imarĩ, jarirooka jia jããtirã ᵑo'imajare ïaika wãjitãji naturirijayu. Suᵑabatirã

wejeñe'metãji na'ririjayu þoto jiaþi aþerãte nare jẽnerika nayapayu.

³⁹ Rẽrĩriwi'iarã nakãkaika þoto imatiyarimajare ruþarõ'õrã oyiaja naruþariyaparijaju. Baya nabaarijaju þoto i'suþakajaoka imarika nayapayu.

⁴⁰ “Jia baairã maimẽ”, ãrĩriþotojo, nañu uþakaja baabeyurã nime. Natĩmiarãte reyataþaekarãte þakitirã, naba'irĩjia, nawi'iaoka nareka ne'marijaju. I'suþaka wayuoka baairãte wayuĩabeyurã imariþotojo þo'imajare ãika wãjitãji, ñoaka Tuþarãka najaiyu. “Tuþarãte yapaika uþakaja jia baairã nime”, þo'imajare ãrĩþuþajoarũ ãrĩwa'ri i'suþaka kika najairijaju. I'suþaka nabaakoþeika jiamarĩa sime. I'suþaka ba'iaja nabaaika wapa, wapaĩjibaraka jimarĩa ba'iaja najũarãñu. Nuþaka mija baa'si jia mija þuþajoabe,— Jesũre ãrĩka ritaja þo'imajare.

Tĩmite reyataþaekako wayuoka baaiko imariþotojo niñerũ ãjikako majaroka (Lc 21.1-4)

⁴¹ Tuþarãte jiyiþuþaka õrĩriwi'iarã niñerũ jããrũkia wã'tarã Jesũre ruþaeka. Po'imajare niñerũ jããika kĩarijarika. Rĩkimaka ba'irĩjia rikairã rĩkimakaja niñerũ i'sikotorã jããekarã.

⁴² I'suþaka nabaairõ'õrã wayuoka baaikote eyaeka. Kotĩmite reyataþaekako koimaeka. Ĩþato niñerũ yabirĩjiaka i'sikotorã kojããeka. Cobrekaka simaeka imarĩ, wapaþã'rĩmarĩa simaeka koniñerũjĩka.

⁴³ Suþa imarĩ kika wãrũrimajare akatirã ikuþaka nare kẽrĩka:

—Jia mija ã'mitipe. Wayuoka baaiko imariþotojo jia Tuþarãro'si i'kore ijyiu. Rĩkimaka ba'irĩjirã þemajĩrã ijiko koime.

⁴⁴ Rĩkimakaja ba'irĩjirã þuri rĩkimaka niñerũ rikairã. Sakaka nijika simako'omakaja rĩkimakaja sajariwa'yu narika ruþu. I'ko þuri wayuoka baaiko imariþotojo korikaikajĩka simauþatiji ijipataiko. Ba'arika kowaþaĩjirũkia imakoþeikaja Tuþarãte kũjipatayu,— kika wãrũrimajare kẽrĩka.

13

*Tuþarãte jiyiþuþaka õrĩriwi'ia nakuyepaterãñu
ãrĩwa'ri Jesúre bojaeka*

(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Tuþarãte jiyiþuþaka õrĩriwi'ia kimaekarõ'õþi kiþorika þoto ikuþaka i'rĩka kika wãrũrimajire kire ãrĩka:

—Miabe wãrõrimaji. Jitaka sime i'sia wi'ia. Jia jo'bari'o átakaka baaeka sime,— Jesúre kẽrĩka.

² I'suþaka kẽþakã'ã ã'mitiriwa'ri, ikuþaka Jesúre kire yi'rika:

—Maekaka jiiwi'i samija ãaika simako'omakaja, ñamajĩ þo'imajare kuyepaterũkia sime. Suþa imarĩ ika wi'iakaka áta i'þari'o tuapeþeka þeyubesarãka, sariripatarãka simamaka,— nare kẽrĩka.

*“Ritatojo wejea ririrã baarãka ruþu ikuþaka
simarãñu”, Jesúre ãrĩka*

(Mt 24.3-28; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ I'sia be'erõ'õ Olivos wãmeika ãmimapeþemará ey-atirã Jesúre ruþaeka. I'sia ãmima wãjitãji ñoakuri þañakarã Tuþarãte jiyiþuþaka õrĩriwi'ia imaeka.

Pedro, Santiago, Juan, Andrépitiyika Jesús pō'irā na'rika naro'siji kire jērĩaokaro'si.

4 —Mibojaika, ¿marāpate i'supaka simarāñu? I'supaka simarūki ruḅu, ¿dakoā yija ĩaũ'murāñu ruku?— kire narĩka.

5 I'supaka napakā'ā, ikupaka nare kiyi'rika:

—Jia mija ḅupajoabe aḅerāte mijare ḅakikoreka.

6 Mija ĩabe. “Po'imajare yijā'meokaro'si Tuḅarāte ḅũataekaki ñime”, āḅaraka rĩkimarāja ḅakirimajare eyarāñu. I'supaka baawa'ri rĩkimarāja ḅo'imajare napakirāñu.

7 Mija koyikurirā imarāñurāte jĩrĩrāka ā'mitiritirā, mija kĩkia'si. Aḅewejeakarāre ḅitā'mua jē'rāta'arāka ā'mitiritirā, mija kĩkia'sioka. I'supaka simarijarirāka imariḅotojo ñojimarītaka riribesarāka ritatojo wejea ruḅu.

8 ĩrātata jĩrĩrāñurā aḅetataka. Supabatirā ĩrāka'ireka imarā, aḅeka'ireka imarāḅitiyika jĩrĩrāñurā. ĩrārikō'rĩmatorā ka'ia iyirāka. Supabatirā ba'arika ḅupakā'ā, ba'arimarĩa ḅo'imajare jarirāñu. I'supaka jũairā imariḅotojo satērĩwa'ribaji najũarijarirāñu ruḅu.

9 Rakajekaja mija imabe. Mijare ñi'atirā ĩḅarimarā pō'irā mijare ne'ewa'rirāñu. Supabatirā rēriwi'itōsiarā mijare napajeriwā imarĩrāñu. Yire ā'mitiripēairā mija imamaka, ĩḅarimarā wājitāji mijare narĩkamarirũjerāñu. Na'mitirirāka wājitāji yirika nare bojabaraka, “Jesúre ā'mitiripēairā yija ime”, mija ārĩrāñu.

10 Ritatojo wejea ririrā baarāka ruḅu ritaja ḅo'imajare yirika bojaḅatarũkia simarāñu.

11 Mijare ñi'atirã ñparimarã wãjitãji mijare ne'ewa'pakã'ã, kikiwa'ri “¿Marãkã'ã nare mayi'rirãñu?”; ãrĩpupajoabekaja mija imabe. Mija ãrĩrũkirõ'õjĩte eyarãka poto “Ikupaka nare yija ãrĩrãñu”, ãrĩpupajoairã mija imaokaro'si Espiritu Santore mijare jeyobaarãñu. I'supaka mijare kijeyobaarãka simamaka, ikipi ãrĩwa'ri jia nare mija yi'riwãrũrãñu, mija õñu upakaja mija pupajoikapimarã,— nare kërĩka.

12 Ate nare kërĩka:

—Yire yi'yurãte ikupaka nabaarãñu. Ñrĩka makarã imariþotojo yire yi'riþarea ñrĩkate nañi'arũjerãñu kire najããokaro'si. Supabatirã yire yi'yurã nimamaka napakiji kimakarãte jããrũjerãki. I'supakajaoka yire yi'yurãte ã'mijĩawa'ri napakiarã majamarã jaritirã namakarãja nare jããrũjerãñurã.

13 Yire ã'mitiriþeairã mija imamaka ñawa'ri, ritaja þo'imajare mijare ã'mijĩarãñu. I'supaka simako'omakaja yire yi'ririþa'atabeyurãte takaja ba'iaja imarika tiyibeyurõ'õrã a'rirũkirã nimakoþeikareka Tuparãte nare wayuĩarãñu.

14 Tuparãte bojañjirimaji imaekakite o'oeaka upakaja “Ñrãrĩmi Tuparãte jiyipupaka õrĩriwi'iarã ñrĩka ba'iaja baarimaji kimarũkimatorãja kimarãka mija ñarãñu.” (Yi'i Marcos ika þapera yo'oika ñarãñurã, jia samija õrĩwãrũbe).^{*} Tuparãte yapaberitiyaika kibaarãka poto Tuparãte jiyipupaka õrĩriwi'ia ba'iaja kijarirũjerãñu. I'supaka simarãka ñawa'ri, ñojimarĩji Judea ka'iarã

^{*} **13:14** Esta advertencia es del escritor, Marcos. No es lo que dijo Jesús.

imarāte p̄usiarā ru'rimirĩrākareka jia naro'si simarāñu.

15 Kiwi'i p̄emarā imarāki topi ruitirā, kiba'irĩjia e'erĩ kiwi'iarā kākabekaja ñojimarĩji kiru'rirũ.

16 Rioa ba'irabebaraka imarākioka, wi'iarā ima kicamisa p̄emaḡi kijāārijayuto e'erĩ kiḡe'riberijĩñu.

17 Rōmijā yata imarāñurāro'si ka'wisika simarāñu naru'yaokaro'si. Ūḡubaka me'rāka rikarāñurāro'sioka i'suḡakaja simarāñu.

18 Pu'ejē'rāka simarāka ḡoto i'suḡaka simakoreka Tuḡarāte mija jēñebe.

19 I'suḡaka simarāka ḡoto ba'itakaja ritaja ḡo'imajare jūarāñu. Tuḡarāte wejea ḡo'ijjaekarāja ba'iaja najūarijarika p̄emawa'ribaji ba'iaja ḡo'imajare jūarāñu i'sia ḡoto. I'suḡaka simarāka be'erō'ōḡi ḡuri aḡekurioka i'suḡaka imarūkiaro'si marĩa simarāñu mae.

20 I'suḡaka simako'omakaja “Ñoaitakaja i'suḡaka jūabaraka nima'si, i'tojĩrāja simarũ”, Tuḡarāte ārĩrūkimarĩa simarikareka ritaja, ĩ'rĩkaoka jariwa'ririmarĩaja ḡo'imajare ḡurijāāeka. I'suḡaka imarūkia simako'omakaja kiwā'maekarāte wayuĩawa'ri ñoaitakamarĩaja i'suḡaka kimarūjerāñu.

21 “Mija ĩabe ō'ōrā Cristore ime”, ĩ'rĩka mijare ārĩḡakikoḡerākite mija ā'mitiripēa'si. Aḡika ārĩkaki, “Mija ĩabe ō'ōrā kime Mesías, Jā'merūkika Tuḡarāte wā'maekaki kime”, mijare ārĩrākiteoka mija yi'ria'si.

22 Rĩkimarāja ḡakirimajare eyarāñu. ĩ'rārimarā “Yi'i imaki Jā'merūkika Tuḡarāte wā'maekaki”, ārĩrāñurā. Aḡerā imarāñurā “Yi'i imaki Tuḡarāro'si bojaĩjirimaji”, āñurā. Suḡabatirā ḡo'imajare ḡakiokaro'si niakoribeyua nare baabearāñurā.

Tuṕarāte wā'maekarā ṕariji nare ā'mitiripēarika yaṕawa'ri, i'suṕaka nabaakoṕerāñu.

²³ Jia ḡrīwārūtirā, “I'suṕaka simarāka”, mija ḡrīrā ikuṕaka mijare ñañu. Suṕa imarī rakajekaja mija imabe.

*Po'imaja Ma'mire ṕe'rietarūkiakaka
(Mt 24.29-35,42-44; Lc 21.25-36)*

²⁴ Ba'iaja ṕo'imajare jūarāka be'erō'ō aiyate ñamita'rirāñu. Ñamikakioka yaaboabesarāki.

²⁵ Tā'ṕia ña'rīrāka. Ritaja wejeṕemareka ima Tuṕarāte rī'merūjerāñu.

²⁶ I'suṕaka simarāka ṕotojī ritaja Po'imaja Ma'mire niarāñu ate. Oko ūmakaka watoṕekaṕi jia yaaboaika, suṕabatirā tērīwa'ribaji yirikapī yī'tarāñu.

²⁷ Tuṕarāte imarō'ōkarā ángelrākare yipūatarāñu yiwā'maekarāte narēaokaro'si. I'suṕaka nare yijā'memaka ritatojo wejeareka ṕo'imaja ima upatataja rēarī naṕibirāñu.

²⁸ Higuera wāmeika ḡterikiakaka ṕuṕajoabaraka mijare yiwārḡerā baayu mae. Higuera ritajūkia saṕūñua so'aika ĩatirā, “Kūṕajī sajariwa'yu ijijē'rāka seyarūkia”, marīwārūyu.

²⁹ Suṕa imarī yibojaika upakaja simaũ'murāka ṕoto, “Kūṕajī sajariwa'yu Po'imaja Ma'mire etarūkia”, mija ārīwārūrāñu mae.

³⁰ Rita sime ika mijare yibojaika. Yibojaika upakaja simarāka ṕoto ĩ'rārimarā maekaka imarāte ḡñia imarāñu ruṕu.

31 Ika ka'ia, wejeɸemaoka ririrŭki oyiaja sime. I'supaka simako'omakaja yirika† ɸuri ririrŭkimarŭa sime.

32 Maki ōrŭbeyuka yetarŭkirŭmikaka. Mabo'ikakurirā imarā ángelrākaoka ōrŭbeyurā. Yi'i, Tuɸarā Maki imariɸotojo ñorŭbeyuoka yi'i. Maɸaki Tuɸarā ŭrŭkaja ōñuka yetarŭkirŭmikaka.

33 I'supaka simamaka ōrŭweitikaja mija imabe. Sōrŭbeyurā imarŭ, rakajekaja mija imarijape.

34 Jia mija ā'mitipe, ika bojawārōrikapi mijare yibojaerā baaika: ŭrŭka wi'iba'ipi imaekaki. Turitaparŭ ke'rika ɸoto, kiro'si ba'irabeŭjirimajare wi'ia kŭarŭrŭjeka. Ke'rirā baaeka ruɸu “Ika mija ba'iraberika imarāka”, nare kērŭka. Koɸereka tuerimaji “Yire ta'abaraka, ō'ōrāja wi'ia ŭarŭparaka mimabe”, kire kērŭka.

35 Kiuɸakaja ya'rirāñu yiro'sioka. Supa imarŭ jia yire ta'abaraka mija imabe, yi'tarŭkia mija ōrŭbeyua simamaka. “Na'irā, ñami ñe'metāji, karaka akarāka ɸotojŭ, wārŭrika ru'ara'arāka ɸoto, i'tojŭte ki'tarāñu”, yireka ārŭwārŭbeyurā mija ime.

36 Ikuɸarō'ōpiji etatirā, “¿Dako baaerā mija kāñu, yiyapaika uɸaka baabekaja?”, mijare ñarŭkoreka, rakajekaja mija imarijape.

37 Mijaro'sitakamarŭa ikuɸaka yibojaweyu ri-taja ɸo'imajaro'si. Jia imatikaja yire ta'atikaja mija imarijape,— nare kērŭka.

14

“¿Marākā'ā marŭŭkareka Jesúre majāārŭjeyŭñu

† 13:31 El mensaje de Jesús

ruku?”, āparaka najaibu'aeka

(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Topi mae, i'parīmi sajariwa'rika Pascua baya ruḗu. Levadura rukeberika pan naba'aribaya simaeka. I'sia poto po'imajare õrībeyuju Jesúre ñi'arika kurarāka i'parimarāre pakatarikoḗeka, Moiséte jā'meka wārõrimajapitiyika. “¿Dikaḗi kire okabaatirā kire majāārũjejiñu?”, āparaka najaibu'aeka.

² Ikuḗaka i'rārimakire ārīka:

—Pascua baya simarāka poto Jesúre mañi'ajikareka, jimarīa po'imajare boebarijñu. Boebariwa'ri ba'iaja nabaajikareka, marākā'ā baatirā nare mokajāāwārũberijñu. Supa imarī Pascua baya simarāka poto, kire mañi'aberijñu ruḗu,— narīka.

Rõmore Jesús ruḗuko'a ḗemarā ruḗuko'awearũkia yo'yekako

(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³ I'sia ruḗubaji pañaka Betania wejearā kimaeka ḗotoji, Simón kāmia rabaeka mirāki wi'iarā Jesúre imaeka. Torā ba'abaraka nimaeka poto i'rāko rõmore napõ'irā eyaeka, āta alabastro wāmeikakaka jotoa baaeka rikatirā. Satõsiareka nardo wāmeika iyebaka imaeka jia jiiñisiakaka. Supabatirāoka waḗajā'rītakakaka simaeka. Alabastrojotoku'rea ḗeparu'atatirā Jesús ruḗuko'arā iyebaka koyo'yeka kire jiyiḗuḗayeewa'ri.

⁴ I'suḗaka kire kobaamaka iatirā, jimarīa i'rārimarāre kore boebarika. I'suḗaka imawa'ri,

—¿Dako baaerā kiruḗuko'arā iyebaka koyo'yeyu? Waḗuju sakowe'wepateyu.

5 I'sia iyebaka trescientos denario rō'ōjīrā wapaǰā'rīa sime. Sawapa tōpōtirā wayuoka baairāte koǰirī imakoḡeyu,— āḡaraka ī'rārimarāre jaibu'aeka natiyiaja.

I'supaka āḡaraka kore najaiyuyeka.

6 I'supaka naḡakā'ā, ikuḡaka Jesúre nare ārīka:
—Koimaḡarū. Jia yire baawa'ri i'supaka kobaayu.

7 Mija watoḡekarā imajīḡarūkirā nime wayuoka baairā. Supa imarī mija yaḡarāka potojo nare mija jeyobaarijarijīñu. Yi'i ḡuri mijaka imajīḡabesarāki.

8 Iko ḡuri koḡupaka kore jiyuika upakaja jia yire baaiko. Yireyarūki ruḡu iyebaka jia jiiǰisia yire koyo'yeyu. Yire nayayerūkia ḡupajoaweiko upaka i'supaka yire kobaayu.

9 Rita ika mijare yibojayu. Ritaja wejeareka Tuḡarārika wārōbaraka, jia yire kobaaeka mirāka ḡo'imajare bojarijarirāñu. Supa imarī jia kobaaeka ḡupajoabaraka, kore naye'kariribesarāñu,— nare kērīka.

*Jesúre nañi'aokaro'si karerō'ōḡi Judare kire boja-
jāñeka*

(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

10 Torāǰirā mae kurarāka īḡarimarāka jairī Judas Iscariotere a'rika. Jesúka wārūrimaja ī'ḡoū'ḡuarāe'earirakamarākaki imaki kimaeka. “Jesúre mija ñi'aokaro'si, kimarō'ōrā mijare ye'ewa'rirāñu”, nare kērīka.

11 I'supaka nare kibojamaka ā'mitiritirā, jījimaka najarika. I'supaka jariwa'ri,

—Niñerū mire yija ījirāñu,— kire narīka.

Supa imarĩ “Po'imajamatorã Jesúre nañi'aerã, ¿marãkã'ã nare yibaarũjerãñu ruku?”, Judare ãrĩpupajoaũ'mueka.

Jesúre piyia ba'aekakaka

(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

¹² Pascua baya ũ'muroyikarĩmi levadura rukeberika pan naba'aribaya seyaeka. I'sirĩmi oveja makarãka jããtirã naba'aroyika. Egiptoka'iarã nañekiarãte imaeka poto Tuparãte nare tããeka pupajoabaraka i'supaka nabaaroyika. Supa imarĩ kika wãrũrimajare ikupaka kire jërĩaeka:

—¿No'orã ba'arika baaweirĩ yija a'ririka miyapayu, Pascua baya poto maba'arũkia?— kire narĩka.

¹³ Topi ĩ'parã kika wãrũrimajare pũataweibaraka ikupaka nare kërĩka:

—Wejearã mija eyarãka poto torã ĩ'rĩka jotoapi okoa kōkewa'yukate mija ĩatõporãñu. Kibe'erõ'õ mija a'pe.

¹⁴ Kibe'erõ'õ a'ritirã, wi'iarã kikãkarãñurõ'õ ĩatirã, ikupaka ãparaka saba'ipite mija jërĩabe: “Yijare wãrũrimaji ikupaka ãrĩko'oka: ‘¿No'orã sime yika wãrũrimajaka, Pascua baya poto ba'arũkia nabaaweirũkirõ'õ?', kërĩko'o”, mija ãpe.

¹⁵ I'supaka mija ãpakã'ã ã'mitiritirã, ĩmipẽ'rõtorã ima kuraraka jo'barõ'õjĩte mijare kibearãñu. Koapakaja najietikarõ'õ simarãñu. Supa imarĩ i'sia kurarakarã maba'arũkia mija baaweibe,— nare kërĩka.

16 I'supaka nare kērīka be'erō'ō, torā na'rika. Torā eyatirā Jesúre nare bojaeka upakaja simamaka niaeka. Torā Pascua bayarīmi naba'arūkia nabaeka mae.

17 Rā'iwa'ri neiṗupurō'ō sajarika ṗoto Jesúre torā eyaeka kika wārūrimaja, ĩ'ṗoũ'ṗuarāe'earirakamarā kika imaroyikarāṗitiyika.

18 Naka ba'abaraka ikupaka nare kibojaeka:

—Mija ā'mitipe. Rita mijare yibojayu mae. Mawatoṗekarā ĩ'rīka imaki maka ba'ariṗotojo, yimajāmarāre yire ñi'aokaro'si yire bojajāārūkika, — nare kērīka.

19 I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, ba'iaja naṗuparika. Toṗi mae nimarakamakiji ikupaka kire āparaka najērīaũ'mueka:

—¿Yi'imarīka i'supaka baarāki ruku?— āparaka kire najērīaeka.

20 Toṗi mae ikupaka nare kiyi'rika:

—Ī'ṗoũ'ṗuarāe'earirakamaki seroarā yika ṗan ñu'aba'airākaki kime.

21 Tuṗarā majarṗũñurā sabojaika upakaja simaerā baayu yiro'si. Po'imaja Ma'mi ñime. Yire ñi'atirā ṗo'imajare yire jāārāñu. “Aṗerāte kire ñi'arũ”, āriwa'ri yire bojajāārāki ṗuri, jimarīa ba'iaja jūarāki. I'supaka simamaka imaberiri kimakoṗeka,— nare kērīka.

22 Ba'abaraka nimekā'āja ṗan Jesúre e'eka. Sarikaturā, “Jia mibaayu Tuṗarā”, kērīka. I'supaka ārītirā sañakatarutirā nare sakījika.

—Āja'a, samija ba'abe. Ika ṗan koṗakaja yiṗo'ia sime,— nare kērīka.

23-24 Toṗi ate ko'a ke'eka. Sarikaturā, “Jia mibaayu Tuṗarā”, kērīka. I'supaka ārītirā nare

sakĩjika. Supa imarĩ nimarakamakiji sanukueka be'erõ'õ ikupaka nare kērĩka:

—Ika iyaokoa kopakaja yiriwea sime. Riweajurubaraka yireyarākapi ārĩwa'ri rĩkimarāre Tuparāte tãārãñu. I'supaka yireyamaka ĩtirã, “Ba'iaja nabaaika yijũjerãñu”, Tuparāte ārĩka upakaja kibaarãñu mae.

²⁵ Rita mijare ñañu mae, Tuparāte yire jā'merũjerũkia seyabeyukaji iyaokoa mijaka ukuokaro'simarĩa ñime. Yijã'meũ'murãñurĩmi seyarāka poto puri, apeupaka, mamaka iyaokoa yukurãñu mae,— nare kērĩka.

“ Jesúre õrĩbeyuka yi'i, yireka merĩrãñu”, Pedrote kērĩka

(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁶ Supa imarĩ Tuparã baya koyaweatirã Olivos wãmeika pusiara na'rika.

²⁷ Torã na'rika poto ikupaka nare kērĩka:

—Yire ã'mitiripẽairã imaripotojo yire mija ja'atarãñu. Supa imarĩ yire ja'atawa'ri rakakaja mija pibipaterãñu. Tuparã majaropũñurã ãñu upakaja simarãñu. Ā'mitirikõrĩ je'e: “Oveja ĩarĩrĩrimajire yijãārãñu. I'supaka yibaamaka kioveja ru'ripatarāka”, ārĩwa'ri sabojayu.

²⁸ Supa imarĩ yire najãako'omakaja õñia yijaripe'rirãñu. I'supaka imatirã mija rupubaji Galileaka'iarã yeyarãñu. Supabatirã torã mijare ye'etorirãñu,— nare kērĩka.

²⁹ I'supaka kēpakã'ã ã'mitiritirã, ikupaka Pedrote kire ārĩka:

—Aperã puri nimarakamakiji mire ja'atarãñurã je'e. Yi'i puri mire ja'atabesarãki,— kire kērĩka.

³⁰ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, ikupaka Jesúre kire ārīka:

—Rita mire ñañu. Ire ñamiji karaka ĩ'pakuri akaerā baarāka ruḡubaji, maekarakakuri, “Jesúre ōrībeyuka yi'i”, nare merīrāñu,— Pedrote kērīka.

³¹ I'supaka Jesúre kire ārīko'omakaja, ikupaka Pedrote kire ārīka:

—Jēno'otaka, “Mire ñorībeyu”, ārībesarāki yi'i. Mikaja reyarūkika ḡariji ñima simamaka, “Jesúre ōrībeyuka yi'i”, ñarībesarāñu,— Pedrote kire ārīka.

Pedrote ārīka upaka oyiaja ĩ'rīka upakaja narīka aḡerāoka.

Getsemaní wāmeirō'ōrā Tuḡarāka jairī Jesúre a'rika

(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³² Topi mae Getsemaní wāmeirō'ōrā na'rika. Torā eyatirā kika imaekarāre ikupaka kērīka:

—I'torā Tuḡarāka jairī ya'yu. Ō'ōrāja mija ruḡabe ruḡu,— nare kērīka.

³³ Torājīrā Pedro, Santiago supabatirā Juanre, kika ke'ewa'rika. Torā na'ririjayukā'āja jimarī kiwayuḡi'riū'mueka.

³⁴ I'supaka imawa'ri ikupaka nare kērīka:

—Yiḡupakapī yiwayuḡi'ritiyayu “Reyatiyaerā yibaayu”, āñurō'ōjīrā. Ō'ōrā mija tuibe ruḡu. Kāḡekaja yire mija ta'abe,— nare kērīka.

³⁵ Supabatirā ñoakuripañakarā ke'rika. Torā eyatirā ka'iarā mo'ipāñatirā, Tuḡarāka kijaika ba'iaja ā'mika jūarika yaḡaberikopewa'ri.

³⁶ Kika jaibaraka ikupaka kire kērīka:

—A'bi, ritaja baawārūiki mime. Supa imarī yire najāākoreka, yire mijeyobaarika yiyapayu.

I'supaka mire yijēñeko'omakaja yiyapaika upakamarĩa mibaakopejĩkaoka marã imabeyua. Miyapaika upakaja simarũ,— Tuparãte kērĩka.

³⁷ Tuparãka jaiweatirã kipe'riwa'rika maekarakamarãte imaekarõ'õrã. Kãrĩrikarekaja nosika potojĩ naḡõ'irã keyaeka. I'supaka nimamaka ãatirã, ikupaka Pedrore kērĩka:

—¿Simón, dako baaerã mikãñu? ¿I'rãkuri aiyajērã rõ'õjĩrãjĩkaja kãpekaja imaberijĩka mime bai je'e?

³⁸ Rakajekaja Tuparãte jēñebaraka mija imabe, ba'iaja mija baakoreka. “Tuparãte yapaika upakaja yija baarãñu”, ãñurã imariḡotojo, mija ḡo'iaḡi ḡuri samija rakajepããwãrũbeyu. Supa imarĩ Tuparãte yapaika upakaja mija baawãrũbeyu,— nare kērĩka.

³⁹ I'supaka nare ãrĩweatirã Tuparãka jairĩ ke'rika ate. Mamarĩ kire kijēñeka upakajaoka kire kērĩka ate.

⁴⁰ I'supaka baaweatirã kijeyomarã ḡõ'irã kipe'riwa'rika. Jimarĩa õõmaka nare baaeka simamaka kãrĩkarã nimaeka. I'supaka nimaekarõ'õrã naḡõ'irã keyamaka, tũrũtirã kiruḡu ni'yopi'rika. Supa imarĩ marãkã'ã kire ãrĩwãrũberijĩñurã nimaeka.

⁴¹ Supa nimekã'ãja Tuparãka jairĩ ke'rika ate. I'sia be'erõ'õ naḡõ'irã etatirã,

—¿I'supakaja kãparakaja mija imañuju ruḡu? Koḡakaja yire nañi'arijē'rãka seyayu mae. ḡo'imaja Ma'mite nañi'aokaro'si bojajããrimajire koḡakaja etayuju mae. Ba'iaja baarimajare yire kiñi'arũjerã baayu.

⁴² Mija mi'mibe. Dajoa kire matoyari,— kika wãrũrimajare kērĩka.

Jesúre nañi'aeka majaroka
(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴³ I'supaka Jesúre jaiyuju Judare etaeka. Jesúka wārūrimaji ĩ'pou'puarāe'earirakamarākaki Judare imaeka. Rikimarāja pō'imajare i'taeka kika. Sara, yaḡua rikabaraka Jesúre ñi'arĩ ni'taeka. Kurarāka ĩ'parimarā, Moiséte jã'meka wārōrimaja, supabatirā judíorāka ĩ'parimarāre pūataekarā nimaeka.

⁴⁴ “Ikupaka kire yibaarāñu”, ārīwa'ri Judare nare bojatikarā nimaeka.

—Jesúre mija ĩawārūokaro'si u'surikaḡi kire yi-jēñerāñu. I'supaka yibaarāka be'erō'ō kire ñi'atirā jia kire mija ĩarĩrīwa'pe,— nare kērīka.

⁴⁵ I'supaka nare kērīweaeka be'erō'ō Jesús pō'irā eyatirā ikupaka kire kērīka:

—¿Yaje mime wārōrimaji?—

I'supaka kire ārītirā kire kiu'sueka.

⁴⁶ I'supaka kibaamaka ĩatirā, Jesúre nañi'aeka.

⁴⁷ I'supaka kire nabaamaka ĩatirā, Jesús wā'tarā rīkamarikaki sara baiwararĩ ke'etaeka. Saḡi kurarāka ĩ'pamaki imatiyaiki ba'irabeġjirimaji ā'mua kitoakōrōtaeka.

⁴⁸ —¿Dako baaerā sara, yaḡuaḡitiyika yire ñi'arĩ mija i'tayu? ¿Karee'erimajire ñi'arirokaḡi yire mija ñi'aripakatayu bai?

⁴⁹ ĩ'rārīmi jariwa'ririmarīaja mija watoḡekarā Tuḡarāte ġiyiḡupaka ōrīriwi'iareka mijare wārōbaraka ñimaroyi. Torā ñimarijarapaka ḡoto yire ñi'arĩ mija etaberape ruḡu. Yire mija ñi'aika, Tuḡarā majaropūñurā sabojaika upakaja sime yiro'si,— Jesúre nare ārīka.

⁵⁰ Supa imarĩ kire nañi'amaka ĩatirā, kika wārūrimajare nimaḡatiji kire ru'ritapawa'rika.

51 Kire ne'ewa'rika poto ĩrĩka bikirimaji kibe'erō'ōpi a'ririjarikaki. Sayapāijĩka takaja wā'ojĩ'atirā kimaeka. Kibe'erō'ō ke'ririjarika poto torā imaekarāte kire ñi'ape'rotaeka.

52 I'supaka kire baakoḡewa'ri kisayapāitakaja kireka naba'itatamaka, dakomarĩaja kiru'riwa'rika.

Judiotatarā ĩparimarā imatiyaitata imaekarā, “Oka mireka ima”, Jesúre narĩka

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55,63-71; Jn 18.12-14,19-24)

53 Supabatirā kurarāka ĩpamaki imatiyaiki imaekaki wi'iarā Jesúre ne'ewa'rika. Kire ne'eeyaeka poto kurarāka ĩparimarāre nimaupatiji torā rērĩka. Moiséte jā'meka wārōrimaja, supabatirā judíorāka ĩparimarāoka rērĩkarā.*

54 I'supaka nabaeka poto Pedrore ñoakuripi a'ririjaparaka kurarāka ĩpamaki imatiyaiki wi'i pēteta'teka imaekarō'ōrā keyaeka. Torā kākaturā Tuparāte jiyipupaka ōrĩriwi'ia tuerimajaka kipekajūrĩrupaeka.

55 I'supaka simaeka poto kurarāka ĩparimarā, supabatirā judiotatarā ĩparimarā imatiyaitataoka “¿Dakoapi Jesúre majāārũjeĩñu?”, ārĩwa'ri jaibu'abaraka nimaeka. Supa imarĩ “Ikupaka ba'iaja Jesúre baarape”, ārĩwa'ri bojarũkirāte nayapakoḡeka. I'supaka nayapaeka simako'omakaja ba'iaja oka kireka imaeka natōḡoberika.

* 14:53 La Junta Suprema (Sanedrín) de líderes judíos que gobernaba asuntos religiosos.

56 “Ika ba'iaja Jesúre baarape”, rĩkimarãja narĩpakiko'omakaja ĩ'rĩkate bojaeka upakamarĩa nabojakopeka.

57-58 ĩ'rãrimarã mi'mirĩkatirã imabeyuapiji ikupaka aparaka kire nokabaaeka:

—“Tuparãte jiyipupaka õrĩriwi'ia po'imajare baaeka yipoaaterãñu. I'supaka simako'omakaja maekarakarĩmi be'erõ'õjo ate sayibaarãñu, po'imajare baaekamarĩa”, Jesúre apakã'ã yija ã'mitirape,— narĩka.

59 I'supaka bojaripotojo ĩ'rĩka upakamarĩa rukubaka oyiaja nabojaapakikopeka ruþu.

60 Supa imarĩ kurarãka ĩpamaki imatiyaiki nimaupati wãjitãji mi'mirĩkatirã ikupaka Jesúre kijẽrĩaeka:

—¿Dako baaerã nare miokae'eberitiyayu je'e? ¿Dakoapi arĩwa'ri i'supaka ĩmarĩtakaja mire nokabaayu je'e?— kurarãka ĩpamakire kire arĩka.

61 I'supaka kẽrĩko'omakaja Jesúre kire okae'eberika. I'supaka kimekã'ãja ikupaka kurarãka ĩpamakite kire jẽrĩaeka ate:

—¿Mi'iji bai mime Jã'merũkika Kiwã'maekaki,† Tuparã Maki?— kire kẽrĩka.

62 I'supaka kire kẽpakã'ã ikupaka Jesúre kire yi'rika mae:

—Ãã, yi'iji ñime. Supabatirã ñamajĩ Tuparã põ'i ritapẽ'rõtorã Po'imaja Ma'mite rupamaka mija ĩarãñu. Supabatirã ĩmipi oko ũmaka watopekapi yiruirã'amakaoka mija ĩarãñu,— kire kẽrĩka.

63 I'supaka kẽpakã'ã ã'mitiritirã, boebariwa'ri kiõñu upakaja kijariroaka pemakato kurarãka

† 14:61 Mesías

ĩpamakire baibebataeka. “Tuparã upakaja ñime’, kēñu ruku”, ãrĩwa’ri i’supaka kibaaeka. I’supaka baawa’ri ikupaka aperiã ĩparimarãre kērika:

—Dika ba’iaja baaiki kime aperiãte ãrĩrũkia jariwa’ribeyua mae, kopakaja ritaja ba’iaja kēñua morĩwãrũpatayu.

⁶⁴ Mijaoka ã’mitiriko’orã ba’iaja Tuparãreka ki-jaiko’a. Supa imarĩ ĩmarãkã’ã kire mabaarãñu je’e mijareka?— ãrĩwa’ri kijērĩaeka kĩparimarã jey-omarã imaekarãte.

I’supaka kēpakã’ã ã’mitiritirã,

—Oka ba’iaja kiro’si ima simamaka jããrikaja sime kire,— nimirakamakiji narĩpataeka.

⁶⁵ Supabaturã ĩ’rãrimarã Jesúre rijo’katapatebaraka kiñakoa pi’petãtetirã kire napajeka. Kire pajebaraka ikupaka kire najērĩaroyika:

—ĩMaki mire pajekiki? Karemarĩa Tuparãte mire bojarãkareka, “ĩki yire pajeko’oka”, merĩrãñu,— kire narĩwã’imarĩka.

Kire e’ewa’paraka Tuparãte jiyĩpupaka õrĩriwi’ia tuerimajaoka kipema pajerijarikarã.

“Jesúre õrĩbeyuka yi’i”, Pedrote ãrĩkarõõ

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18,25-29)

⁶⁶ I’supaka ba’iaja Jesúre baabaraka wi’itõsuarã nimaeka poto pēterãja Pedrote imaeka ruðu. Torã kimaeka poto kurarãka ĩpamaki imatiyaikiro’si ba’iraberirõmore kipõ’irã etaeka.

⁶⁷ Pedrote pekaõ’to wã’tarã jũrĩrupamaka ĩatirã, ñoaka kire koyoirĩkaeka. Topi ikupaka kire kōrika:

—Mi’ioka Jesús Nazaretkakika turoyirapaki mime,— kire kōrika.

⁶⁸ I’supaka kire kōpakã’ã, ikupaka kore kiyi’rika:

—I'supaka meñua òrībeyuka yi'i, mijaikaoka ã'mitiriwãrübeyuka yi'i,— kore kërĩka.

I'supaka kore ãrĩweatirã, kopereka imaekarõ'õpi kiporiwa'rika poto karaka akaeka.

⁶⁹ Topi ate kire ãatõpotirã ikupaka torã imaekarãte kõrĩka:

—Ĩĩ imaki Jesúka wãrũrimajakakijioka kime,— nare kõrĩka.

⁷⁰ I'supaka kõpakã'ã “Kika wãrũrimajimarĩki yi'i”, Pedrote ãrĩka ate. Ñoapañaka imatirã ate torã imaekarãte ikupaka kire ãrĩka:

—Mi'ioaka naka imaekaki, Galileakaki mime je'e apeyari,— kire narĩka.‡

⁷¹ I'supaka napakã'ã ikupaka nare kiyi'rika:

—jI'supaka mija ãñukate òrĩberitiyaiki're yi'i! Wapuju yipakijikareka ba'iaja Tuparãte yire baajĩñu,— kërĩka.

⁷² I'supaka kēñukã'ãja ate karaka akaeka. Sakamaka ã'mitiritirã, Jesúre kire bojaeka kipupakarã kire ña'rĩjãirarika, “Ĩpakuri karaka akaerã baarãka ruðu maekarakakuri, ‘Jesúre òrībeyuka yi'i', merĩrãñu.” I'supaka Jesúre ãrĩka kire ña'rĩjãirapakã'ã, jimarĩa Pedrote orika.

15

Pilato põ'irã Jesúre ne'eeyaeka

(Mt 27.1-2,11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Supabatirã aperiimi bikitojo iparimarã imatiyarimaja nimaupatiji rërĩkarã ate. Kurarãka ipamarã, Moiséte jã'meka wãrõrimaja,

‡ **14:70** Por el acento de Pedro, adivinaron que él era de Galilea. Todos los discípulos de Jesús eran de Galilea menos Judas.

supabatirã judíorãka ñparimarãoka torã nimaeka. Rẽritirã “Ikuþaka Jesúre mabaajĩñu”, ãþaraka najaibu'aeka. Topi mae, Jesús þitaka þi'þetirã Pilato þõ'irã kire ne'ewa'rika.

² Kipõ'irã kire ne'eeyaeka þoto ikuþaka Pilatore kire jẽrĩaeka:

—¿Mi'i bai judíotatarã ñþamaki?— kire kẽrĩka.

I'supaka kire kẽþakã'ã, ikuþaka Jesúre kire ãrĩka:

—Mi'iji ãñuka i'supaka,— kire kẽrĩka.*

³ Supabatirã kurarãka ñþamarã rĩkimaka ba'iaja Pilato wãjitãji Jesúre nokabaaeka.

⁴ Supa imarĩ ikuþaka Pilatore kire jẽrĩaeka ate:

—¿Dako baaerã miokae'eberitiyayu je'e? ¿Ritaja mire nokabaaika mia'mitiribeyu bai je'e?— kire kẽrĩka.

⁵ I'supaka kire kẽrĩko'omakaja Jesúre okae'eberika ruþu. Kiokae'ebepakã'ã ñawa'ri, i'supaka imaekakite ñakoriberiroyikaki imarĩ, marãkã'ã ãrĩberijĩka Pilatore jarika.

“Jesúre najããþarũ”, narĩkakaka

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

⁶ Ñrãkuri wejejẽ'rã rakakaja Pascua baya simaroyika þoto ñrĩka wẽkomaka imariwi'iarã imakite Pilatore þoataroyika. I'supaka kibaaroyika simamaka ñrĩka sareka imaekakite kipoatarika þo'imajare yaþaeka.

⁷ I'supaka nabaaeka þoto wẽkomaka imariwi'iarã Barrabásre imaeka kika ba'iaja

* **15:2** La respuesta puede entenderse como “Sí, como usted dice”, o “Usted es quien lo dice.” Probablemente Jesús no afirmó claramente que era rey de los judíos para que Pilato no pensara que él refiere a un rey político como César o Herodes.

baaekarāpitiyika. Roma ĩpamakire yi'riberiwari tokarā surararākaka jĩparaka p̄o'imajare jāãeka mirāki kimaeka.

⁸Supa imarĩ rĩkimarāja eyaekarā ikupaka Pilatore narĩka:

—Mibaarijariroyika upakaja, ĩrĩkate miþoatarika yija yapayu,— kire narĩka.

⁹I'supaka kire napakā'ã ikupaka nare kēĩka:

—¿Makire yiþoatarika mija yapayu? ¿Yaje judiõtatarā ĩpamakire yiþoatarika mija yapayu je'e?— nare kēĩka.

¹⁰“Jesúre ã'mijĩairā imarĩ, yiþõ'irā kurarāka ĩpamarāre kire e'eetayu”, ãrĩpuþajoekaki imarĩ, kire þoatarika yapakoþekaki imarĩ, i'supaka kēĩka.

¹¹Jesúre þoatarika kiyapako'omakaja kurarāka ĩparimarā þuri jājirokapi ikupaka ritaja p̄o'imajare ãrĩkarā:

—“Barrabásre miþoatabe Jesús õ'toarā”, Pilatore mija ãþe,— kurarāka ĩpamarāre ãrĩka.

¹²“Barrabásre miþoatabe”, napakā'ã ã'mitiritirā ikupaka Pilatore nare yi'rika:

—I'supaka yibaarākareka, “Judiõtatarā ĩpamaki”, mija ãñukate þuri ¿marākā'ã yibaarāñu je'e?— nare kēĩka.

¹³I'supaka kēpakā'ã ã'mitiritirā, akasererikapi,

—¡Yapua tetaekarā kire miþatakĩarũjeþabe!— kire narĩka.

¹⁴I'supaka narĩko'omakaja,

—¿Dakoa ba'iaja kibaaeka je'e?— nare kēĩka.

I'supaka kēpakā'ã, jājibaji nakasereka ate,

—¡Yapua tetaekarā kire miþatakĩarũjebel— narĩka.

15 Suᵑa imarĩ ᵑo'imajaka jia imarika yaᵑawa'ri Barrabásre kiᵑoataeka mae. Jesúre ᵑuri, ajeakaka ᵑajerũkia nabaaeaka imaroyikaᵑi surararãkare kiᵑajerũjeka. I'suᵑaka kire nabaaeaka be'erõ'õᵑi, “Yaᵑua tetaekarã kire ᵑatakĩarĩ mija e'ewa'ᵑe”, Pilatore nare ãrĩka.

16 I'suᵑaka kijã'meka simamaka toᵑi a'ritirã ïᵑi Pilato wi'titõsiarã† nakãkaeka mae. Suᵑabatirã torã imaekarã surararãkare nakaeka nimauᵑatiji Jesús ᵑõ'irã narẽñaokaro'si.

17-18 Wi'titõsiarã nimauᵑatiji rẽrĩᵑatirã jairoᵑemakato iyayaᵑea uᵑaka ïoika Jesúre najããwã'imarĩka, ïᵑire jããroyikakaka. Suᵑabatirã ᵑotatãkobu'ya baatirã, kiruᵑuko'arã tuatirã ikuᵑaka kire nawaᵑeriwã'imarĩka:

—Jia ritaja mire najiyiᵑuᵑayeerũ, judiotata ïᵑamaki,— kire ãᵑaraka, ba'iaja kire najaiwã'imarĩka.

19 Suᵑabatirã yaᵑuaᵑi kiruᵑuko'arã ᵑajerijaparaka kire narijo'katapaterijarika. Kiwãjitãji ñukurupatirã eewã'imaparaka kire nawaᵑeka. “¿Mi'i imaki ïᵑi imatiyaiki bai?”, ãᵑaraka kire nawaᵑeka.

20 Kire eewã'imarĩweatirã kijairoᵑemakato iyayaᵑea uᵑaka ïoika e'etirã mamarĩ kijããekatojo kire najããeka ate. Suᵑabatirã yaᵑua tetaekarã ᵑatakĩarĩ kire ne'ewa'rika mae.

*Yaᵑua tetaekarã Jesúre ᵑatakĩarĩ ne'ewa'rika
(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)*

21 Kire ne'ewa'rika ᵑoto Simón, Cirenewe-jeakakire naᵑõ'irã etaeka. Alejandro, Rufoᵑitiyika

† 15:16 Llamado pretorio en latín.

Ī'parā paki kimaeka. Jerusalénwejearā eyatirā Jesús wā'tapi Simónre o'riwa'rirā baaeka poto Jesúre naṗatakĩarũkia yaṗua tetaeka surararākare kire kōkerũjeka.

22 Supabatirā Gólgota wāmeirõ'õrā Jesúre ne'ewa'rika. “Ruṗuko'a ũ'ã ṗusia”, ārĩrika simaeka Gólgota.

23 Torā eyatirā iyaokoa, mirra ĩkoa rukeka‡ kire nasĩamaka sakiukuberika.

24 Torājĩrā mae Jesúre kijariroaka e'etahirā, yaṗua tetaekarā kire naṗatakĩaeka. Kijariroaka yaṗawa'ri ikuṗaka narĩka: “Ni'i kijariroaka e'erika mairā”, āṗaraka barewā'imarĩrikapĩ surararākare sakorika. I'suṗaka barewā'imarĩrirokapĩ kijariroaka kijāãekato ne'eka mae.

25 Bikitojo botarakaoteñarirakakuri aiyajẽrā eyawa'rika poto kire naṗatakĩaeka mae.

26 Kiruṗuko'a bo'irā yaṗuṗāia o'oeka najĩ'ataeka. “Oka kireka imaeka ṗareaja i'suṗaka kijũayu”, narĩrũ ārĩwa'ri i'suṗaka nabaaeka. “Ī'ĩ kime judíotata ĩṗamaki”, ārĩwa'ri sarā no'ojĩ'aeka simaeka.

27 Torā Ī'parā karee'erimajareoka naṗatakĩaeka. Ī'rĩka kiritapẽ'rõtopĩ, aṗika kikākopẽ'rõtorā nimaeka.

28 I'suṗaka Tuṗarā majaropũñureka sabojatika simamaka i'suṗaka kiro'si simaeka. Ā'mitirikõrĩ je'e: “Ba'iaja baairāṗitiyika kimamaka, ba'iaja baaiki kime kiro'si”, ṗo'imajare kireka ārĩrãñu, ārĩwa'ri o'oeka simaeka.

‡ 15:23 Un sedante para que no sufra tanto

29 Jesús wã'taþi o'rikarã kire jiyiþuþayeberiwa'ri naruþuko'a nari'meka. Ikuþaka ãrĩroyikarã:

—¡Yaa! “Tuþarãte jiyiþuþaka õrĩriwi'ia yiþoapaterãñu. I'suþaka baatirã, maekarakarĩmi be'erõ'õ sayibaarãñu ate”, merãþe.

30 I'suþaka baaiki mimaye'e, mirikaþi miõñu upakaja miþo'ia mitãbe. Suþabatirãoka yaþua tetaekarã mire napatakĩaikapioka miruira'abe,— jaiyuyebaraka kire narĩka.

31-32 Kurarãka ĩþarimarã, Moiséte jã'meka wãõrimajaoka ikuþaka ãþaraka kire jaiyuyekarã:

—Aþerãte tããekaki imariþotojo kiõñu upakaja kiþo'ia þuri kitãwãrũbeyu. Karemarĩa Mesías, Israelka'iakarã ĩþamakitaki kimarãkareka, kiruirãñu. Yaþua tetaekapi kiruimaka ĩatirã, “Rita, ikiji mime”, kire marĩrãñu,— þo'imajare narĩka.

Jesús wã'tarã yaþua tetaekarã þatakĩaekarãoka naka ĩ'rãtiji kire jaiyuyekarã.

Jesúre þuþaririka

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

33 Wãjitãji aiyate eyawa'rika þoto wejea ñamita'rika. Maekarakakuri aiyajērã be'erõ'õjĩrã saborika ate.

34 Saborika þoto jãjirokapi ikuþaka Jesúre jaiwataeka:

—Eloí, Eloí, ¿lama sabactani?— kērĩka. (Hebreo okapi ikuþaka ãrĩrika simaeka: “Tuþarã, Yipaki, ¿dako baaerã yire miarĩrĩrija'atayu?”, ãrĩrika simaeka).

35 Kire ã'mitiritirã, ĩ'rãrimarã torã imaekarãte ikuþaka ãrĩka:

—Tuparāte bojañjirimaji imaekaki Elíasre kiakakoyu,— narīka.

³⁶ Supa imarī ĩ'rīka torā imaekaki okoarā samañu'amaka u'rie'eikaš e'erī rīrīwa'rikaki. Se'eetatirā iyaokoa kā'marikarā sakiñu'aeka. Supabatirā Jesús rijearā yaɸuɸi saki-taarupakoɸeka sakimi'mirītaokaro'si. I'supaka kire baakopetirā ikupaka ɸo'imajare kērīka:

—Jaika ruɸu mija ta'abe. Elías imaekakire kire ruetamaka mairā,— nare kērīka.

³⁷ I'supaka kērīka be'erō'ō jājirokapi akaseretirā Jesúre ɸuparirika mae.

³⁸ Kipuparirikarō'ōjīte Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'iarā, sayapāia mo'rīa baata'teka imaeka ĩmipi beriruika ka'iarā eyabaka. ³⁹ Jesúre ɸuparirika ɸoto surararāka ĩpamakire yaɸua tetaeka wājītāji yoirīkamarīka. Kipuparipakā'ā ĩatirā,

—Tuparā Makitakiji ĩĩre imakoɸeka mirākiyu,— kērīka.

⁴⁰ Ñoakuripañakapi rōmijā ĩ'rārimarāoka kipuparipakā'ā kire ĩaekarā. Nawatoɸekarā nimaeka ikarakamarā aɸerā: María Magdalena, supabatirā María, José, kirīĩ Santiago ĩ'ɸarā ɸako koimaeka María. Supabatirā aɸeko Salomé imaekako.

⁴¹ Galileawejearā Jesúre imatapaeka ɸoto kire jeyobaaeka mirārā nimaeka ĩ'rā rōmijā. Rīkimarāja rōmitika Jerusalénrā kika eyaekarāoka kipuparipakā'ā ĩaekarā.

Jesúre puɸaripakã'ã ïatirã ãta wi'iarã kire ne'ewa'rika

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴²⁻⁴³ Torã apika, José Arimateawejeakakire imaeka. (Judíotatarã ïparimarã imatiyaitatakaki kimaeka). Supabatirãoka jiyipupaka ɸo'imajare kire õñuka kimaeka. “Tuɸarãte wã'maekaki imarĩ, ritaja ɸo'imajare jia Jesúre jã'merãñu”, ãrĩrikaoka õñuka Josére imaeka. Jesúre puɸaririka ɸoto rã'irikoyiaja sajaritika simamaka, kũpajji sajaririka jẽritarirĩmi ruɸu jieweibaraka nimaroyikarĩmi ɸuririka. Supa imarĩ ñojimarĩji ãta wi'iarã Jesús majaka natariyapæka. Supa simamaka okajãja jaritirã kĩkirimarĩja Pilato ɸõ'irã a'ritirã Jesús ɸo'ia Josére jẽñeka.

⁴⁴⁻⁴⁵ I'supaka kẽpakã'ã ã'mitiritirã, “Yee, ¿kɸapakaja kiɸupariritiyu bai?”, Pilatore ãrĩpupajoaeka. Supa imarĩ surara ïpamakire Pilatore akaeka “¿Yaje rita simatiyayu?”, kire ãñaokaro'si. “Rita sime”, surararãka ïpamakire kire ãrĩka ã'mitiritirã, Jesús ɸo'ia Josére ke'erũjeka.

⁴⁶ I'supaka kẽpakã'ã ã'mitiritirã, Jesúre buteokaro'si ï'rãto sayapãia boia jíakaka Josére wapaĩjika. Supabatirã kiɸo'ia ruerĩ ke'rika mae. Kire rueweatirã sayapãiaɸi Josére kire buteka. I'supaka kire baatirã ãta wi'ia ɸo'imajare baaekarã kire kitaeka. Sarã kire tatirã ãta jo'bakaɸi sakitãteka. ⁴⁷ María Magdalena, María, José pakɸitiyika kire kitaekarõ'õ niaeka.

16

Õña Jesúre jariɸe'rika

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

1 Jērītariĩmi, aiyate ka'raeka be'erō'ō María Magdalena, María Santiago ꝑako suꝑabatirā Salomé wāmeikoꝑitiyika maekarakakorā ruꝑuko'a wearũkia jia jiiĩsia nawaꝑaĩjika, Jesús ꝑo'iarā yo'yeokaro'si.

2 Ba'irabeũ'murirĩmi* bikitojo wāĩrika ña'rĩꝑataeka ꝑoto na'rika āta wi'iarā. Aiyate warara'aekarō'ōjĩte torā na'ririjarika.

3-4 Suꝑabatirā natiyiaja ikuꝑaka na-jaibu'arjarika:

—Āta jo'bakapi āta wi'ia natāteka, ħmaki maro'si se'etarāki ruku?— narĩbu'arjarika.

Torā neyaeka ꝑoto āta jo'baka aꝑerō'ōrā sataꝑamaka niaeka.

5 Āta aꝑerō'ōrā taꝑamaka ĩatirā, sarā nakākawa'rika. Torā kākawa'ritirā ĩaꝑũataerā baakōrĩ nakākawa'rika koꝑeritaꝑe'rōtoꝑi, ĩ'rika bikirimaji saya boia jāĩkite ruꝑamaka niaeka. Kire ĩatirā rōmijāte ꝑuꝑatatiyaeka.

6 Naꝑuꝑatamaka ĩawa'ri, ikuꝑaka nare kēĩka:

—Mija ꝑuꝑata'si. Jesús Nazaretkaki yaꝑua tetaekarā naꝑatakĩarapakite mo'arĩ mija i'tayu. I'suꝑaka simako'omakaja kimabeyu ō'ōrā. Kĩꝑuꝑariꝑakā'ā ō'ōrā kire nayayeraꝑaka be'erō'ō koꝑakaja ōñia kijariꝑe'yu. Mia, ō'ōrā kire natakoꝑeraꝑarō'ōrā karemarĩa kimajika.

7 Mija a'ꝑe. Kika wārũrimaja mirārāte, suꝑabatirā ꝑedroreoka ikuꝑaka mija bojape: “Mija ruꝑubajirā Galilearā eyaokaro'si a'riweitiki Jesús. Mijare kibojatika uꝑakaja torā kire mija ĩatōꝑorañu”, ārĩwa'ri nare mija bojabe,— nare kēĩka.

* 16:2 Domingo

8 I'supaka kērīka ā'mitiritirā, pūpatatiyawa'ri tarabaraka rōmijāte ru'riḡoriwa'rika. I'supaka simaeka ĩatirā naḡupataeka simamaka, aḡerāte samajaroka nabojaḡiberika.

Ōñia kijariḡe'rika be'erō'ō María Magdalena wāmeika imaekakote Jesúre ḡemakotowirika (Jn 20.11-18)

9 Najērītaroyikarīmi be'erō'ōkarīmi bikitojo ōñia Jesúre jariḡe'rika. Bikitojo ñamiji ōñia jariḡe'ritirā María Magdalena ḡō'irā mamarītaka Jesúre ḡemakotowiriū'mueka. Ĩḡotēñarirakamaki Satanárika ima koreka ña'rġjāikarāte kiḡoataeka mirāko koimaeka.

¹⁰⁻¹¹ Kire ĩatirā, kika turitapaeka mirārāte bojarī ko'rika. Ba'iaja ḡupariwa'ri oḡaraka ni-maekarō'ō naḡō'irā eyatirā ikupaka nare kōrīka: “Ōñia Jesúre jayu ate. Kire ñiako'a simamaka ñañu”, āḡaraka nare kobojakoḡeka. I'supaka nare kobojako'omakaja kore nayi'riberika.

Kika wārūeka mirārā ĩḡarā ḡō'irā Jesúre ḡemakotowirika (Lc 24.13-35)

¹² I'supaka nare kōrīkoḡeka be'erō'ō ĩḡarā Jesúka wārūeka mirārā Jerusalénḡi na'ririḡarika ḡoto nare kiḡemakotowirika aḡeaja ĩoiki jaritirā.

¹³ ḡe'riwa'ritirā aḡerā Jesúka wārūeka mirārāte sanabojaeka. “Jesúre yija ĩako'o”, nare nabo-jako'omakaja nare nayi'riberika ate.

“Ĩkupaka yirika ḡo'imajare mija wārōrāñu”, ārġwa'ri Jesúre bojaeka (Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

14 I'sia be'erō'ō kika wārũeka mirārã
 ĩ'rōũ'ɸuarãe'earirakamaki imaekarãre
 ba'arupaekarō'ōrã Jesúre ɸemakotowirika.
 Naɸō'irã ɸemakotowiritirã, ikupa nare kērĩka:

—Ōñia yijariɸe'rapaka be'erō'ō, ¿dako
 baaerã aɸerã yire ĩaraparãte bojarapaka mija
 yi'ririyaɸaberitiyarape?— ārĩwa'ri nare kiwapeka.

15 I'supaka nare ārĩtirã, ikupa nare kērĩka:

—Ritatojo wejearã mija a'ɸe, yirika
 ritaja ɸo'imajare ōrĩɸatarũ, ārĩwa'ri nare
 sabojatapaokaro'si.

16 Yirika ã'mitiripẽawa'ri, “Jesúre yi'yuka ñime
 mae”, ārĩwa'ri kirupuko'a jũjerũjeiki, ba'iaja
 imarika tiyibeyurō'ōrã a'ribesarãki. I'supaka
 simako'omakaja yirika ã'mitiripẽabeyukaro'si
 ɸuri ba'iaja kibaaika wapa ba'iaja imarika
 tiyibeyurō'ōrã Tuparãte kire ɸũatarãñu.

17 Mija ĩabe. Ikuɸaka yire ã'mitiripẽairãte
 nabaabearãñu: Yirirã nimamaka tērĩwa'ribaji
 yirikapi Satanãrika ima ña'rĩjãikarãreka
 ɸoatarijarirãñurã. Supabatirãoka aɸerã oka
 norĩbeyua najairãñu.

18 Ñãka nañi'akoperãka, supabatirã okoa rĩmaka
 nukukoperãkaoka dakoa nare o'ribesarãñu.
 ɸo'imaja jĩñurã ɸo'iarã naɸitaka naja'aɸearãka
 ɸotojo ɸo'imajare jãjirijarirãñu,— nare kērĩka.

Mabo'ikakurirã Jesúre a'rika

(Lc 24.50-53)

19 I'supaka maĩɸamaki Jesúre nare ārĩka be'erō'ō
 Tuparãte mabo'ikakurirã kire e'emiawa'rika.
 Supa imarĩ kiɸō'irã kiritapẽ'rōtopi Jesúre ruɸe
 mae, tērĩrikaja jiyiɸupaka ōrĩrũkika imarĩ.

20 Kimirĩwa'rika be'erõ'õ kika wãrũeka mirãrãte kirika bojataɸarĩ a'rika. I'suɸaka bojataɸabaraka nimaeka ɸoto, niakoribeyua ɸo'imajare nabeaokaro'si Maiɸamakite nare jeyobaaroyika, “Rita sime nabojaika”, ɸo'imajare ãñaokaro'si. I'tojĩrãja sime ruɸu.

Tuparã Majaroka **NT Portions in Tanimuca-Retuarã**

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tanimuca-Retuarã

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The Portion only

in Tanimuca-Retuarã

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022
4e379460-3432-5782-bd03-3b795b62c06a